

Tartalom

CENTRUM – Tokaji Írótabor

SZENTMÁRTONI JÁNOS: Tokaj a Parnasszuson	5
Idézetek és emléktöredékek – SÁRAY LÁSZLÓ <i>összeállítása</i>	8
VASY GÉZA: A Tokaji Írótaborról	15
POMOGÁTS BÉLA: Négy évtizede Tokajban	20
TARIÁN TAMÁS: Tokaj-nosztalgia	22
OLÁH JÁNOS: Gondolatok a mítoszról	25
KÖDÖBÖCZ GÁBOR: Tokaj-Hegyalja az irodalom tükrében	29
SIMON ADRI: Írók furcsa ragyogásban	33

REDIVIVUS – „Hol él a holt?”

JUHÁSZ FERENC: A festő, akit Simonnak hívtak	38
CSEOÓRI SÁNDOR: Van-e a kornak ihlete? (<i>esszé</i>)	39
HATÁR GYÖZÖ: Vénység történetében	43
HUBAY MIKLÓS: Naplójegyzetek.....	44
MONOSZLÓY DEZSŐ: Apokalipszis	47
UTASSY JÓZSEF: Költőnek lenni	48
PRÁGAI TAMÁS: A hajnal lovai	49
KISS DÉNES: Lovuló ütemezés; Ördögsekér	51
VATHY ZSUZSA: Forgácsok (<i>Lázár Ervínről</i>)	53
LÁSZLÓFFY ALADÁR: Provincializmus	56
BORBÉLY SZILÁRD: A Burkolathoz	57

ARCOK, POÉTIKÁK – 45. Írótabor

MEZEY KATALIN: Arany János és a népköltészetünk Atlantisza (<i>az írótabori előadás gondolatfutamai</i>)	60
CZIGÁNY GYÖRCY: Két archaikus torzó (Arany és Kodály)	62
KALÁSZ MÁRTON: Liszt-reminiscenciák	63
TORNAI JÓZSEF: Kulcstalan zárad titka; Az olaszországi földrengésre, 2016	64
ÁGH ISTVÁN: Vissza-távolodás	66
SERFŐZÓ SIMON: Láthatjuk	67
PETRÓCZI ÉVA: Iszagalag	68
GÁL SÁNDOR: Kilenc táltos pentaton suhogása	69
TŐZSÉR ÁRPÁD: Fél nóta	71
TÓTH ÉVA: ÍrótabORi BORDal	72
GYÖRI LÁSZLÓ: Keresztlevél; A kín gyűlölete; Sietség	74

FECSCKE CSABA: Az idő sara; Őszülő; Villanások	76
CSONTOS JÁNOS: Utazás; Másikföldi mozzanatok	77
TÓTH ERZSÉBET: Szalad, szalad a nyár	79
LEZSÁK SÁNDOR: Tudósítás a Millenárisról, egy születésnap félkaréjról	80
ANDRÁS SÁNDOR: alszik; meglegelttem	83
ACZÉL GÉZA: (szino)líra	85
KUKORELLY ENDRE: Szív–Szondi sarok	86
PETŐCZ ANDRÁS: Tokaj szőlővesszein	87
PAPP TIBOR: egy kupa kupa kupa	88

„FIATALOK” az Írótáborban

ZSILLE GÁBOR: Tokaji Írótábor	90
LÁRAI ESZTER: Tokaj 15	91
VÖRÖS ISTVÁN: Hérakleitosz ablaka; Petri kérdései 1978-ból; Nagyinterjú	92
PAPP-FÜR JÁNOS: ismeretlenül; homokvár; egy nap esztétikája	95
KÜRTI LÁSZLÓ: virágot a méhek	97
ORAVECZ PÉTER: 1980	98
LACKFI JÁNOS: A stadionnál	99
BOLDOGH DEZSŐ: Áttetszi napját; Boldog ország	101
PAYER IMRE: Törekeny hajnal; Lánghullám; Fehér függöny; Itt	103
BAK RITA: Tüskés csöndben; Nyári nap; Széljegyzetek	105
NYILAS ATILLA: Állapotfrissítés	107
OLÁH ANDRÁS: hibajelentés; modern kori vízözön	109
SZÉKELYHIDI ZSOLT: Át- és átköltve	111
LÁZÁR BALÁZS: H. úr beszélve az O. nevű lányhoz	113
KIRÁLY FARKAS: parton	114
VASS TIBOR: A király beszéde Tolcsváról, Tokaj (ejtsd: Toké) irányába, tökéletes hangvers kánonokra	115

*

E lapszámunkat Sáray Ákos fotográfiáival illusztráltuk.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL:

Centrumban: Farkas Árpád
Redivivus: Hervay Gizella

CENTRUM – Tokaji Író tábor

SZENTMÁRTONI JÁNOS

Tokaj a Parnasszuson

Nagyon örültem, amikor Turczai István azzal állt elő a Tokaji Író Tábor Egyesület idei közgyűlésén, hogy a Parnasszus nyári számát a tábornak szenteli, tekintettel a 45. évfordulóra, amely jó alkalom arra, hogy mindenki kicsit összegyűjtse az emlékeit, megidézzünk legendás, mára már eltávozott alkotókat, mérleget vonjunk.

Jómagam majdnem egyidős vagyok a Tokaji Író Táborral, sorsunk számai féldőben szövédték össze. Sokáig morfondíroztam azon, hogy jelenlegi elnökként talán össze kellene foglalnom a fél emberöltőnyi történetet, de, gondoltam, ezt mások, nálam jóval kompetensebb kollégáim úgyis megteszik, és az archív anyagok is magukért beszélnek majd. Akkor szólok a leghitelesebben, ha a személyes élményeimre összpontosítok.

Még zöldfülű költő voltam, amikor a Stádium Kiadó vezetője elvitt néhányunkat Tokajba, hogy bedobjon minket az irodalmi mélyvízbe. 1994-ben történt. A táborozók 1996-ban figyelhetek föl ránk szélesebb körben, amikor Oravecz Péter barátommal Gérecz Attiláról beszéltünk a forradalom 40. évfordulója apropóján. 2000-ben már hivatalos előadónak hívtak minket Hubay Miklós javaslatára – ekkortól kezdett tudatosan fiatalítani a tábor vezetése. Ez az év azért is meghatározó a számomra, mert ott Tokajban szólított meg későbbi főnököm és mentorom, Oláh János, aki a Magyar Napló induló kiadványához keresett szerkesztőt. Huszonöt éves friss apuka voltam, az egyetem mellett alkalmi munkákkal próbáltam eltartani a családomat – így a megtiszteltetésen túl még kapóra is jött e nagyvonalú állásajánlat. Mondhatni tehát, hogy Tokajban kezdett fölfelé ívelni irodalmi pályám.

De hogyan is gondolhattam volna 19 vagy később 25 évesen, vagy akár 2003-ban, amikor a Tokaji Író Tábor díját vehettem át – hogy egyszer még mint a kuratórium, később pedig az egyesület elnöke fogom éveken át szervezni azt a tanácskozást és háromnapos együttlétet, amelynek közegében oly félszegen forgolódtam az elején?

Öt évvel ezelőtt aztán, amikor az akkori kuratórium először elnökké választott, rögtön az események és indulatok sűrűjében találhattam magam, hiszen olyan témát tűztünk napirendre, amely bizonyos körökben kiverte a biztosítékot; sokan azt hitték, hogy kánonváltásra készül a Tokaji Író Tábor, holott „csupán” az 1945 utáni magyar irodalom térképének teljesebb megrajzolására tettünk kísérletet. Ez a tematika épült tovább a következő két évben is, így jutottunk el – épp a rendszerváltás 25. évfordulóján – 1989-ig. Időközben elült körülöttünk a vihar, szeretném hinni, hogy azért, mert a leghangosabb kritikusaink is belátták, hogy a Tokaji Író Tábor nem valaminek az ellenében üzent hadat a felejtésnek, hanem annak érdekében, hogy a magyar irodalom panteonjában lehetőleg mindazoknak szorítsunk helyet, akik maradandó értékeket hoztak létre az elmúlt fél évszázadban.

De 2015-ben újra felszikrázott körülöttünk a levegő, amikor az országunkat közvetlenül érintő legújabb kori népvándorlást megelőzően olyan kérdéseket feszegettünk, mint például: Tisztában vagyunk-e kulturális és hitbéli gyökereinkkel? Milyen mértékű szervezőerővel bír még a művészet, a vallás, a közös múlt tanulmányozása napjainkban? Képesek leszünk-e hagyományainkat átmenteni a XXI. századba? Hagyjuk-e felmorzsolódnivaló magunkat, nyelvünket Kelet és Nyugat határának nagy darálójában? Létezik-e közös emlékezet, avagy amnyiféle emlékezetről beszélhetünk, ahány érdek vagy szempont uralkodik? Lesznek-e szakrális kapaszkodóink, vagy végleg magába fal az anyagi világ kisgömböce? A világ globális térképén elmosódó határok és a legújabb kori

Szentmártoni János

népvándorlás mögött egyre szűkülő térben megőrizhető-e egy nép identitása, kultúrája úgy, hogy nem szigetelődik el a többi néptől, ugyanakkor hagyományait, szokásait is képes megújítani? S ha igen, miképpen őrizhető meg az elektronikus ipari forradalom és a határokat nem ismerő gazdaságszervezési gyakorlat korszakában, a globális tudatipar (vagy médiaipar) termékeinek áradatában?

Tavaly ünnepeltük az 1956-os forradalom 60. évfordulóját, azét a történelmi és kaptartikus fordulatét, amelynek szellemi örökségéből a Tokaji Írótábor is kezdettől fogva táplálkozott. Az előzményekből kiindulva joggal számítottam egy újabb ostromra, de az országos és a világ különböző pontjain zajló programok özöne és a közös emlékezés igénye, úgy tűnik, visszafogta az acsarkodókat. Így méltó módon kapcsolódhattunk be mi is háromnapos rendezvényünkkel, hogy megvizsgáljuk a forradalom művészeti le nyomatait.

Nem volt hát visszhangtalan, és ami még fontosabb, nem volt eredménytelen az elmúlt öt esztendő sem a Tokaji Írótábor életében. Belső feszültségektől és egy szerencsétlen botránytól sem volt mentes, de mindent összevetve, úgy érzem, hogy múltjához

és hagyományaihoz méltóan zajlottak a tanácskozásai, csakúgy, mint az irodalmi és történelmi évfordulókra építő kulturális kísérőprogramok.

Külön tétje volt az elmúlt időszaknak az is, hogy szervezetenként képes-e megújulni a tábor. Számos rendeletnek és törvénynek megfelelően meg kellett reformálni az egyesületet. Sok híve temetni kezdte, amikor Sáray László 2014-ben bejelentette, hogy visszavonul. Való igaz, ez mindnyájunkat kétségbe ejtett, mert Sáray nélkül el sem tudtuk képzelni a Tokaji Íróklubot, hiszen ő vitte a hátán 42 éven át. Megjegyzem, azóta sem tudjuk elképzelni nélküle. De sikerült az utódját megtalálnunk Papp-Für János személyében, aki immáron harmadik éve látja el kiválóan tokaji és hajdúböszörményi munkatársaival a szervezőmunka oroszlánrészét.

Minden támadás és ármánykodás ellenére sikorsorozatként tekintek az elmúlt évekre. Rossz érzés és szomorúság csupán azért fog el, mert oly sokan távoztak közülünk ebben az időszakban is. A veszteség érzete nem hagy nyugodni. Amely ebben az esetben a vereségé is. Mert az elmúlással szembeni eleve reménytelen és kudarcra ítélt küzdelmünk a vereség bénító szerét fecskendezi belénk. Évről évre tűnnek el arcok, életek, megszokott mozdulatok, amelyek biztonságérzetet adtak. Mestereink nemzedéki tablója egyre hiányosabb. Csak hogy a legutóbb távoztak közül említsem Csoóri Sándort, Oláh Jánost, Vathy Zsuzsát, Szepesi Attilát, Jókai Annát... Mi lesz, ha végleg magunkra maradunk, a mai középnemzedék? Mit adunk tovább a fiataloknak, hiszen annyi kérdésünk lenne még nekünk is? Felnőttünk a feladathoz? Mit írunk mi: történelmet vagy csak blogot?

Egy ideje rendkívül időszerű és égető kérdés, hogy kulturális, irodalmi értékeinket, hagyományainkat és kortárs műveinket hogyan juttatjuk el a közönséghez. Megtaláljuk-e az új kommunikációs csatornákat a jövő nemzedékéhez is? A Tokaji Íróklub Egyesületének elnöksége ezért döntött úgy, hogy idén azt járjuk körbe, hogy a jövő tervezése szempontjából melyek a hatékony eszközök, csatornák irodalmunk népszerűsítésében, a közönségszervezésben egyik legnagyobb költőnk és lapalapító irodalomszervezőnk, Arany János korától elindulva a mozgókép, a rádiók és televíziók elterjedésének évszázadán át egészen a közelmúlt digitális forradalmáig. Vajon milyen műfajok és közvetítő adathordozók, magatartásformák, szemléletek lesznek alkalmasak a jövőben kultúránk hatékony és színvonalas átadására társadalmunk, a magyar nemzet szellemi, lelki és identitásbeli épségének ápolása érdekében.

Arany János születésének 200. évfordulója pedig arra sarkall minket, hogy a költőóriáshoz, aki egyszerre volt az irodalmi emlékezet és népköltészeti hagyomány nagy összefoglalója és a modern magyar líra kiindulópontja, méltó módon vizsgáljuk a szó útját lélektől lélekig.

Idézetek – emléktöredékek

Nemzeti megújulás – irodalom nélkül – nem létezett Magyarországon!

(Csoóri Sándor, 2005. 02. 03.)

„A Tokaji Írótábor 1972 óta Tokajban megrendezett nyári írótalálkozó. Később, mint a magyar írók civiltársadalmi fóruma működik legális keretek között. 1989 előtt a kritikus értelmiségi gondolkodás egyik fontos, a regionális kereteken is túlmutató »intézménye« volt. Tanácskozásain az irodalom és a közélet időszerű kérdéseinek megvitatására került sor. Ellenzékisége miatt 1987-ben elmaradt a rendezvény. Az írótábor 1990-től egyesületként működik...” (*Új Magyar Irodalmi Lexikon, P.B. 1994, 2097 p.*)

Az írótábor irodalmi és társadalmi gyökereit a Tokaj melletti szomszéd község, Tiszaladány ma is őrzi. Az első író–paraszt találkozó 20. évfordulóján, 1960. augusztus 28-án¹ Darvas József megköszönte, hogy „Itt, engem, egy embererdő védett, amikor bujkálnom kellett 1944 nyarán.” (*Déli Hírlap, 1999. 04.06. 6. oldal*) – 2014. augusztusban, a község polgármestere eltűzöttnek tartotta az író 1944. évi történetét, illetve későbbi visszaemlékezését, mert Őt és családját 1-2, legfeljebb 3 ember „védte” és ez nem „embererdő”. Ez csak egy politikai legenda volt. – Az viszont igaz, hogy 12 évvel később – a „megújult” Darvas egyetértett az írótábor elindításával. Felkarolta a miskolciak kezdeményezését – mint az Írószövetség elnöke és a HNF országos alelnöke – aki megbízott egykori parasztpárti társában, Hegyi Imre megyei népfront titkár szocializmust jobbtó, népfrontos jellegű javaslatában. (*Sáray László*)

„A Tokaji Írótábor indulásánál Darvas Józsefnek fontos szerepe volt. Azon javaslatomat, hogy az 1940 és -42-es Tiszaladányi író–paraszt találkozó 20. évfordulójának megünneplése után egy szárszó jellegű és szellemű tábort kellene szervezni a 10 éves Napjaink köré csoportosult írók részvételével, Darvas támogatta. Így indult 1972 augusztusában az első Tokaji Írótábor, az ő személyes részvételével.” (*Hegyi Imre, Egy élet a népi mozgalomban, Nagy Imre Alapítvány; 2004*)

Aczél György (Darvas és Fábán Zoltán szerint) ellenezte az írótábort és, véleményem szerint, általában a népi irodalom folyamatosságát. Darvas viszont eljött és előadást is tartott. Az ő védnöksége és előadása garancia volt, hogy nem lesz (nagyobb) baj, később sem. A megyei pártbizottság ideológiai titkára lelkesülten nyilatkozott az első írótáborban: „Bűn volna nem támogatni a továbbiakban is ezt a helyes kezdeményezést...” (*Észak-Magyarország, 1972. augusztus 12.*) Mégis, az állami kultúrpolitika miniszterhelyettese aggodalmaskodott: „Nem értem, miért kell a rebellis Tokaj-hegyalján az íróknak táborba gyülekeznie? Félelme, furcsa és derűs emlék maradt, a Ludas Matyiban megjelent karikatúrával együtt, amely szójátékkal próbált viccet csinálni a tokaji író-ivótábor kezdő éveiből. Később, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pártbizottság 1977-ben már nem támogatta, sőt, tiltást szorgalmazott a háttérben, elhallgatva az ebben játszott tényleges szerepét és felelősségét. A pártközpont a megyére, a megye a pártközpontra mutogatott. (*Sáray László*)

„Hegyi Imre 1972-ben érkezettnek látta az időt, hogy a népfront kereteinek felhasználásával, tanácsi támogatással életre keltse a népi írók szellemi örökségéből táplálkozó to-

1 Amely, az emlékezés mellett, erős agitáció volt a helyi termelőszövetkezet megalakítása mellett!

kaji írótáborokat. Az évről évre megrendezett, tartalmas tanácskozások nemcsak »túléltek« a rendszerváltás alapvetően más közeget hozó fordulatait, de új tartalommal teltek meg, és változatlanul az értelmiség egyik legnagyobb visszhangot kiváltó rendezvénye.” (*Fazekas Csaba: Előszó Hegyi Imre önéletrajzi kötetében, 2004*)

„A Tokaji Írótábor kezdetének története a szellemi központosítás lazításának és a vidéki önállóság erősítésének folyamatába illeszkedett. Szerintem jó pillanatban indult az írótábor, mert még hatott az 1968-as gazdasági reform kiváltotta társadalmi-közéleti várakozás. A tábornak cél és tartalmat azok a kérdések adtak, amelyek a hetvenes évek elején a társadalmi és az irodalmi közvéleményt leginkább foglalkoztatták. A keletkezés körülményei persze megszabták az írótábor lehetséges mozgásterét és a szerepét is. A résztvevők többsége a népiség és a népi-nemzeti baloldal eszméjének híve volt, akik sokáig bíztak az eszme és a gyakorlat összehangolhatóságában, a létező rendszer megváltoztatása nélkül. A korlátozott lehetőség ellenére az írótábor egyre inkább olyan közösségként működött, amely a szellemi felelőséget élesebben és erélyesebben érvényesíthette a hatalommal szemben, mint ahogyan a résztvevők egyenként teheték. Az írók évről-évre tágitották a felelősség, a változó akarat, a nyilvánosság határait. Az első 17 év tárgykörével a szabadság képzetét idézték fel. Újra fontos lett a titkok feloldása, az igazság keresése, a nemzeti önismeret megszerzése, amellyel Tokaj sok-sok birodalmi hazugságnak és hamisságnak a falán ütött rést. Különösen 1981 után érvényesült ez az erőfeszítés. Ekkor az írótábor, a kicsikart nyilvánosság segítségével fokozatosan ellenzéki műhellyé formálódott.” (*Székelyhídi Ágoston: A Tokaji Írótábor – Bíbor Kiadó, 2001*)

„Ha elfogulatlanul közelítünk hozzá, előremutató és hasznos volt egy olyan korban, amely lefojtotta az irodalom természetes folyamatait, tiltotta az irányzatok szerinti szerveződést. Számomra értéket képviselt kezdettől, minden kimondott-kimondatlan (és már az első összejövetelen kialakult) fenntartásom ellenére is; 1988-ban is, amikor nyíltan bíráltam, s akkor is, amikor 1990-ben (túlzás nélkül) a »hátamra vettem«”. (*Zimonyi Zoltán: Szerepem a Tokaji Írótáborban, 1993. Új Holnap, 1996*)

1989-ben intézőbizottság alakult a nagykorúvá vált írótábor civil működtetésének előkészítésére. Történelmi idők jártak, korfordulóval és szerepváltozással. 1990-ben a népfront-ernyőt felváltotta egy új, országos hatókörű társadalmi szervezet, a folyamatos-ságot és az egyetemességet vállaló és az írói önkormányzatiságot igénylő Tokaji Írótábor Egyesület és Alapítvány. Az írótábor megújítása nagyrészt dr. Zimonyi Zoltán irodalomtörténész munkája és érdeme volt 1990–1993 között. Az ekkor kialakított működés és irányítás rendje lényegében a 42. írótáborig nem változott. 2015-től Papp-Für János költő az írótábor ügyvezető titkára. Neki köszönhetjük, hogy a 45. írótábor működési kerete kibővült. – Még öt év választ el a félévszázados évfordulótól, mégis, az 50 év munkájának összegezéséhez (talán) már most hozzá kellene kezdeni. (*Sáray László*)

*

Az 1972–1989 közötti szakasz legizgalmasabb írótáborát 1986-ban rendeztük. Akkor, „Valóság, elkötelezettség, közéletiség” címmel tanácskozott a 76 résztvevő. – Czine Mihály irodalomtörténész tartott vitaindító előadást. Korreferensek: Veress András, Tarján Tamás, Ratkó József, Mányoki Endre és Székelyhídi Ágoston. – Egy Pozsgay Imrének írt levél szerint: „Befejeződött az Írótábor vitája, ma már zárt a tábor is. Én magam jobbnak, színvonalasabbnak ítélem, mint az általam ismert bármelyiket, eddig. Zavarok és kínos percek voltak, ez meg a jelenlegi helyzetben természetes. (*Zódi Imre HNF megyei titkár, 1986. augusztus 28.*) A csatolt feljegyzés megerősítette: „A vita is megfelelő színvonalú volt... Gondot Ratkó József, Csengey Dénes és Kunszabó Ferenc hozzászólása okozott. Ratkó kérte, hogy az íróársadalom kérje számon a politikától, a hatalomtól a Tiszatáj, Nagy Gáspár

és Csurka István büntetését. Csengey – aki lényeges kérdésekkel foglalkozott – hozzászólása végén felolvasta Csurka István levelét, amelyben kikéri magának a szilenciumot. Kunszabó hozzászólása volt még megkérdőjelezhető és végig nem gondolt, de ezt Tarján Tamás és Csengey Dénes rögtön kiigazították, illetve visszautasították. Ezeket leszámítva, a tábor vitája rendben és végül is hasznosan zárult. Összességében kevésbé jó hangulatban, de színvonalasabb vitával, felkészült előadókkal, hozzászólókkal jellemezhetnénk az idei írótábor. Tokaj, egy nagyon lényeges szerepét betöltötte: fórumot adott a különböző véleményeknek és ez, a jelen helyzetben – én úgy értékelem – nem kevés.” (*Zöldi Imre, megyei titkár, 1986. 08. 27.*)

Kunszabó Ferenc „kiigazítására” pedig azért került sor, mert 2. felszólalásában, sértettség (félreértés) okán, Veres András szerepének és nézeteinek erős bírálata közben, azt mondta: „Azon gondolkoztam, mit keres ez az úr közöttünk?” Ez a hozzászólás – a Csurka levél ismertetéséhez hasonlóan – zavart keltett. Tarján Tamás és Csengey Dénes kért szót, majd az ülésvezető Papp Lajos szünetet rendelt el. A folyosói zaj – sajnos – erős és megosztott volt. Eben a légkörben próbált Tarján Tamás megnyugtanni: „Laci, szerintem jövőre nem lesz gondod az írótábor szervezésével, megpihenhetsz.” Akkor még nem vettem komolyan, hogy ez megtörténhet, bár jól emlékszem, hogy Tamás megjegyzése csöppet sem viccesen hangzott el. (*Sáray László feljegyzése, 1986. augusztus 26.*)

Fekete Gyula is jelen volt az 1986. évi XV. írótáborban. A Borsodból elszármazott író 15 év után sokan a tokaji táborok – nem hivatalos – ellenzéki vezérének tartották. Nem volt felkért előadó, de a vitában többször is hozzászólott. Erre inspirálta a választott tanácskozási cím: *Válság, elkötelezettség, közéletiség – irodalmunk társadalmi presztízse.* „Úgy ülök itt, mint ahol mindenkinek külön hangszere és kottája van. Nem áll össze a zenekar. Lát-szik, hogy sok dologban nem fogunk közös nevezőre jutni. Ebben a jelképes zenekarban megszólalt egyszer-kétszer a kürt is. És ez jó, mert jelzést adott arról, mi is a jelenlegi irodalmi közérzet, amelynek jellemzőiről Ratkó és Csengey tett említést, felszólalásában. Igen, ilyen nagy feszültségek, kibiztosított bombák és robbanóanyagok között zajlik az irodalmi élet.” Majd bírálta a kultúrpolitikát, mert az irodalom szerepvesztéséért nem vállal felelősséget. „Úgy éreztem, Veres András korreferátumában felmentette a felelősség alól a politikát. Ebben én szándékot is látok. 1956 óta létezik a politika gyanakvása, féltékenysége, amellyel háttérbe igyekezett szorítani az irodalmat. Hol az az Írószövetség, mint nálunk, amely ennyire megfosztott lenne minden lényeges, tényleges funkciójától? Nálunk se lap, se kiadó, semmi olyan, amely írói műhelyekkel kapcsolatba hozható volna. Itt is elmondom, hogy ebben az országban még soha olyan távol nem volt egymástól a politika és az irodalom, mint jelenleg. Az irányítás szelektív. A közéleti ügyeket bolygató irodalommal szemben – amelyek gondjainkat próbálják feszegetni – egy realizmusundor érvényesül már elég hosszú ideje.” Pedig korábban „kormányintézkedések, párthatározatok születtek, az irodalom által felvetett kérdésekben. Már csak ezért sem lehet indoka, erkölcsi alapja a közéleti irodalommal szembeni, osztályharcos keménységű fellépéseknek, amelyeket tapasztalunk.” Az író szerint „a nép-és nemzetszavúak perifériára szorítása évtizedek óta folyamatosan érvényesül. Legyen szabadsága ennek az irodalomnak is. Csengey Dénessel együtt én sem akarom megtiltani a »verebek« irodalmi jelenlétét... de kapjon egyenlő esélyt a közéleti irodalom is.” – „Tarján Tamás és Veres András kifejtette koncepcióját. Ez az irodalom létezik, az én térképemen is, de mellékutcának gondolom. Ők viszont főutcának tartják, és én vagyok a mellékutca, szerintük. Legyen olyan irodalmi térképünk, amelyen még zsákutcák is vannak. Amennyiben ezt elismernénk, most nem kellene verekednem a realizmus szabadságáért, a háttérbe szorítás ellen és magamért. Csak ez az irodalmi közélet lehet számunkra biztató.” (*Tokaj, 1986. 08.25. Fekete Gyula, első felszólalás*)

Sáray László, Pomogáts Béla és Szentmártoni János

Az 1986. évi írótaborról Mód Aladárné is készített összefoglalót. „A méretek változására elég annyi, hogy az írótaborban idén 76-an vettek részt, a tavalyi ötvennel szemben. És a vita elevenségét is jól jelzi, hogy idén 33-an kértek-és kaptak szót, a tavalyi 22-vel szemben. Nem kívánom elhallgatni, hogy a vita során elhangzottak számomra disszonáns hangok is. De baj ez? Nagyobb baj lett volna, ha ezek, lappangva, válasz nélkül, tovább élnek. Felszínre jutva módot adtak a velük való vitára és ha nem is történt meg a megnyugtató tisztázás, a vitatható szemlélet tovább gyűrűzik, és másutt, más nézetekkel szembesülve előbb-utóbb egészségesebb mederbe kerülhet. A zárszóban Czine Mihály azt mondta, hogy »jobban megismertük egymást«. Ha több nincs – teszem hozzá – a továbbiak szempontjából talán ez sem kevés.” *(Mód Aladárné: Tokaji Írótabor, tizenötödösör – Írók az irodalomról. 1986. szeptember)*

Zimonyi Zoltán véleménye szerint „nem is kifejezett tiltás miatt szünetelt a tábor. A pártközpont és a minisztérium Pilátusként mosta a kezét, s a helyiekre bízta, hogy vállalják-e a Tokaji Írótaborért a felelősséget. Végző soron a megye mondott le a találkozóról, mégpedig Fekete Gyula javaslatára. 1987-ben Fekete Gyula már Lakitelekre összpontosított, s Tokajt „óvatosságból” feláldozta annak érdekében.” *(Zimonyi Zoltán – Szerepem a Tokaji Írótaborban, 1993, 1996)*

„A Tokaji Írótabor szervezőjével már megválasztásom után, 1987. április második felében felvettem a kapcsolatot. Készen volt az Írótabor népfertos programtervezete, de megvalósítására, az elhúzódo háttér-politikai egyeztetések és a késői döntés miatt, nem került sor. Nem engedték megtartani, mert Köpeczi Béla, Kulturális és Oktatási Miniszter nem járult hozzá. Azt mondta nekem – egy találkozás alkalmával –, hogy nincs szükség az Írótaborra, illetve az is elegendő lenne, ha csak néhány író venne részt és tartana előadást Tokajban, utalva az írótabor kezdő éveire, amikor csak a megyében élők és néhány elszármazott meghívására került sor, 15-25 fős létszámmal.” *(Májor János: Emlékeim, kézirat, 2016)*

Egyéves szüneteltetés (tiltás) után, 1988-ban a HNF, a Napjaink Szerkesztősége és a Borsod Megyei Tanács támogatása mellett az országos szervezetek szakmai és anyagi támo-

gatását kértük, például a Magyar Írók Szövetségétől. Több hónapos egyeztetés után, Cseres Tibor elnök sajátos iróniával jelezte az írószervezet kitérttségét, egyben segítő szándékát, finomra hangolt válaszában: „A Magyar Írók Szövetsége teljes és lehetséges erkölcsi súlyával támogatja a 16. Tokaji Írótábort és szervezőit. Anyagiakban mintegy 35 000 forintnyi összeggel szeretnénk hozzájárulni. De, magunk – a Művelődési Minisztérium költségvetési függvényeként – nem élvezzük pénzügyi elhatározásaink lehetőségének maximumát. A második félévi költségvetésünkben számon tartjuk a Miskolcra szánt összeget, mellyel 90%-os biztonsággal számíthatunk. Ez a bizonytalanság oka a késedelmes válaszuknak. Üdvözllet: Cseres Tibor” (1988. június 16-án keltezett levél.) (Sáray László)

*

A Tokaji Írótábor első éveiben gyakorlat volt, hogy esténként a társaság a középiskolai kollégium igazgatói szobájában gyülekezett, már előadók, vendégek nélkül. A beszélgetés kötetlen, szabad formában zajlott. Az oldottabb hangulathoz egy-egy pohár tokaji bor is hozzájárult. Bari Károly miskolci költő egy esti beszélgetésen figyelmeztette a társait: „Legyetek óvatosak, mert van közöttünk egy ávós”. S mivel rám nézett, félreérthetlenné tette gyanúját. Kínos pillanatok után a „táborvezető” Gulyás Mihály, a Napjaink folyóirat főszerkesztője próbált igazságot tenni, amennyiben, rövid és hangos korholás után, indulatosan eltörte famankóját az ifjú költő hátán. Ezzel megtörtént az első erőszak az írótáborban. (Az utolsó 2014-ben volt.) Emlékszem, hogy rajtam kívül a jelenlévők többségét is megzavarta Bari kijelentése, de Gulyás önbíráskodása is. Negyven évvel később kiderült, a fiatal költő sem tudta, hogy ki, kik látták el körülünkben az „ávós besúgó” szerepét! Megkövetésemre – részéről – soha nem került sor, azaz, elvleg a gyanú évtizedekig tovább élt. (Sáray László)

„[Töredelmesen bevallom, a hosszú évek során megfordult a fejemben, nem tartozol-e Te is a jelentők közé? Örömmel nyugtáztam a Szőnyei-könyv alapján, hogy gyanakvásom, amelyet rögvest el is legyintettem, alaptalan volt.]” (Zimonyi Zoltán, 2014. 06.27.) Válaszom: „Zoltán, igyekszem megérteni és elfogadni, amit írtál. Felmentési kérelmem oka? 1964. augusztus elején álltam a közművelődés szolgálatába. (Nem a jelentők közé!) Azóta eltelt 50 év. Tokajban kezdtem és félévszázad múltával ott szeretném befejezni. Csupán ennyi az én történetem.” (Sáray László levelezése, 2014. 06. 28.)

Igen, Szőnyei Tamás könyvet írt *Titkos írás* főcímmel– *Állambiztonsági szolgálat és irodalmi élet* alcímmel. 2012-ben tehát elvileg mindenki számára hozzáférhetővé vált, hogy az államvédelem kiket szervezett be, illetve kik jelentettek például a Tokaji Írótáborokról, titokban. Most én is megnevezem őket, kommentár és békétlenség keltése nélkül. Szeretném megélni, hogy a kételkedők, az évtizedes fenntartások hordozói egyszer felismerik a velem szembeni gyanú megalapozatlanságát.

„Babics Károly”, Akác István (1972–74)

„Szerencsi Éva”, dr. Nagy Judit (1976–1982)

„Ipoly”, Utry Attila (1978-tól)

„Petrovics István”, Horpácsi Sándor (1980-tól)

„Stimecz”, Sándor András (1986–1988)

„Havasi Zoltán” (1986)

Forrás: Szőnyei – Titkos írás, II. kötet, Noran Kiadó, 2012)

*

A Tokaji Írótábor néhány évig Szerencsen, a várban is tanácskozott, amíg a tokajiak a szállást adó kollégium vizes falainak megszüntetésén dolgoztak. A várudvarban, késő este Bata Imrével beszélgettem. Kérdésemre, hogy mi a véleménye az írótáborról, az alábbi választ kaptam: „Tokaji Írótábor? Jó, hogy van, de nem baj, ha nem lesz, mert nem

kardinális kérdés! Ezért se exponáld magad, ez Imre bácsi ügye volt... Ez a társaság, itt, nem a magyar irodalom! Már régen nem... Ha ősszel bevontok az előkészületekbe, persze lejövik Miskolcra.” (VIII. író-tábor, 1979. augusztus 7. Szerencs, Sáray László)

A nyolcvanas évek első felében a megyei párt, tanács és a mozgalmi szervek kulturális vezetői számára már egyre elviselhetetlenebbé vált a Tokaji Író-tábor működése. Amriskó Gusztáv: „Fekete Gyula nem nevezhető kommunista írónak” „Elegendő lenne, ha csak 2-3 évente kerülne sor megrendezésére...” Porkoláb Albert: „Az állam pénzén szidják a szocializmust?” „Fizessenek részvételi díjat!” Ebben az időszakban hangzott el a Kossuth Rádió ügyeletes reggeli jegyzetűrójának lekicsinylő véleménye: „...Mit akar néhány író, ott, a tokaji ámbituson, csak nem ők akarják eldönteni, hogy mi a jó és a rossz ebben az országban...” Azután, 1977-ben, Fekete Gyulát kitiltják a megyéből és külön Sárospatak városból.² Végül is, a 16. Tokaji Író-tábor elmaradása ebben az évben – szerintem – nem az író-tábor kudarca volt! (Sáray László)

*

1992-ben a Magyar Hírlap 8 oldalas kulturális melléklettel segítette a Tokaji Író-tábor szellemi előkészítését. 11 kérdésre érkeztek válaszok. *Spiró György* írása kiemelt helyett kapott, ezért felidézem az írás összefoglaló tanulságát, mely szerint „minden nemzeti irodalom tönkretételében a főszerepet a nemzeti szemlélet játssza.” Ez a cikk címe és erről szól tartalma is.

*Mezey Katalin*t főleg az 5. kérdés foglalkoztatta. „Számomra az autonómia ellentétpárja, különösen az irodalmi élet esetében a »központi manipuláltság«. Az 1968–1989-es korszak minden vonatkozásában a velejégig manipulált volt... Bizonyos, hogy kell még néhány év, néhány évtized, és kell, hogy a manipulációt a nagy mesterek után a kis mesterek is abbahagyják, hogy görcsöktől szabadon, lazán, az irodalom lényegére összpontosítsa átrendeződhessék a pálya...”

Petrőczy Éva személyes tapasztalatával érvelt a befejező körkérdésre: „A ’80-as években, a Forrás című lapban *Ma bevégeztetett* című versemből ki kellett hagynom a »három évtized« kifejezést (1956–1986). Ugyanitt a *Majdnem családias* versben az Erdélyre célzó odaítét »se itt, se ott«-ra kellett módosítanom. Ennyi talán elég is. *Magyar Hírlap, 1992. augusztus 22. szombat, Kulturális Magazin, szerkesztette Mészáros Tamás.*

„Petrovics” kismester 1993-ban is aktív volt. *Felbomlott a szekértábor* című nyilvános írásában sajnálkozott az írók belterjes siralmain, amelyek „mind periférikusak és bagatellek, ha azt a kérdést tesszük föl, hogy a magyar értelmiség (beleértve az író-tábor) is mennyire tud, tudott megfelelni a kor kihívásainak, parancsainak. Az előző korszakban sem az volt csupán a kínja az íróknak, értelmiségnek, hogy mekkora (szólás)szabadságot enged a hatalom, de az is, hogy kit, s milyen szinten tart el és ki, beleértve természetesen az ellenzékét is. A változás mindössze annyi, hogy valamelyest szókimondóbb lett a világ. Vegyük tudomásul, hogy felbomlott a szekértábor, illetve hogy a magyar írók soha nem voltak egy szekértáborban. Ha valami, akkor ez most Tokajban is egyértelmű és nyilvánvaló.” (*Észak-Magyarország, 1993. augusztus 25. Horpácsi Sándor írása*)

1979-ben az ironikus Bata Imre, 1991-ben a sorsfélítő Fekete Gyula volt elégedetlen a Tokaji Író-tábor összetételével, miközben a szervezők az egyetemes magyar irodalom képviselőjét határozták el. – Az irodalom két markáns hangja létező valóság. Ennek figyelmen

² 30 éve, hogy 1987-ben Sárospatakon megrendeztük a XV. Honismereti Akadémiát. Mint szervező, az elnökségben egymás mellé ítettem a kitiltót és a kitiltottat. 1987 nyárelején ez „provokációnak” számított s nem maradt következmények nélkül.

kívül hagyására mindig volt és van külső-belső készítés, de az együttélésnél jobbat még senki sem tudott felmutatni. Az „erőviszonyok” változását – lehet – eltérően ítéljük meg, de az együttműködés lehetséges formáiról nem szabad lemondani. Élni a lehetőségekkel és megtartani felelősségünket, ügyelve az arányokra, a szellemi teljesítmény állandó növelésére. Mindez elérhető, ha a megújításban a civilek élen járnak, s ha a Tokaji Írórtábor önmagát kormányzó szellemi erő marad. (Sáray László)

*

„Másfél napot a Tokaji Írórtáborban töltök... Az idei konferencia témája a forradalom ötvenedik évfordulója. Már az első nap estjén, talán a nyíregyházi diáklányok kórushangversenye után elfog az öröm, jó újra az emberek között lenni, jó megszabadulni önmagamtól. Egy rövid sétahajózás is belefér ebbe a másfél napba – alattunk a Tisza, a Bodrog, Papp Tibor Párizsról mesél és az ő '56-járól. Délelőtt Székelyhidi Ágoston előadást tartana '56-ról és a „nemzeti önrendelkezésről”. Rosszulléte miatt azonban az előadást nem tudja megtartani. Könnyek között meséli: felesége nemrég meghalt, előtte nyolc hónapig kómában volt. Őt most infúziós kezeléssel próbálják felerősíteni. Előadása kéziratát lemásolták, majd az úton, hazafelé elolvasom. Még másnap reggel is érzem, hogy erős és jókedvű vagyok, olyan közösségben voltam, ahol senki sem akarta becsapni, megalázni a másikat, mindenki arra törekedett, hogy valami fontosat, emlékezeteset, igazat adjon.” (Váthy Zsuzsa, *Naplóm, 2006. augusztus*)

1998-tól az írórtábor média-képviselőt Gál Sándor elnök javaslatára *Antall István* rádiós újságíró, irodalmi szerkesztő látta el, másfél évtizeden át. Pista számtalan műsort készített, minden évben beszámolt az írórtáborokban történekről. Mikrofonjával 100-nál is több Tokajban járt neves író, művészt szólaltatott meg, de haláláig kitartott azon véleménye mellett, hogy még nem jött el az igazmondás ideje. Vitattuk álláspontját, haszatalanul, majd itt hagyott bennünket, sajnós. (Sáray László)

*

Egykori társainkra is gondolva, akik már nem lehetnek közöttünk, megköszönöm a magyar irodalmi és közélet iránt érdeklődő, a Tokajba vissza-visszatérő íróknak és programok mecénásainak, hogy a régi, de ma is fontos írórtábori „oszlopos tornác”, a tokaji ámbitus 45 évesen is tartja magát, él, sőt megerősödni látszik. Talán azért is, mert a változó széljárások kedvezőtlen fuvallatait mindig felfogta Béládi Miklós, Varga Balázs, Cseres Tibor, Ratkó József, Kalász László, Czine Mihály, Koczás Sándor, Németh László és Lakatos István tokaji emlékfája, az egymás mellett is terebélyesedni tudó zöld lomb és nemzeti könyvtárunk bronzba öntött emlékfala, a maga kisugárzásával. Kívánom, hogy a Tokaji Írórtábor Egyesület tütést állóan, érdeme szerint és sikeresen érje és élje meg felnőtt korát. – Kérem, hogy az egyesület jelölje meg múltjának emlékeit, értékeit és rendezze meg a magyar írók jubileumi világtalálkozóját az 50. Tokaji Írórtábor, 2022-ben. A fiatal írók merjenek nagyot álmodni. Harcolják ki unokáik számára a kényszerítő körülmények nélküli, valóságos értelmiségi lét feltételeit. Munkával, teljesítménnyel, magyarságtudattal, anyanyelvük megőrzésével, itt, a Kárpát-medencében. Hatputtonyos jókívánsággal köszöntöm a 45. Tokaji Írórtábor résztvevőit, és reménységgel gondolok arra, hogy lesz ötvenedik és tovább is...

Összeállította Sáray László

VASY GÉZA

A Tokaji Írótaborról

A Tokaji Írótabor 1972 nyarán kezdte meg működését. Voltaképpen a borsodi régió volt a kezdeményező, de szükség volt Darvas Józsefnek, az Írószövetség akkori s nagyhatalmú elnökének a támogatására is. A Tokaji Írótabor az évek során mindinkább országos jelentőségűvé és rangúvá formálódott. 1986-ban egy évi szünetet kellett tartania a politika tiltása miatt, így most, 2017-ben a tábor 45. évfordulójára készülhetünk.

Én magam sokáig nem vettem részt a rendezvényeken. Nem azért, mert elzárkóztam volna a többségében közéleti – társadalmi – politikai jellegű rendezvényektől, hanem abból a racionális magyarázathból kiindulva, hogy augusztus közepe általában a nyaralás ideje, s mi tanárszülők lévén a három kisgyerekekkel, sokáig gépkocsi nélkül, igen nehezen tudtuk volna beiktatni ezeket a rendezvényeket. Csak a nyolcvanas évek derekán kezdtem el oda járni, akkor sem rendszeresen, bár többször írtam az írótaborról.

Mint ismeretes, 1990 után az írótabor működése is átalakult, egyesületté vált, amelyet kuratórium működtetett. Ennek tagjait a különböző írószervezetek delegálták. A régió önkormányzati testületei mellett az irodalmi élet kurátorait 3 évre bízták meg. Közülük a kuratórium évente szavazta meg az elnököt, legfeljebb 3 évi időtartamra. 2003 és 2005 között a következő szervezetek voltak a kuratórium tagjai: Magyar Írószövetség, József Attila Kör, Fiatal Írók Szövetsége, Magyar Írók Egyesülete, Magyar PEN Club, Széchenyi István Művészeti és Irodalmi Akadémia, Magyar Írók Szakszervezete, Szépirodák Társasága, A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, A Magyar Írószövetség Észak-Magyarországi Csoportja, Borsod megye, Tokaj önkormányzata.

Mielőtt bárki belefáradna ebbe a listába, még inkább a kurátorok terjedelmes, 26 nevet tartalmazó listájába, érdemes legalább arra is figyelni, hogy ez a névsor gyakorlatilag a teljes irodalmi életet lefedte. A kuratóriumok munkájában, a programok formálásában mindegyik szervezet képviselője részt tudott venni. Törésvonalak természetesen voltak 1990 előtt és után is, de ez nem gátolta meg az Írótabor működését, eltekintve 1986-tól.

Az előbb említett ciklusban Székelyhídi Ágoston volt a testület elnöke, én pedig az egyik szakszervezet által delegált kurátor. A szokásos év eleji elnökválasztó ülésen Székelyhídi engem javasolt elnöknek. Velem ezt természetesen jóval korábban megbeszélte, s én gondolkodás után igent mondtam a megtisztelő fölkérésre. A kuratóriumi ülésen ugyan Tarján Tamás, Kiss Gy. Csaba neve is elhangzott, de egyikük sem vállalta ezt el. Előzetesen az Írószövetség és az Írók Szakszervezete is engem javasolt. Így egy tartózkodással megválasztottak, bár magam is alkalmasabbnak tartottam az említetteket, hiszen ők hosszú évek óta igen tevékeny résztvevői voltak az írótabornak.

A kuratóriumi ülés 2004. február tizedikén volt. Ennek önmagában nincsen szinte semmi jelentősége, ám az irodalmi életben januárban óriási botrány tört ki. Először azért, mert karácsony alkalmából az egyik rádiós gúnyolódó és gyűlölködő módon beszélt a katolicizmusról. Ennek kapcsán egy tüntetést is szerveztek, amelyen Döbrentei Kornél antiszemita módon is értelmezhető beszédet mondott. Január 23-án Parti Nagy Lajos bejelentette az Élet és Irodalomban, hogy ő ezennel kilép a Magyar Írószövetségből. A közlemény kapcsán egyre többen követelték, hogy a Szövetség a költőt zárja ki a testület választmányából, s radikálisan határolódjon el. A baloldali liberális tábor – miután a rádióst eltávolították – a kiváltó eseményekkel nem foglalkozott tovább, viszont nem volt megelégedve az Írószövetség válaszaival. Az első kilépés következményeit a legelső hetekben nem lehetett pontosan megítélni. Az egyszeri esetből országos ügy lett, s mintha a

Fekete Gyula és Vasy Géza

pokol szabadult volna el. A külföldi sajtó is azt hallotta és hirdette, hogy a Magyar Írószövetség antiszemita, gyűlöli a zsidókat, fasisztoid, ezekkel az elemekkel nem lehet közösséget vállalni. Néhány hónap alatt több mint százan léptek ki a Magyar Írószövetségből. Többségük a Szépirok Társaságának még 1997-ben létrejött szervezetéhez csatlakozott. Magát a tömeges kilépést lehetetlen e személyek magánügyének tekinteni. Nagyon korán, szervezettnek látszó formában, nyilatkozatokban, baráti felszólításokban, buzdításokban is megmutatkozott mindez. A liberálisnak gondolható közvélekedés szerint ezzel voltaképpen minden tehetséges író kilépett a régi szervezetből, már csak a jelentéktelenek maradtak ott. Az újságírók többsége is ezt közvetítette. Az Írószövetség elnöksége – amelynek én is tagja voltam – és az egész megmaradt szervezet így vált büntetlen bűnössé. Az akkor 67 tagú választmányból egyébként visszahívni jogilag nem lehetett volna a költőt, csak ha bíróság ítéli el. Azon az őszön volt a következő közgyűlés, s ezen a költőt nem is választották meg újabb alkalommal. Lemondani viszont ő maga nem volt hajlandó.

Kérdezhetné a jó szándékú olvasó, végül is mi köze van mindennek a Tokaji Író-táborhoz? Bizony nagyon sok.

Az 1945-ben alakult Magyar Írószövetség a Rákosi-kor kényszerű kizárásai, majd az 1959 őszi újjáalakulása után fokozatosan valóban országos szervezetté vált. Ezért erősítette meg 1990 után a rendszerváltás: hamarosan tagja lehetett minden író a világ bármely részéről. Legnagyobb létszámban az erdélyiek csatlakoztak. Ugyancsak a kilencvenes években alakultak újabb írószervezetek, ám ezek a Magyar Írószövetség-beli tagságukat megőrizve alakítottak folyóiratot, baráti társaságot. Akkor még csak a József Attila Kör ragaszkodott teljes önállóságához, bár a felső korhatár 35, majd 40 év volt. A Szépirok Társaságának tagjai sem léptek ki 2004 előtt az Írószövetségből. Létezett a szakmai és érdekvédelmi egység, amely 2004-ben megszűnt.

2004-ben még nem lehetett sejteni, de tudni sem, hogy ez a szétszerveződés tartós lesz, s ha nem is akkor, de a következő évtizedben majd egyértelművé fog válni, hogy a magyar írók együttműködésére a korábbi módon már csak kevésbé nyílik mód.

A 2004-es évben, amikor a Tokaji Írotábor kuratóriumának elnöke lettem, még nyugodtan tudtuk folytatni az előző évben elképzelt munkatervet. Elődöm, Székelyhidi Ágoston munkáját folytatva természetes volt, hogy ki akartuk használni azt a tényt, hogy Magyarország 2004. május elsején csatlakozott az Európai Unióhoz. Ennek szellemében lett a tanácskozásnak már az előző évben eltervezett témája: „Magyar irodalom Európában – műfordítás, terjesztés, befogadás”. Bevezető előadásomban az irodalom értékeire, személyiséget formáló erejére és a művészetektől való elfordulás veszélyeire próbáltam felhívni a figyelmet. Akkor talán több reménnyel, ily módon: „Talán nem az irodalmárok elfogultsága csupán, ha úgy vélekednek, hogy az a nemzet, nyelvi közösség, amelyik Európában életképes kíván maradni, nem támaszkodhat csupán gazdasági eredményeire; bármennyi jó véleményt gyűjtünk össze, bármennyi pénzt, számat sorolunk fel e téren elért vagy elérni remélt sikereinkről, ezek egyrészt önmagukban aligha fogják a nagyvilágot elkápráztatni a világgazdaság mai helyzetében, másrészt pedig az ilyenfajta eredmények rohamosan fogyatkozni fognak, ha nem lesznek sokoldalúan művelt állampolgárok, akik a tudomány, a művészet, a gazdaság eredményeit nemcsak megőrzik, hanem újra is termelik, alkotják. Teljes értékű emberré és így teljesebb európaivá csak az válhat, aki a humán, a természettudományos, a műszaki kultúra egészséges arányaiból képes önmaga felnőtt arculatát megteremteni. Európa minden népének megvan a maga önazonosság tudata, és abban szerepe van történelmüknek, nyelvüknek, kultúrájuk minden rétegének, s ebből is következik, hogy amikor más népek iránt érdeklődnek, abban ugyanúgy szerepe lehet a másik nép hasonlóképpen összetett sajátosságainak. Milyenek a mi sajátosságaink? A humánkultúrát illetően elsősorban azt kell említenünk, hogy a magyarság kulturális örökségében mind terjedelmében, mind mértékében, mind hatásában az irodalom kapta a legnagyobb szerepet; lehet persze erre azt is mondani, hogy szép, szép ez az örökség, de ma más korszakban élünk, mások az értékek. Ne legyünk a múltunk rabjai. Azonban nem rabságról van szó, nem is konzervativizmusról. Az való igaz, hogy irodalomszeretet nélkül is lehet értékes életet élni, bár valamifajta művészetszeretet nélkül aligha.”

Csupán 13 év múlt el azóta, nem történelminek nevezhető évtizedek sora, mégis sokkal borongósabb a szemléletünk Európában, a nagyvilágban s bizony kicsinynek számító hazánkban is. Nemcsak a magyar irodalom van veszélyben, hanem a humán kultúra egésze. Az Európai Unióra, Európára is alig tudunk ráismerni. Akkor bizakodóak voltunk, s úgy gondoltuk, hogy a 2004-ben irodalompolitikainak gondolt vihart is békévé oldja az emlékezés, mint ahogy József Attila képzelte el az egész emberiség sorsáról.

A hazai viharok dacára a kuratóriumból senki sem akart kiválni. Kukorelly Endre például továbbra is aktívan részt vállalt munkánkban, több éven át megszervezte Tokaj város és az írók focimérkőzését.

Az is örömteli esemény volt, hogy a Tokaji Ferenc Gimnázium tanári karának és igazgatójának, Dankóné Patkó Kornéliának döntése alapján 2004-től a gimnáziumban érettségi tétel lett a Tokaji Írotábor, s ebből vizsgázott is az egyik diáklány. Az igazgató asszony azt is örömmel nyugtázta, hogy a gimnázium kertjében az évről évre gyarapodó emlékparkot magukénak érzik az iskola tanulói.

A 2005-ös év munkaterve természetesen József Attila centenáriumiát állította a középpontba. Az irodalomszeretők tábora országszerte készült rendezvényekre, tudományos tanácskozásokra, ünnepekre. Tokajban a következő témát választottuk: „A költő és olvasója – József Attila utókora”. Számos költőt, irodalomtörténészt sikerült felkérnünk a közreműködésre.

Egy írotábor szervezésének nemcsak szakmai, hanem gazdasági feladatai is vannak; s ez hosszas előkészületeket igényel, hiszen támogatást több szervezettől kellett kérnünk. Ebben az évben nagyon keservesek voltak az előjelek. Sáray Lászlóra hárult minden évben a legtöbb és legnehezebb feladat: nemcsak a szervezésben, hanem az anyagi fel-

tételek – mondjuk ki nyíltan – összekoldulásában is. 2005-ben az a veszély fenyegetett bennünket, hogy nem tudjuk megtartani a József Attila emléke előtt tisztelgő tanácskozást. Az ígérgetés ellenére azt a választ kaptuk a minisztériumtól, hogy a támogatást – amelyre augusztusban lenne szükség –, a következő év során fogják számunkra átutalni. A kuratórium a tokaji tanácskozás előestéjén keserű nyilatkozatot volt kénytelen közzé tenni, más intézmények hitelfelvételi ajánlatában bizakodva:

A több mint három évtizede létező Tokaji Íróttábor története során többször került nehéz helyzetbe. A 80-as években egy alkalommal politikai tiltás miatt maradt el a rendezvény. A magyar irodalom olyan fórumáról van szó, mely értékek és minőség jegyében biztosít alkalmat az írók találkozására, hazai és határon túli alkotók eszmecserejére. A József Attila emlékét idéző 33. íróttábor kétségek és bizonytalanságok közepette kezd el munkáját, hiszen a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma művészeti főosztályának az idei íróttábor megrendezésére előirányzott és megígért 1,6 millió forintos támogatásáról – többszöri érdeklődésünk után – kiderült folyó év augusztus 8-i keltezésű levelükből hogy azt csak 2006 első negyedében szándékoznak folyósítani. Mi azonban hagyományainknak megfelelően augusztusban tanácskozunk, és most 2005-öt írunk.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a művészeti főosztály szándéknyilatkozata semmiféle garanciát nem nyújt arra, hogy szervezetiünk pénzhez vagy a szükséges bankhitelhez hozzájusson. Kérjük ezért, hogy a korábbi minisztériumi tájékoztatásnak megfelelően haladéktalanul intézkedjenek a támogatás átutalásáról.

Tokaj, 2005. augusztus 10.

Mindennek komolyabb sajtóvisszhangja is volt. A minisztérium szerint nem diszkriminációról volt szó, hanem a minisztériumot is érintő tartalékképzési kötelezettségekről. A Borsod Megyei Tanács, Tokaj polgármestere is ajánlott segítséget, átmeneti hitelt, így a szomorú előzmények dacára méltóképpen tudtunk József Attiláról tanácskozni.

A 2006-os esztendőre a kuratórium három témakört emelt ki „Érték és befogadás” főcímmel, kiemelve – „Bartók Béla – 1956 emléké”-t és az „Irodalmi nevelés” tárgykörét. Utólag átgondolva ez a hármas tárgykör a bőség keltette zavarba fulladhatott volna, de sikerült megőrizni a helyes arányokat. Bartók Béla életműve az irodalomhoz is szervesen kapcsolódik, s a művészeti ágak teljességét igen nagy erővel jelenítette meg Szabó Dénes kórusvezető és a nyíregyházi, ám világhírű Cantemus kórus Pro Musica leánykarának műsora és vezetőjük előadása. Egy újabb fajta kitekintést szemlélhetünk Tőkés László nagyváradi református püspök előadásában, amelyben emlékeztetett bennünket arra, hogy a prédikáció nagy hagyományú irodalmi műfaj, amelyet a jelen korban is hasznos lenne gazdagítani. Az 1956-os forradalom emlékének felidézésével a magyar irodalmi élet egyik legmagasabb rendű és világtörténelmi rangú eseménysora kerülhetett középpontba. A harmadik téma, az irodalmi nevelés valamilyen formában az Íróttábor minden résztvevőjének meghatározó ügye akkor is, ha csupán olvasó ember.

Az elnök megbízatása mindig februárig tartott. A titkárnak, Sáray Lászlónak viszont egész évben számos feladata volt. Nekem még az maradt meg a legfőbb gondnak, hogy rá tudjam beszélni Serfőző Simont arra, hogy vállalja el a kuratóriumi elnökséget. Sokáig elhárította, végül több hónapi kérések után, a kurátorok egyhangú helyeslésével megválasztottuk elnöknek.

A következő évi tanácskozás utolsó programja az eddigi elnökök beszélgetése volt. Pomogáts Béla elsősorban a legutolsó íróttábor jövője miatti aggodalmáról szólt. Én nála jobbnak véltem az akkori helyzetet:

„Én Pomogáts Bélától, felőlem nézve jobbra ülök, ezt én azért mondom, mert én jobbnak látom a Tokaji Íróttábor ideji teljesítményét, és valamivel a helyzetét is, mint ő

látja. Azt kell mondanom, hogy hosszú évekre visszamenőleg a kuratóriumban állandó vita volt arról, hogy több irodalom legyen az író táborban vagy több közélet legyen. Mindig mindegyiknek vannak hívei. Kaptunk például bírálatokat azért, hogy állandóan évfordulókat ünnepelünk, Németh Lászlót, Illyés Gyulát, József Attilát, másokat. Még József Attilánál is fölvetődött, hogy ne szóljon az egész író tábor József Attila életművéről. Az ide író táborban a magyar dráma és színjátszás ürügyén azért elég szépen bekerült a magyar irodalom is, és aki tegnap hallgatta Szokolczay Lajos és Kötő József nyitóelőadását, az tanúsíthatja, hogy ezek igen-igen színvonalas nyitóelőadások voltak a téma felvezetéseként és tárgyalásként is. Volt kuratóriumi elnökként az elmúlt három évben én voltam mindenért elsőrangú felelős, ezért idén már egy kicsit könnyebb szívvel jöttem el ide, mert csak minden harmadik dolog miatt kellett felelősséget éreznem, mert Sáray Lacira és Serfőző Simonra hárult minden megoldandó feladat. Tehát én néhány mondatot arról szólnék, hogy az elmúlt három év számomra mit jelentett, mi volt a tanulsága. A legnagyobb gond és baj és teher az volt, hogy a korábbi évekkal ellentétben az Író tábor léte fenyegetetté vált a gazdasági és anyagi gondok miatt. Erről azt hiszem, nem kell sokat szólni. Az ide író tábor május végén még meglehetősen bizonytalan volt a megrendezhetőségét illetően. A 35 éves történelemben előfordult – szolt róla Antal István – egy politikai botrány, mégpedig 1986-ban, amikor nem engedélyezték az Író tábor megtartását, de az politikai ok volt, most viszont a gazdasági dolgok okoznak kemény gondot. Tehát a megmaradásnak ilyen elemi szintű kérdése folyamatosan fölvetődött az utóbbi három esztendőben. A másik dolog, amit én fontosnak tartok elmondani, hogy persze, van hullámzás, vannak gyengébb megszólalások, de azért az Író tábor működését nem ezzel kell mérni. Ady Endrének is vannak gyenge versei, és vannak remekművei. A Tokaji Író tábornak is vannak remek előadásai, meg remek vitái, meg közepesek, meg gyengébbek, de mindig vannak remekek, és aki ezt ellenőrizni akarja, az Évkönyvekben egy év késéssel mindig megismerheti és ellenőrizheti... A Tokaji Író tábor Kuratóriumából nem történtek kilépések, nem volt olyan író szervezet, amelyik azt mondta volna, hogy nem kíván részt venni a kuratórium munkájában. Hadd mondjak egy példát: egy számomra akkor emberileg nagyon megrázó és ugyanakkor melengető példát is. Lengyel Balázs, aki a kuratóriumnak régi tagja volt, s az Író tábornak régi vendége, s aki sajnos most már nem lehet közöttünk, kilépett a Magyar Írók Szövetségéből, és utána négy szemközt megkérdezte tőlem, hogy ugye azért eljárhatok Tokajba? Természetesen, mondtam, és a kuratórium tagja is maradsz magától értetődően. Ugyanúgy itt van a József Attila Körnek és a Fiatal Írók Szövetségének a delegáltja a kuratóriumban. Tehát tulajdonképpen egy olyan kis helyen, mint végső soron a Tokaji Író tábor, sikerült, talán szabad így mondanom, az egyetemes magyar irodalom illúzióját megőrizni. Én nagyon reménykedem abban, hogy ez egy olyan példa, ami remélhetőleg a fővárosban is előbb-utóbb hatni fog, és ha nem is a szent béke kora, de a békés egymás mellett élés kora fog eljönni a hidegháború esztendeje után... Lehet, hogy nem éri meg az író tábor az 50. évfordulót, de én annyira szeretem az életet is meg az irodalmat is, hogy nagyon szívesen itt lennék 80 évesen az 50. Tokaji Író táborban.”

Azóta elmúlt egy újabb évtized. Az Író tábor működését ismét át kellett szervezni. (Én megbetegedtem, ebben már nem tudtam részt venni. Azért egy évi kényszerű szünet után ismét ott voltam, előadást tartottam 1956 témájában.) A különböző író szervezetek közötti együttműködés Tokaj kapcsán lényegében megszűnt. Akik megmaradtak még a régi nemzedékekből, egyre magányosabbá váltak. A fiatalabbak nagy része pedig másfajta utakon jár. Így megnövekedett a Magyar Írószövetség nemzedékeinek felelőssége, s vezetői ennek tudatában is vannak. Hiszen a cél csak az lehet, hogy megőrizzük a magyar nyelvű irodalom szellemi hazáját a magasban.

POMOGÁTS BÉLA

Négy évtizede Tokajban

EMLÉKEK ÉS DOKUMENTUMOK

Irodalmunknak évszázadok óta vannak szellemi központjai, talán így is mondhatnám: „székvárosai” – természetesen olyan városokra gondolok, mint Budapest (vagy Pest-Buda), Debrecen, Pécs, Kecskemét és Kolozsvár, Nagyvárad, Pozsony, Kassa, Szabadka. Közöttük említeném meg, ha nem is az első sorokban, Tokajt is, amely most már vagy négy évtizede, legalábbis néhány napra, a magyar irodalom „fővárosa”. Bizonyára nem csak amiatt, mert irodalmi életünk igen sok jeles egyénisége fordul meg ilyenkor a városban, talán felesleges felsorolnom a neveket, hanem amiatt, mert ilyenkor a Tokaji Író-táborban (hadd fogalmazzak patetikusan) „lüktet a magyar irodalom szíve”. Valóban, a boráról, szőlőjéről és vendéglátásáról, meg persze iskoláiról híres város ilyenkor: augusztus közepén irodalmunk elsőszámú műhelyévé emelkedik. Igen hosszúra nyúlik az a lista, amely a nevezetes író-tábor résztvevőit rögzítené – nem egyszer szolgált örömmre az a tény, hogy a tábor vendégei között (igaz, inkább a korábbi időkben) irodalmunk egymással különben csak a szellemi küzdelmek terepén összetalálkozó íróbarátaimat, íróismerőseimet üdvözölhettem. Egy időben magam töltöttem be az író-tábor kuratóriumának elnöki tisztségét, és akkor, ezt jó lelkiismerettel mondhatom, mindig arra törekedtem, hogy az író-táborban lehetőleg minden irányzat, áramlat, tábor képviseltesse magát. Meggyőződésem, miszerint egyetlen magyar nemzeti irodalom létezik, és ehhez nem csak a különféle, egymással vetélkedő szellemi és politikai táborok képviselői, hanem a határokon túl élő magyar írók is hozzátartoznak, nem változtatott ezen a meggyőződésem sem a múltó idő, sem néhány szomorú tapasztalat.

Magam a kilencvenes éve eleje óta veszek részt az Író-tábor munkájában, korábban talán nem is tartoztam a szóba jöhető meghívottak közé, talán ötvenhatos múltam következtében. A politikai átalakulások következtében aztán megnyílt előttem az Író-tábor kapuja, egy időben elnöke voltam a tábor szervező és irányító kuratóriumnak (ahogy két ciklusban a Magyar Írószövetségnek is). Azóta valamennyi összefogó szerepet vállaltam, előadásokat tartottam, részt vettem a beszélgetésekben, elnököltem az üléseken – és, ezt őszintén mondom, mindig jól éreztem magam. Régi barátok vettek körül, hadd említsem meg néhányuk nevét (közülük többen már nincsenek közöttünk), olyanokra gondolok, mint Fekete Gyula, Székelyhidi Ágoston, Varga Domokos, Tóbiás Áron, Hubay Miklós, Domokos Mátyás, Lakatos István, Füzi László, Zimonyi Zoltán vagy éppen a tábor feledhetetlen „mindenese”: Sáray László. Az első író-tábor (a könyveim között található dokumentum tanúsága szerint) 1972-ben rendezték, azóta közel félszázad telt el, és félszázad a huszadik századi magyar irodalom történetében igen nagy idő. Politikai rendszerek változtak meg, írónemzedékek távoztak a halhatatlanságba és léptek színre, emlékeztünkben sem lehetne igazán felidézni és összefoglalni ezt a hosszadalmas időszakot – amelyben úgyszólván több történelmi korszak követte egymást. Az író-tábor ezeknek a korszakoknak és a keretükben végbement változásoknak nem csak tanúja, hanem alakítója is volt.

Az idei esztendőig huszonöt dokumentumkötet örökítette meg az író-tábor eseménytörténetét és szellemi hozadékát (ez a mostani lesz a huszonhatodik, amely a 2016-ban rendezett tábor dokumentumait tárja a nyilvánosság elé). Ez a huszonöt kötet úgy is

forgatható, mint irodalmunk egy (több) korszakának az eseménytörténete, szellemi életrajza, irodalmi tanúságtétele. Ha valaki (remélhetőleg több irodalomtörténész és irodalomkritikus) egyszer rászánja magát arra, hogy képet adjon a mögöttünk maradt negyedszázad (de tekintettel az 1972-ben megrendezett első írótáborra, inkább félévszázad) irodalmi életének történetéről, ezeket a köteteket nem kerülheti meg. A magyar irodalmi életnek kevés történeti eseménysorozata örvendhet olyan kiterjedt dokumentációval és hiteles történelmi tanúságtétellel, mint a Tokajban rendezett irodalmi tanácskozásokat megörökítő tekintélyes könyvsorozat.

Sajnos arra nincs most időm és készségem, hogy részletes képet próbáljak adni az Írótábor múltjának eseményeiről: a gazdag témakínálatról, a mindig méltányos vitákról, a baráti beszélgetésekről (mert ezek a beszélgetések, néhány pohár jó tokaji borral fűszerezve, ugyancsak hozzátartoznak az Írótábor és a tokaji szellemiség történetéhez). Egyetlen régebbi tábornyitó beszédemet, illetve ennek kezdetét idézem ide, úgy gondolom, ez híven fejezi ki a találkozó szellemiségét és a magam írótábori szerepvállalásának indítékait, szándékait. A most következő szövegrészlet az 1996-os találkozó megnyitójából való. Tehát: „Jubileumoknak a keresztútjében élünk ebben az esztendőben. A magyar honfoglalás 1100. évfordulóját ünnepeljük. Nemrég avattuk fel Nagy Imre miniszterelnök szobrát születésének 100. évfordulóján. Közeledik az 56-os forradalom 40. évfordulója. És immár negyedszázada, hogy Tokaji Írótábort szerveznek, igaz, hogy csak a 24.-et. Ha az évfordulókon végig tekintünk, fájdalommal kell megállapítanunk, hogy többségük tragédiához kötődik. Nagy Imrét kivégezték, az 56-os forradalmat leverték s a magyar honfoglalás is még befejezésre vár. A Tokaji Írótábor 25 éve azonban önmagában is figyelmeztetés. Van Magyarországnak, a magyarságnak a magyar népnek, a magyar történelemnek egy olyan intézménye, amely minden más politikai, közéleti intézménynél tartósabban, hitelesebben és eredményesebben fejezte ki a magyar nép törekvéseit, panaszait és reményeit és ez éppen a magyar irodalom. A magyar irodalomban nincsenek nagy kudarcok. Az irodalom folyamatosan működött, élt, dolgozott, beszélt még a történelem legmélyebb árkaiban és bugyraiban is. A Tokaji Írótábor a magyar irodalom ünnepe, gyülekező helye és az a program amelyet kidolgoztunk a mostani írótábor számára – *Szerepváltozások, anyanyelv, irodalom, nemzet* címmel – éppen azzal kíván számot vetni, hogy a magyar irodalom hogyan töltötte be azt a küldetését, amelyet 1100 év, 700-800 év alatt be kellett töltenie, mint a nemzet legfontosabb szellemi intézménye, amely változó történelmi, megcsonkított, felosztott, feldarabolt országban is végezte a maga dolgát, azaz összehozta azt a közösséget, amelyet magyarságnak gondolunk. Az ünnepi pillanat egyben a munkának az alkalma lesz, hiszen számot akarunk vetni azzal, hogy irodalmunk most milyen helyzetben van – súlyos helyzetben – és hogyan tud ebből a helyzetből kijutni, hogyan tud újabb feladatokat vállalni, hogyan tudja vállalni régi, hagyományos feladatait. Hogyan tud magának keresni új, mindig megújuló hivatást.”

Ez a hivatás: a magyar irodalomnak (éljen ez Budapesten, Debrecenben, Győrben, Pozsonyban, Kolozsváron, Szabadkán vagy éppen Tokajban) a legszentebb küldetése és erkölcsi tényezője. Ma is örömmel gondolok vissza a magam „tokaji múltjára”, a városban, az Írótáborban szerzett tapasztalataimra, és örömmel utazom el ismét a hagyományos összejövetelre. Kívánom, hogy néhány napra az idei esztendőben is Tokaj legyen a „magyar irodalom fővárosa”.

TARJÁN TAMÁS

Tokaj-nosztalgia

A Tokaji Írótábornak működése második évében, 1973-ban lehettem először vendége. Ma már néha „alapító atyának” neveznek, de nem: másodfű csikóként ugrándoztam a nagy nevek, a jobbára frissen megismert tekintélyes írók, szociográfusok, más nevezetesegek között. Budapesten az Eötvös Kollégium speciálszemináriumán tanárom volt (és 1971 januárjában első publikációm megjelentetője) Kabdebó Lóránt irodalomtörténész, aki a Napjaink című, akkor erős vonzaskörű és kisugárzású miskolci folyóirat szerkesztésében fontos szerepet vitt. Ő hívott meg Tokajba. Friss diplomásként, első külföldi (jugoszláviai) utamat követően, a pesti bölcsészkar állás betöltésére készülve (tudományos segédmunkatárs a mai magyar irodalom tanszékén) a táborban telt egy hét alig feldolgozható nagy élményt jelentett számomra. Mivel egyik diszciplínám a néprajz volt, az irodalom mellett e tárgyban is igyekeztem hasznosítani a látottakat, hallottakat.

Eleinte hat-hét napot ölelt fel a több utazással, megyejárással tarkított tábor. Tiszaladány kedves falumma lett (minden táborlakó ellátogatott egy-egy családhoz, jómagam a számos Csikai família egyikének szeretetét élvezhettem, pedig akkori, huszonnégy éves személyemben igazán nem egy oly híres író jutott nekik, mint sok más családnak). Jártunk tapasztalatot szerezni városokba is. Akkor vagy a következő esztendőben egy miskolci szocialista brigádhoz osztottak be. *Mi sem vagyunk angyalok* – ezt a nevet viselték. Harcos antinikotinistaként folytattak dohányzásellenes akciókat, de nevükkel jelezték: az egyéb földi örömeiket, a jókedvet nem vetik meg.

Ézernyi epizódot eleveníthetnék fel, hiszen a következő három évtizedben sosem hiányoztam Tokajból (s amikor egy időre költözött, Szerencséről). Apám halála után néhány hónappal, nagyapám távozása után néhány nappal (1978-ban) sem, Nyugat-Európából épp csak hazaérkezve – már másnap – sem, egyéb tennivalókkal versenyt rohanva sem. A tokaji tábor minden évi időmérőm volt: tanácskozásaival, kirándulásaival, baráti és vita-közösségeivel, hangulatával, pincézéseivel, jó boraival mintegy lezárta az előző „munkaévet”, s indítást adott a következő két félévnyi élet-szemeszterhez, jövő nyárig. Sokszor tartottam előadást is (nőalakok irodalmunkban; dramaturgiai kérdések; műelemzések stb.). Azok közé tartoztam, akik a tábor irodalmi jellegét fontosabbnak akarták tudni a társadalompolitikai törekvéseknél. Keményebb epizódokra ugyancsak emlékszem, késhegyig menő szópárbajokra, bárányfelhőkől vihart hozó véleménykülönbségekre – ám ezek egy része már összefoglaló művekben, évkönyvekben feldolgozást nyert. A tokaji tábor az ezredfordulóra irodalomtörténétté, sőt – a maga módján – a közelmúlt és a jelen történelmének egy szeletévé vált.

2000 után két-három évente látogattam az immár rövidebb időtartamú, szándékaiiban, irányultságaiban új célokat kitűző írótáborba, az újult arculatú városba. Az 1972 óta eltelt időszak dokumentációját külön könyvespolcon és vaskos dossziékban őrzöm. A pár éve nekem adományozott díjra, a kis tokaji hordóra büszke vagyok. Úgy helyeztem el, hogy ébredéskor mindig rá esik első pillantásom.

Kötetet írhatnék boldogító és kevésbé boldogító emlékeimről. Mennyi élményszerű tokaji kézfogás! (S hány ballépés, melyet jobb lenne elfeledni.) Ám csupán életem egyetlen „költői sikerével” hozakodom elő. Az írótábor minden évben ünnepelt valamit. Évforduló, alkotói jubileum, faültetés, koszorúzás: a gyűlekezet ebben a formában, szelteni és tárgyi emlékekkel (például a dombornívek díszítette emlékfallal) is igyekezett nyomot hagyni az oly szíves vendéglátó településen. 1995-ben az Orpheus folyóirat

évfordulója kapcsán (öt éve jelent meg először) a tábor vezetői és a lapgazda bordalversenyt rögtönöztek. A délutáni tanácskozás alatt, fejből írtam az alábbi zöngeményt, mely az esti borozáskor kihirdetett eredmény szerint a legsikerültebbnek nyilvánított és egy palack nedűvel jutalmaztatott. Húszan vettünk részt a jeligés vetélkedésben (egy szerző két művel), de micsoda neveket – igazi költőket – előztem meg: Balla D. Károlyt, Tóth Évát. Bocsánatukért esedezem ma is; maradjon a felelősség a zsűrié. (Lábjegyzet a bordalhoz: a helység egyik patinás épületében akkortájt sztriptízbárt nyitottak, s megsaporodtak a lángososokkal, palancsintásokkal konkuráló hotdog-standok.)

A tábor alkalmi, sokszorosított kiadványa, a (B)Orpheus egy évvel utóbb, visszapillantva közölte paródiaszerű versemet. Ennek nyomán később más, komoly kötetekben szintén napvilágot látott játékos dokumentumként. Álljon itt is, a tokaji író-tábor, „az én Tokajom” emlékeként:

TOKAJI BORDAL

I-ső korty

Hát ha bordalt – bordalt! Lesz két oldal bordal,
 Bor- és nődicsérő, párolt oldalborda-l... –
 Így dörmög a dalnok – mert bizony egy bárd ül
 Lábánál a hegynek és rímeket bárdol,
 Míg az egek alja veresborba bordul.
 Aszút és furmintot szomjaz a (ba)bérdal,
 S magad is. Hallgató, hörpintgetve bírd el,
 Mintha operában énekelné Berdál.

II-dik pohár

Fészküink, szívserelmünk, folyók marta Tokaj,
 Író-táborostul is maga a tökély!
 Erotic centered lila fénye tök új
 (Noha új tök nélkül halvány az esti kéj...)
 Érelj, ragyogj, Tokaj! teremj, fürtölj, tőkélj,
 Magyar szőlők egén kacsokkal üstökölj!
 Ne cukrozzál vizet! Ne lőrékkel tőkölj,
 Orpheus hajléka, hamburgeres Tokaj!

III-dik litykó

Tokaj jó bora, a must akár, a murci:
 Fehérbor-ivóknak elsőrendű mérce!
 Ha volt rá krajcárja, itta Kakuk Marci,
 Kortyolta Szomory, rábólintva: Merci!
 Szőlőskert mellett, sejl!, ne nőjön szömörce,
 Marci unokája, haj!, ne legyen Marco,
 Tiszai delphin, hukk!, immár három arcú...
 Szóval: húzzad, húzzad, húzzad, húzzad, Mircse!

Utol-só szavak

Vergil köszöntse, Dante s Ős-Faust a ...
 A Lapot és az Istent: a két Orpheust a
 Jubileum napján: tomboljon fiesta
 S csendesítse el majd toll, papír, fű, este.

 (B)ORPHEUS

1996. augusztus

Tokaji írótabori melléklet

Ára: 50 Ft

DALNOKVERSENY

Az ^{AK}KILÁTÓ Irodalompartoló
 Egyesület
 (az Orpheus alapító
 laptulajdonos kiadója)
 a folyóirat indulásának 5.
 évfordulóján
 az 1995. évi Tokaji Írótaborban
**az ORPHEUS és a
 tokaji bor
 dícséretére**
 (b)orfikus dalnokversenyt
 hirdetett.

Egy nap alatt húsz jeligés pályamű
 készült el. Az alkalmi zsűri (*Hegyi
 Imre, Cs. Varga István és Zimonyi
 Zoltán*) négyet választott ki díjazásra,
 csak ezek jeligéjét oldotta fel. Kiderült,
 hogy három szerző kezemunkájával
 volt dolguk. A nyertesek:

I. díj: Tarján Tamás
Tokaji borsdal és Sírírfák

II. díj Balla D. Károly
En bosszút borsdalok

III. díj Tóth Éva
Írótabori borsdal

*E kiadványban valamennyi
 pályamunkát közöljük.*

**Tarján Tamás
 Tokaji borsdal**

I-ső korty

Hát ha borsdalt - borsdalt! Lesz két oldal borsdal,
 Bor- és nádicsérő, párolt oldalborba-L... -
 Így dörmög a dalnok - mert bizony egy bárd ül
 Lábánál a hegynek és rimeket borsdal,
 míg az egék alja veresborba borsdal.
 Aszút és furmintot szomjaz a (ba)borsdal,
 magad is, Hallgató, hőrpíntgetve bírd el,
 S mintha operában énekelne Borsdal.

II-dik pohár

Fészünk, szívszerimünk, folyók marta Tokaj,
 Írótaborostul is maga a tökély!
 Erotic centered lila fénye tők új
 (Noha új tők nélkül halvány az esti kéj...)
 Érelj, ragyogj, Tokaji teremj, fűrtölj, tőkélj,
 Magyar szőlők egén kacsokkal üstölj!
 Ne cukrozzál vizet! Ne lőrékkel tőkölj,
 Orpheus hajléka, hamburgeres Tokaji!

II-dik litykó

Tokaj jó bora, a must akár, a murci:
 Fehérbor-ivóknak elsőrendű mérce!
 Ha volt rá krajcárja, itta Kakuk Marci,
 Kortyolta Szomoró, rábólintva: Mercsi!
 Szőlőskert mellett, sejt, ne nőjön szömörce,
 Marci unokája, hajj!, ne legyen Marco,
 Tiszai delphin, huukk!, immár három arcú...
 Szóval: húzzad, húzzad, húzzad, húzzad Mircse!

Utol-só szavak

Vergil köszöntse, Dante s Ős-Faust a ...
 - A Lapot és az Istent: a két Orpheust a
 jubileum napján: tomboljon fiesta
 - S csendesítse el majd toll, papír, fű, este.

OLÁH JÁNOS

Gondolatok a mítoszcól

Nem ritka, hogy egy-egy konferencián sokan megpróbálkoznak definíciók alkotásával is. Így történt ezúttal is. Én ugyan nem vagyok filozófus, de annyira kedvet kaptam rá, hogy gondoltam, én is alkotok egy definíciót, ha már itt vagyok. Méghozzá a nemzetről. Ugye többször is elhangzott, hogy nemzet korábban nem volt, ez egy 19. századi, késői kitaláció stb. Elgondolkodtam ezen, és az inspirációt nem a filozófia, hanem a nyelv felől kaptam. Azt mondanám, hogy nemzet az a közösség, amelyet az ősatya nemzett. Gondolom az ősatya nem csak a 19. században nemzett, hanem a kezdet kezdetétől, tehát akkor ez egy jóval régebbi indíttatás, sem minthogy egy-egy kor nemzetfelfogásával azonosítsuk a lényegét. A nemzet lényege ennél sokkal összetettebb, ősbibb és több költészeti igazságot tartalmaz.

Ezt a kis hirtelen bevezetőt azért találtam ki, mert kedvet kaptam az előttem megszólaló filozófusoktól, hogy én is alkossak valami definíciót. Hörcher Ferencről is loptam valamit, mert ő mondta, hogy a személyesség felől is megpróbálja közelíteni a témát. Arra gondoltam, hogy nekem is vannak személyes indíttatásaim, a mítosz és a nemzeti öntudat meghatározásának a tekintetében. Várkonyi Nándor és Kerényi Károly két alapműve, a *Szíriat oszlopai* és a *Görög mitológia* gyermekkorom vagy kora ifjúságom kedvenc olvasmányai voltak, és általuk sok mindent meg lehetett érteni a mítoszcól. Többek között Várkonyinak az a következtetése, hogy a mítosz nem mese, hanem egzakt tudás van benne, ami ugyan nem a logika és a homloklebenyben képződő okoskodásnak a következménye, hanem a mítikus emlékezeté, ami sokszor pontosabb, mint a pillanatnyi okoskodás. Ezt több száz oldalon ő bőven kifejti, én itt röviden foglaltam össze. Közszájon forgó anekdota, gondolom ezt mindenki ismeri, hogy Schliemann, a dilettáns kívülről találta meg Tróját. A tudósok azt mondták, hogy akkora hülyeséget, amit az az idióta Homérosz abban az Iliászba leírt, az csak mese, azt nem érdemes kutatni. Schliemann, aki nem volt tudós, azt hitte, hogy mégis van valami igazság Homérosz írásában, odament és megtalálta Tróját. Tehát azért gondolom, hogy a mítoszokban rejlt igazságot illene, legalábbis azóta, illene komolyan vennünk, és máig nem vesszük komolyan őket.

Amikor egyetemre jártam, és azt tanultuk, hogy az embert a munka emelte ki az állatvilágból, és az irodalom, különösen a költészet úgy született, hogy például húzták a hajót az orosz hajóvontatók, és azt énekelték: „Ej uhnyem, ej uhnyem”... Ehhez képest egyszer egy etnográfus filmvetítéssel egybekötött előadását hallottam: az ausztrál ősnépek, népcsoportok körében végzett kutatásai eredményeit ismertette. Akkoriban jött divatba a néprajz mellett, amit ugye tudományosan etnográfának nevezünk, a humán antropológia, ami kezdetben még csak ezeknek a népeknek a viselkedési formáit vizsgálta. Egyebek mellett felmérést készített, hogy mivel foglalkoznak legtöbbször ezek a természeti népek. Most nem akarok kérdést feltenni, de azért mindenki tippeljen magában, és aztán meglátja majd, hogy mi az igazság. Szó se volt arról, hogy munkával, hanem – beszélgetéssel. Az egymás közötti beszéldelel töltötték a legtöbb időt, ha jól emlékszem, az alváson kívüli tevékenységre fordított idő 70%-át beszélgetéssel, énekkel töltötték, tehát egy olyan közös mítoszalkotási tevékenységet folytattak, ami sokkal fontosabb volt számukra, legalábbis időarányosan, mint a munka. Én ebből azt a következtetést vontam le, hogy amit a marxizmusból tanultunk, az lehet, hogy nem egészen igaz. Ez a tény rávilágít arra is, hogy ez a mítosz lényege:

Serfőző Simon és Oláh János

egy közösség egymás közötti beszélgetése, a közös nyelv kialakulása, a közös történetek megképzése és ezáltal egy világmodellnek az újraalkotása. A bibliában is szerepel, hogy kezdetben volt az ige, tehát a szó, és csak utána lett a világ. A szó, az anyanyelv szavai egy közösség számára ennyire fontosak, és ha az a közösség ezt az anyanyelvi tudatot nem fogadja el, ha ez számára nem fontos, akkor a közösség is megszűnik. Tehát hiába nemzette az ősatya meg az ősdal, ha a közösség felbomlik. Volt arról is szó korábban, hogy magyar mítosz nincs. De tulajdonképpen van, Anonymus is megírta, sokan mások is megírták, hogy Hunor, Magor elindult a csodaszarvas nyomába, eltévedt, 40 napon keresztül rejtőzött, ez a népmesékben is előfordul, hogy rejtőzéssel világosulnak meg azok, akik nagy küldetés előtt állnak, utána Dül lányait elrabolták, és megalapították a nemzetséget. Emesét a fehér sólyom megtermékenyítette, és egy egész nemzetséget hozott világra, akik benépesítették a világot vagy legalábbis a Kárpát-medencét. Ez egy mítosz, és még ezer és ezer apró mellékágát nem említettem. Az hogy ennek a mítosznak nincs olyan reprezentatív újrafogalmazása, mint a Kalevalának vagy az Iliásznak, az tény, de az nem igaz, hogy ez a mítosz nem létezik. Van mítoszunk, amiről tudnunk kell, és ezt a mítoszt nem kétségbe vonni kellene, hanem ismerni és amennyire a mai életkörülmények között lehet.

Nagy gond azonban, hogy például a mai magyar irodalomnak az a szegmense, az az ága, amelyik a nemzeti emlékezet, a nemzettudat építésében valamit is tett, milyen mérhetetlenül hátrányos helyzetben van azzal az irodalmi elképzeléssel szemben, amely ezt az eszmét, ezt a felfogást minden erejével le akarja rombolni. Óriási a különbség.

A globalizáció és a nemzettudat. A globalizációt mindenki úgy emlegeti, mint hogyha valami nemzetek fölött megtestesülő vagy a nemzeti értékek lepárlásából létrejött új értékrend lenne, holott egyszerűen csak az angolszász sovinizmus világhuralma, ha kicsit röviden akarok fogalmazni. Kifejthetném hosszabban is, de gondoljunk bele, hogy a magyar nyelvű rádió csatornákon is legtöbbször idegen nyelvű dalokat hallgathatunk. Legtöbbször angol nyelvűeket, ugye? Ennek van anyagi vonzata is, mivel a legtöbb jogdíjat így nem a

magyar, hanem az amerikai és angol slágereket gyártó amerikai cégeknek fizeti ki a magyar közszolgálati rádió. Nem tudom, hogy ez ideológiai globalizáció-e, nemzetek fölötti egyesülése-e a világnak, vagy pedig egyszerű anyagi érdek? Azt hiszem, mind a kettő. Itt alapvetően arról van szó, hogy nem egy globális nyelven szólal meg ez az egyébként nem is túl magasrendű világkultúra, hanem angolul. Az angol nyelv előtt kell behódolni, és az angol nyelv akar minden egyes nyelvet megalázni. Nem is csak akar, hanem hatalmi pozíciójából következően – valóban meg is aláz minden nyelvet. Minél kisebb egy nyelv, annál mélyebbre tapossa. A Magyar Tudományos Akadémiát még annak idején azért alapította meg Széchenyi, hogy a műveltség nyelve, a tudományos nyelv a latin vagy a német helyett Magyarországon a magyar legyen. Ha ma a Tudományos Akadémia kutatóit megnézzük, a természettudósok nagy része például nem magyarul, hanem angolul írja meg, mert csak így tudja meghatározó fórumokon publikálni a dolgozatait. Ez tény. Erre akkor döbbenem rá, amikor elkezdjük kiadni *Az év esszéi* című kötetet, kettő-három meg is jelent, de anyagi problémák miatt abba kellett hagyni utóbb. Sajnáltam, mert a következő történt: nem egy tudományos kutató, akit megkerestünk, hogy szeretnénk tőlük közölni ebben a könyvben, nagyon boldogok voltak, de jelezték, hogy akkor még meg kell írniuk magyarul, mert csak angolul van meg. Tehát ha van nyilvánosság, amely kíváncsi rá, megírnák magyarul is, és ezt mindenképp támogatni kellene azért is, hogy a magyar nyelv konyha-nyelvvé silányosodása ne legyen olyan rohamos, mint amilyen rohamos jelenleg. Ha az irodalomtudományt említtem, volt olyan professzor az ELTE-n, akinek a diákjai panaszkodtak, hogy megbuktatta őket, hogyha egy irodalomtudományi dolgozatban mondatonként legalább 3-4 idegen szó nem volt. Létezik tehát egy folyamat, ami a magyar nyelv további fejlődése, kibontakozása ellen hat.

Most nézzük meg, hogy hogyan került a magyar irodalomnak az az ága, amely a magyar emlékezet és a magyar mítosz folytonosságának a jegyében íródik, olyan megalázó helyzetbe, amilyenben ma van. Csak egy példát mondok: hogyha egy színházi rendező, mondjuk három hónapos munkával egy bővli, amerikai vígjátékot színpadra állít, akkor kap körülbelül két-hárommillió forint honoráriumot. Hogyha egy magyar író megír egy korszakos magyar regényt, akkor kap százezer forint honoráriumot. Az három hónap munka, ez legalább két év, tehát az anyagi megbecsülés így fest. Ugyanez jellemző az irodalmi élet minden területére. Ezeket a pozíciókat egyébként még Aczél György alakította ki így annak idején, nem kevés pénzt áldozva rá. Sokszor halljuk, hogy azokat a szerzőket szeretik Nyugaton, akiket szeretnek. Na de a szocializmus idején sokmillió forintot fordítottak egy-egy szerző nyugati népszerűsítésére. És ma sem megy másképp, ahogy a Magyar Naplóban nyilatkozta Hatos Pál 2014-ben. Akkoriban például az volt a Balassi Intézet feladata, hogy jelentős anyagi és szellemi ráfordítással ismertté tegye Spiró Györgyöt a német könyvpiacra. Tehát, ha úgy gondoljuk, hogy a magyar nemzet, a magyar nyelv, a magyar történelem, a magyar tragédiák értékelésére, megörökítésére is hivatott magyar irodalomnak helyet akarunk biztosítani, akkor erre szellemi és anyagi eszközöket kell fordítani.

Megemlítek néhány kitudnó szerzőt, akiknek a könyveit nemrégiben adták ki, és akiknek a többsége nem kapott – itthon sem – úgynevezett médianyilvánosságot, mert tudjuk, hogy most ilyen mediatisztált világban élünk, ezért a médianyilvánosság fontos. Más aspektusra is figyelve, azért azt is megemlítem, hogy az Aczél György idejében kialakult irodalmi lobbijai tagjai, neveket nem akarok most említeni, már többnyire negyvenéves korukban Kossuth-díjasok lettek, míg más kiválóságnak, ha nyolcvanéves korában sikerül Kossuth-díjat kapnia, akkor az már óriási nagy kegy. Ezen is változtatni kellene, de ez is főként a szakmai hozzáálláson múlik, és kevésbé a politikai akaraton.

Nézzünk néhány példát, amelyeket csak a Magyar Napló Kiadó nemrég megjelentett, és amely könyvekre szívesen felhívnám a figyelmet: Ferenczes Istvánnak, a Csíkszere-

dában élő költőnek kiadtuk *Székely apokalipszis* című riportgyűjteményét. Ezek olyan riportok, mint Móricz Zsigmond *Boldog embere*, megdöbbentő élettörténetek vannak köztük. Az egyik történet elbeszéli a Maniu-gárdisták bevonulását az egyik székely faluba. A gárdisták összecsofították a falut, aztán a tanítót kivitték az iskola udvarára, és ott kisbaltával levágták a fejét. El kellene felejtünk ezeket a történeteket? Úgy gondolom, hogy ezeket a történeteket nem elfelejteni, hanem megírni kell, és tudni kell róluk. Ezért a könyvért semmiféle díj nem járt. Nagy Zoltán Mihálynak a *Sátán fattya* című könyvét is megjelentettük. A kálváriájáról nem akarok túl sokat mesélni, de ez is alapvető mű, poétikailag is tökéletes, és ez volt az első olyan irodalmi mű, amelyik azt a traumát dolgozza fel egy kárpátaljai lány történetében, ami Magyarországon is megtörtént. Amikor bevonult Magyarországra a szovjet hadsereg, a szovjet katonák megerőszakoltak több százezer magyar asszonyt, és itthon is sok „fattyú” született, stb. De hát ez olyan traumája a magyar társadalomnak, amiről nem beszéltünk, nem írtunk, ami nem létezik. Amikor ennek a könyvnek sikerült *Az év könyve* díját odaadatom, akkor egy tévériporter ismerősöm megígérte, hogy a Könyvhéten csinál majd a szerzővel egy interjút. Vártuk a jelentkezését, de hiába. Végül felhívtam. Közölte, hogy a főnöke megtiltotta az interjút, mivel ez „a téma uncsi”. Tovább mennék, lancu Laura *Szeretföld* című regényére is fölhívnám a figyelmet, ami a Szeret menti földnek, tehát csángóföldnek egy mitikus, balladai történetét meséli el. Aztán: Csenger Levente az egyik legjobb fiatal magyar novellista, de a Tokaji Írótabor díján kívül más elismerésben sokáig nem részesült, pedig megérdemelte volna. Kontra Ferencnek a *Drávaszögi keresztek* című regényéről is említést tennék, ami a délvidéki tanyavilág pusztulását jeleníti meg. Erről a könyvről sem lehetett sokat hallani idáig. Majoros Sándor *Távolodás Bácskától* című novellagyűjteménye, *Az eperfa nyolcadik gyökere* című bácskai családregegye vagy a *Meghalni Vukovárnál* című könyve a balkáni háborúkról szól, de sok figyelmet nem kapott egyik sem, pedig mindegyik megérdemelné. Végül Mezey Katalint is szeretném megemlíteni. Azt mondják, '56-ról nem szólnak könyvek, de a *Levelek haza* az egyik legemlékezetesebb regény, amely egy kislánynak a magyarországi barátjának írt – el nem küldött – levelei alapján bontakoztat ki egy '56-os történetet. Szerintem ez a könyv is sokkal több figyelmet érdemelne, mert – noha első megjelenésekor, 1989-90-ben IBBY-díjat kapott – szinte soha sem beszélnek róla. Nemrég adtuk ki Mezey Katalin *Ismerek téged* című novelláskötetét is, amely a kommunizmus évtizedeinek fontos irodalmi megidézése, rajza. Én is írtam egy-két könyvet, azoknak is elég mostoha a sorsuk. Különösen igaz ez a *Száműzött történetekre*, azért is adtam neki ezt a kötetcímet, mert azokat a történeteket írtam meg benne, nem is megírtam, hanem rekonstruáltam, amiket én az ötvenes évektől a rendszerváltásig egy magyar falu belső beszélgetései során meghallottam. Nem akartam ezzel valamilyen prófétaí tettet végrehajtani, csak restaurálni akartam a magyar népi emlékezetet.

Befejezésül annyit elmondok még, hogy a nagyapám szomszédja Balázs szomszéd volt, aki mindig hallgatta a Szabad Európa Rádiót. Amikor bemondták, hogy elveszik a földet, és mindenkinek be kell lépnie a termelészövetkezetbe, akkor azt mondta nagyapámnak: „Nagy úr, ha ez igaz, akkor én kivágom a keresztfát, mert nincs igazság a földön.” Megtörtént, amivel a Szabad Európa riogatta a közvéleményt, valóban kifosztották a magyar gazdákat. Én úgy írtam meg, mintha tényleg kivágta volna a keresztfát. De a valóságban nem vágta ki Balázs szomszéd, csak belerokkant sorsa tudatába.

(Elhangzott a 43. Tokaji Írótaborban, 2015. augusztus 14-én.)

KÖDÖBÖCZ GÁBOR

Tokaj-Hegyalja az irodalom tükrében

Tokaj kivételes jelentőségű és páratlan kisugárzású kultúrtáj: egyfelől évszázadok óta a szőlő- és borkultúra fellegrája, másfelől – a minden év augusztusában megrendezett Író-tábor révén – több mint negyven éve a magyar irodalom fővárosa. Mindkét minőségében bízást szakrálisnak mondható, különleges figyelmet érdemlő helyszín. Sokak szerint a tér-terápia miatt is érdemes Tokajba jönni, magam is mindig feltöltődve, élet-erőben megújulva térek haza az író- és ivótábori események után. És hogy régtől fogva milyen inspirációval szolgál Tokaj s legfőképpen messze földön híres bora, azt méltóképpen reprezentálja a miskolci Felsőmagyarország Kiadónál megjelent, Sturm László által szerkesztett két remekbe szabott antológia: *Tokaj a világirodalomban* (2000); *Tokaj a magyar irodalomban* (2002).

Ha létezik a hungaricumok között nagybor, akkor az mindenekelőtt a Tokaji aszú. És ha létezik a kortárs lírában a borok királyának mondott isteni nedűt méltóképpen megéneklő nagyköltészet, akkor az leginkább és legelső sorban Kiss Benedek lírája.

Az életörömet és életszépséget pannon derűvel és Dsidára emlékeztető bájjal, sőt szakralitással megéneklő Kiss Benedek kvalitásait mutatja az is, hogy Tokaj legendás aranyá-ról alighanem ő írta meg minden idők legszebb költeményét. Olybá tűnik, hogy a bor géniuszát és a borban rejlő életszépséget korábban is emlékezetes szépségű opusokban dicsőítő Kiss Benedek eme 2010-es keltezésű darabjában (*Tokaji Aszú*) alkotta meg a bormisztika, a borlegenda és bordicséret szintézisének legmaradandóbb érvényű, kultúr-históriai szempontból is legteljesebb, legtökéletesebb alakzatát.

A verscímmé emelt etalonjellegű értékjelkép a magyar géniusz legmarkánsabb, legkifejezőbb és legismertebb foglalatja. A magyar és világirodalomban könyvtárnyi előfordulással bíró Tokaji aszú nem csupán egy a borok között, hanem maga a BOR. Eb-béli minőségében lehet ez az isteni eredetű nektár a bor csodájának és misztériumának transzparens kifejezője, a vékonyka földi jelenlét talán legtitkosabb és leguniverzálisabb érték-jelképe, ember és Isten párbeszédének leginkább szakrális szimbóluma. „Folyékony arany-rögökként gördülő / magyar könny! / Istennők, / tüzes görög szűzek fűszeres könnye, / kit még Zeus is ünnepekkor / emelhet ajkaihoz! //(...) Mert nem bor ez csak, hanem jelkép, / illet tud ez a föld, / illet tudnak a gazdái, / s nemcsak bosszújuk hatalmas olykor, / hiszem, / hanem egyszer jókedvüinktől is dörgő lesz még / a Kárpátok medencéje!” (Kiss Benedek: *Tokaji Aszú*).

A magyarországi borrhégek között évszázadok óta kitüntetett helyet foglal el Tokaj-Hegyalja, melynek legnevezetesebb bortermő helyei: Tokaj, Tállya, Tarcal, Tolcsva, Szántó, Mád, Zombor, Sárospatak és Sátoraljaújhely. Habár a *tokaji* régóta fogalomnak számít, Magyarország fejlett szőlő- és borkultúrája miatt viszonylag lassan vívta ki a legjobbnak járó honi elismerést. Az arany nedű igazi világhírnevét II. Rákóczi Ferenc fejedelem alapozta meg azzal, hogy rendszeresen ajándékozott diplomáciai céllal tokaji bort. A tokaji Rákóczi-birtokon készített aszút nevezte el a Napkirály „a királyok borának, a borok királyának”.

A tokaji bor első világirodalmi említése 1597-ből való, az első magyar költői dicséret pedig Moldovai Mihály 1590 körül írt Énekében szerepel. A tokajit mint a legjobb bort

Millenniumi Irodalmi Emlékpark

irodalmunkban a 18. század elején kezdik gyakrabban említeni. A sárospataki-debreceni diák-költők előszeretettel verselték meg a hegyaljai bort. Közülük Édes Gergely a mádi borra esküdött, Mátyási József pedig egyenesen azt állította, hogy az Édenkert életfájának termése, „A halhatatlanság nagyhírű itala / Azt tartom, csak édes tokaji bor vala”.

Az előzmények ismeretében szinte természetes, hogy „Tokaj” és a „tokaji bor” megkerülhetetlen hívószava lett a reformkorban kialakuló magyar nemzetfogalomnak. Tokaj szakrális tartalmakkal telítődő szimbóluma lett mindannak, ami a hazához, a honi földhöz, a nemzeti szorgalomhoz és az isteni kegyelemhez kapcsolódik. Kölcsey Himnusa egyebek mellett azért is válhatott nemzeti imádságunkká, mert magától értetődő gesztussal emeli ki a haza két olyan táját és termékét, amely etalonként, illetve értékjelképként a bőség képzetét kelti. „Értünk Kunság mezein / Ért kalászt lengtél, / Tokaj szőlővesszein / Nektárt csepegtettél”.

Vörösmarty, aki reformkori költőink között borfogyasztásban is jeleskedett, miközben a rossz borról és a jó borról egyaránt írt költeményt, a rossz borok pancsolását egyenesen nemzetietlen cselekedetnek minősítette. Borkatalógusában Eger, Ménes, Tokaj, Somló, Érmellék a sorrend, ami nem feltétlenül jelent értékbeli hierarchiát. A borivásban kevésbé jeleskedő népies triásznál (Arany János, Tompa Mihály, Petőfi Sándor) Neszmély, Tokaj és Ménes említetik igazi magyar borként. A Tolcsváról származó szőlőbirtokos, Szemere Miklós tucatnyi bordalában saját hegyaljai pincéje abszolút viszonyítási pontként és afféle parnasszusi lakóhelyként jelenik meg (*Bordal I-II.; Szüreten; Tolcsvai pincémben I-II.*).

Széchenyi Istvánnak nem volt ugyan szőleje a Hegyalján, de borkatalógusaiban mindig a tokajé az elsőség, jelezve, hogy „Tokaj olvasztott aranya” a hungaricumok között is egészen kivételes helyet foglal el. A legnagyobb magyar úgy véli, hogy a tokaji visszahívja a beteget az életbe. Ennek megfelelően a tokajiba mártott zsemlet ajánlja a gyengélkedőnek.

„Tokajit iszogatva még az előregedett férfiak is házasságra gondolnak” – írja Mikszáth Kálmán, akinek több regényében (*A Noszty fiú esete Tóth Marival*; *A fekete város*; *Szent Péter esernyője*) mannszerűen gyógyító erőként bukkan föl a csodálatos nedű. A tokaji legendája Jókai Mór regényeiben (*Szeretve mind a vérpadig*; *A lócsei fehérasszony*; *Egy magyar nábob*) is megjelenik. Utóbbi művében a vendéglátás, az asztali pompa, a gasztronómiai élvezet csúcsaként magasztalja a szerző: „A terem közepén ezüstmedence állt, melyből furfangos szökőkút növelte magásra a tiszta tokaji bort topázsárga nedvsugárban”. Egyszerűbb körökben – írja megintcsak Jókai – apró poharak illenek a tokajhoz, amit csak lopóval illik kihúzni a hordóból – „csapra ütni szentségtörés”. Az ajándékozás fölülmúlhatatlan gesztusa a tokaji hordócska mellé egy aranyserleget adni, hiszen csak az méltó a borok királyához, a királyok borához. Emlékezhetünk: a *Szelistyei asszonyok* című Mikszáth-regényben Mátyás király a „mázás kancsó tokajival”, illetve az „arany kancsó karcossal” választás elé állítja az egyik szereplőt.

A tokaji (hegyaljai) a 20. század költészetében is gyakran szerepel a lélek fölgyűjtőjeként, az isteni jellegű lelkesültség előidézőjeként. A kínálkozó példák közül említhetjük Lesznai Anna: *Mádi bor*; Áprily Lajos: *Pataki bor*; Kiss Benedek: *Száraz Szamorodni*; Géczy János: *Hegyalja*; Lackfi János: *Tokaji asszó*; Tóth Éva: *Írótabori bordal*; Tarján Tamás: *Tokaji bordal* című versét. A felsorolt művekben a borivás és versírás Istennek tetsző vétekként jelenik meg. Az életöröm, életszépség és életszentség borozás és alkotás közben különös erővel föltáruul emberi tartalmai avatják a hivatkozott műveket szorosán összetartozó és egymást kiegészítő költeményekké.

A tűz-ital önfeledt mámort, józú tréfát és drága dalt forrászó különlegessége Márai Sándor *Magyar borok* című esszéjében is hangsúlyosan van jelen. „A kincs nehezen fekszik a hegyek oldalán. Megérett, tele van illattal, nehéz borfajták előízével. A hívős, napos délutánban melegen illatos az egész táj, az érett szőlőben erjedő újbor előíze ez, a világnak s a magyar glóbusznak ez a csodálatos kincseskamrája színültig megrakottan várja a szüretet. Mert ilyen a bor, ez a bor, hát hol van még ez a csodálatos bor, micsoda titkos ereje a földnek és a napnak, micsoda összejátszása a természet s az emberi munka feltételeinek, hogy ezen a kis pár kilométeres pontján a nagy földnek terem csak meg ez az ünnepélyes, ez a méltóságos, ez a sehol nem termő hegyaljai bor? (...) Eszembe jutnak borfajták, amiket ittam, őszinte szívvel mondhatom, végigittam a fél világot, (...) de ezt a kiérett, ezt a méltóságteljes, önnön illatával és súlyával utolsó cseppig eltelt hegyaljai bort, ezt nem ismerik sehol másfelé a világon. (...) Úgy áll az üres pincében ez a bor, mint az arany.”

A 20. század tokaji bort megszólító személyiségei között egészen kivételes szerep jutott Hamvas Bélának. Már *A bor filozófia* című esszéjének a mottója is sokatmondó: „Végül is ketten maradnak: Isten és a bor”. A bor, a borivás ekképpen a szellemi világba való beavatási rítus is. A létezés megsejtésének egyik eszközeként tekintett tehát Hamvas a borra.

Hamvas, aki a borban Istent, Istenben a bort találta meg, *A bor filozófiája* második részének borkatalógusában a hegyaljait nem egyszerűen csak bemutatja, hanem annak némi elfogultságtól sem mentes apoteózisát adja. „A HEGYALJAIT is nőnek tartom, de király-nőnek. Az egész világ tudja, hogy a hegyaljainak sehol másutt nem található díszei vannak. A legméltóbb ivási mód: a nagy ebédek és vacsorák után kis pohárral. Lakodalomkor, mielőtt a vendégsereg elszéled, útra, Szent János-áldásként. Ki milyen szeret, aszút, vagy szamorodnit, édeset, vagy szárazat. Ez a nagy nyilvánosság bora. Hangversenyek szüneteiben, operában felvonás közt pompás, már csak azért is, mert egyike a legmuzikálisabb boroknak. Akinek rejtélyes betegsége van, igyon HEGYALJAIT. Az asszony, ha azt akarja, hogy méhében lévő gyermeke büszke és királyi lény legyen, igyon HEGYALJAIT. A művész, ha művét befejezte, és sikerült, ünnepelje meg és igyon HEGYALJAIT”.

A tapasztalatokon és megfigyeléseken alapuló Hamvas-szövegben a borlegenda, a borkultusz, a bordicséret és a bormisztérium együttesen van jelen. Vagyis mindaz, amit a bor földöntúli csodájának és metafizikájának hívunk. Az egyik legnagyobb szűfi misztikus költő, Jalal-od-Din Rumi idevágó tanítása szerint: „Mielőtt ezen a világon kert, szőlőtő és szőlő létezett volna, a lelkiünk megrészegült a hallhatatlan bortól”. Zelnik József, a Magyar Bor-akadémia alelnöke napjaink egyik legnagyobb magyar borászát, Kaló Imrét köszöntve a következő gondolatot társítja a fenti bölcsülethez: „Mi, akik együtt vagyunk bortermelők, borszeretők és profán borszertartások pohárnokai, a tudati jelenlét és a már elszabadult képzelet határán egy pillanatra minidig torpanjuk meg, és hajtsuk meg fejünket az örökké küismerhetetlen ital, a bor előtt.(...) Hogy a bor s főleg a bor szimbolikája által rájőjjünk a nagy átalakítási folyamatra lényegére, saját magunk nemesebbé tételére, aminek végső arkánuma az öröklét titka”.

Mindennek a tokajira vonatkozó költői vetülete Kiss Benedek *Száraz Szamorodni* című emlékezetes szépségű verse, melynek utolsó sorait idézem: „Fölszabadítás te mindenre, ami nemes, / ami gerinces, ami nagyság, / mert nemes, gerinces vagy magad is, / bölcs, aki bölcséket keres társaságul, / nagy bor, / legnagyobb, akire örökön áhítozom, / s el akit / csak ritkán érek.”

Az elmondottak alapján az sem meglepő, hogy a tokaji bor kultikus megbecsülése és himnikus ünneplése a világirodalom számos alkotásában intenzív formában, már-már kultúrhistoriai érvénnyel van jelen. Tokaj aranya a németeknél Goethe, Lenau és Böll, a franciáknál Voltaire, Balzac és Dumas, a lengyeleknél Mickiewicz, Sienkiewicz és Prus, az angoloknál Swift és Brauning, a dánoknál Andersen, a norvégoknál pedig Ibsen munkásságában játszik fontos szerepet. Közben persze az orosz Lev Tolsztoj, az ukrán Jurij Hojda, a szlovák Jan Kollár, a finn Eino Leino, az üzbég Ramz Babadzsan és a chilei Pablo Neruda verseinek is a fölülmúlhatatlan tokaji az egyik fő ihletadója és etalonja.

A német Gottfried Benjamin Hancke *A magyar bor dicsérete* című versében a legfenégesebb nedűnek és legnagyobb egyszerűbb minőségnek kijáró szavakkal illeti a messze földön híres nektárt: „Erő sarjad ki az aranyból: régi dal, - / magyar föld osztja az arany legremekebbjét; / a hegy tele arannyal, hát a nemes ital // ily erőssé, mint itt, másutt hol nevelkednék? / Én azt hiszem: Kánában a mennyegzői bor, / Az is magyar földben termett valamikor” (*Képes Géza fordítása*). Az osztrák Baumberg Gabriella „Tokaj drága nedve” megszólítással ünnepli és „felséges barát”-ként, illetve „királyi ital”-ként dicsőíti a gondúzó, örömszerző bort. A chilei Pablo Neruda „Tokaj tündöklete” kapcsán a „méz ragyogása”, a „vad ámbratűz”, a „topáz út”; az „arany igazság”, a „diadalmi jelkép” szuperlatívuszaival illeti a természet és az emberi munka eme varázslatos adományát. Az üzbég Ramz Babadzsan pedig az intenzív jelenlét csöppnyi öröklétet kigyöngyöző örömetől megittastulva szinte minden dicséreten túltesz: „Miből szűrték ezt a szűz aromát? / Honnan vették ezt az ízt, illatot? / Valóságként átéltem a csodát, / miről Omar Khajjám csak álmódott. // Ezt mondaná, ha most ő lenne itt: / Ez a bor holtakat elevenít!” (*Képes Géza fordítása*).

(*Elhangzott a Magyar Kultúra Napján Tokajban, 2016. január 22-én*)

SIMON ADRI

Írók furcsa ragyogásban

Beírom a Googléba, hogy *tokaji írotábor*, hátha felizzik egy ötletcsóva, amibe belekapaszkozhatok, most hogy hirtelen megtudtam, nem a tábor után kell mesélnem arról, amiről már vannak élményeim, hanem még előtte. Jó, tudom én, hogy a téridő relatív, és hogy az okozat megelőzi az okot mostanában már, erre pont a Tokaji Írotábor univerzumával lehet példálózni, majd látni fogjuk. Szóval az első találatok közt *tokaji írotábor története, tokaji írotábor program, tokaji írotábor verekedés* jelennek meg, ezekről kattintás nélkül is tudom, miről szólnak. Utóbbi hír szerint például fővárosi erők csaptak össze a vidéki rangadón, tudtuk meg második nap délben, érkezésünkkor túratársammal, s addigra a győztest már hazaküldték. Aki nyer, néha serleget kap és sok pénze lesz, és szeretni kezdik a nőket, máskor viszont kiállítják, így megy ez.

Szóval az első írotábort 1972-ben rendezték meg, ezzel szemben az én történetem írotáborilag csak 2011-ben kezdődött, miután Budapestet választottam ismét lakhelyemmül négy év szegedi közteslét után. Nem is nagyon tudtam korábban arról, hogy létezik efféle írotábor, mivel nemigen forgolódtam írókörökben, a legendás emlékü 2007-es szentendrei Parnasszus-tábort leszámítva. És ha most mégis mesélnem kellene arról a néhány írotáborról, amelyen azóta részt vettem, biztosan emlékeznék, hogy egy-kétszer hosszabb regenerálódás követte őket az ott elfogyasztott helyi alkoholok aknamunkájának köszönhetően, emiatt az utóbbi években már előrelátóan kihagytam az első napot és csak a másodikra érkeztem, megspórolva így az odautazás estéjének fáradalmait, főleg ami a borkóstolást illeti. Máskor viszont úgy vettem részt, hogy egyáltalán nem szakítottam meg absztinenciámat a tokaji expedíció kedvéért – ezek a táborok másképp voltak kalandosak.

Ez a több mint negyvenéves rendezvénysorozat eredeti célja szerint az írók társadalmi szerepvállalását hivatott erősíteni, s nyilván a kezdeti majd két évtizedben a gondolkodás, a megszólalás szabadságának csak korlátozott lehetőségei adódtak. Aztán jött újabb két évtized, amikor elviekben bármit lehetett mondani bármiről, és elviekben ez még most is tart, reménykedem, minél tovább és nemcsak elviekben. Ötleiteknek, tapasztalataiknak az írók, költők, társadalomtudósok tanácskozásokon adnak hangot, melyeken igyekszem részt venni és odafigyelni, de bevallom: annál unalmasabbat például nehezen tudok elképzelni, mint amikor egy élemedett korú és ennél fogva már lassabb memóriájú, vagy fiatal, de gyengébb beszédkészségű felszólaló monoton hangon, elfogyni nem akaró jegyzethalomból felolvasva adja elő – sokszor pedig érdekes és megszívlelendő – mondanivalóját. És aztán ha lemaradtam valamiről, ami pedig érdekelt volna, az odahalmozott technikai arzenál és az illetékesek ígérete ellenére sem tudtam már utólag megnézni, letölteni a műsort a tokajirotabor.hu-ról, meg máshonnan sem. De lehet, hogy csak nem voltam elég ügyes vagy kitartó. Akiiket pedig láttam, hallottam és élveztem is, számosan voltak: Jánosi Zoltán, Mezey Katalin, Szokolczay Lajos, Ferdinandy György csak néhány név a sorban.

Persze olyan is előfordult, hogy nem annyira érdekelt a tanácskozás témája és nem érintettek meg az előadónévek, így aztán inkább a Gólya nevű vendéglátó-ipari egységben gömbölyítettem a tarhonyát néhány jobb sorsra érdemes cimborával, avagy egyébként program után néztünk, mert Tokajban igazán van mit csinálni. (A Gólya valójában Gólyafészek Étterem, de még soha senkit nem hallottam így mondani, és szerintem a tacepaón is Gólya van a kerthelyiség előtt.) Azt nem tudom, hogy az év egyéb időszakai-

Kuratóriumi ülés a Magyar Írószövetség székházában

ban is lehet-e, avagy olyankor pont úgy át-, vagyis inkább visszalényegül szellemvárossá, mint megannyi kis- és középtelepülés az ország nem feltétlenül területi értelemben vett peremvidékein, ahol este nyolc után a dolgozó gyakorlatilag közmédiát, prolivetélkedőt és bűnügyi sorozatokat néz a tévében, illetve Facebookozik. Esetleg megnéz egy filmet a helyi moziban, beérve *A bolygó neve: Halál* és *Hétmérföldes szerelem* közti választással. (Kedvesem szerint a múltban élek, hogy mozit vizionálok kistelepülésekre, megyeszékhelyen sincsen már mozi.) De mindegy is: történelmi borvidéken, csudálatos természeti környezetben járunk Tokajban, ezen nem változtat, ha elmúlnak az ünnepek, és fába szorúlnak a férgék.

Szóval Tokajban a Gólya csak egy alaptábor, ahonnan a bátrabb sportolók expedícióra indulhatnak például a legendás 7-es pincébe. Egy másik útvonal a Tisza-hídon vezet a túlsó partra, ahol kellemes zöldtúra után folyóparti fürdőzőhelyre lelünk. Itt azonban számítani kell a sodrásra, s bár augusztusban a folyó vízhozama valamelyest alulmúlja a Jangcéét, a combtőig érő Balatonhoz szokott versenyzők és gumimatraccal kutyaúszó társaik ne vállalkozzanak nagyobb vízi kalandra. A víz ráadásul barna, zavaros és halak élnek benne, akik nem szeretik az írókat, érthető okokból.

Egyszer magam is felmáztam az említett 7-es pincébe (az emberiség tényleg megérett a pusztulásra, ha már fel kell másznunk egy pincébe) néhány vállalkozó kedvű kalandor társaságában, s emlékem szerint tényleg finomak voltak a borok, és tényleg sokat meg kellett inni belőlük ahhoz, hogy életfunkcióink látványos hanyatlásnak induljanak. Egy komolyabb, meredek útszakaszon, a hegyoldalban kialakított lépcsőszerű alkalmatosságon lehet felkapaszkodni a Borfogyasztó Bivakba – a vakmerőbbek ezt hagyományosan biztosítókötél nélkül teszik meg. S mint tudjuk, a legtöbb írómászó-baleset a lefelé úton éri az íróalpinistákat, mire már jól elfáradtak, és különösen érdemes ügyelniük, hiszen pl. Batári Gábor mentőhevederek, védősisak és karabinerek nélküli, pusztá kézzel történő lementése a hegyről – jelentsen ez bármit

is – komplett csapatunk számára komoly kihívást jelentett. Be lehet persze szerezni gyorszáras aludobozba rejtett csutorás, orrcsipeszes levegőszűrőt annak, aki élelmes, netán boriváskor sokat dohányzik, mégis felhívom az íróspport úzóinek figyelmét, hogy a fakultatív, esetleg más típusú veszélyhelyzetekre specializált védőfelszerelés általában nem alkalmas bajbajutott embertársaink megsegítésére. Persze lehet mondani, hogy minden csak szándék kérdése.

Midőn már hódoltunk a sportnak és egyéb önpusztításoknak, következhetnek a kulturális programok. Két fő rendezvénytől örvendeztetik meg a helyiek – illetőleg a B-A-Z megyei régióbeli szervezőség – az írókat, pontosabban hárommal: az egyik a tiszaladányi autóbusz-kirándulás (a hőskorban még Ladányban székelt az egész író-tábor), amiről eddig vagy lemaradtam, vagy néha mégsem. Versszínházi műsor, irodalmis programok várnak ott ránk a helyi kultúrházban és koszorúzás a református templom melletti irodalmi fal emléktábláinál, a helybéli nénik pedig saját sütésű pogácsájukkal és a hegy levélével kínálják a táborozókat. Tiszaladány igazi flash, Tiszaladányt nem szabad kihagyni, csak annyi a titok, hogy ne késünk le a buszt, ami a kollégium elől startol el, ami nincs olyan messze a Gólyától, és úgysem indul pontosan. A másik a tokaji Paulay Ede Színház, amely minden évben remek produkciókkal, felolvasószínházzal, előadással várja a nagyerdeműt. A színház és környéke veszélyességi faktorát illetően érdekes szembenállást mutat a környező természeti formációkkal: felülete többnyire sík, kövezett, mesterséges (tehát teljesen veszélytelen) zöldfelülettel díszített, sőt akadálymentesített, hogy a mozgásukban bármilyen oknál fogva (addigra már) korlátozott vendégek is élvezhessék a produkciót. Az írók a színház hűvösében megpihennek, neuronkötegeik kismulnak, viszontagságaik véget érnek.

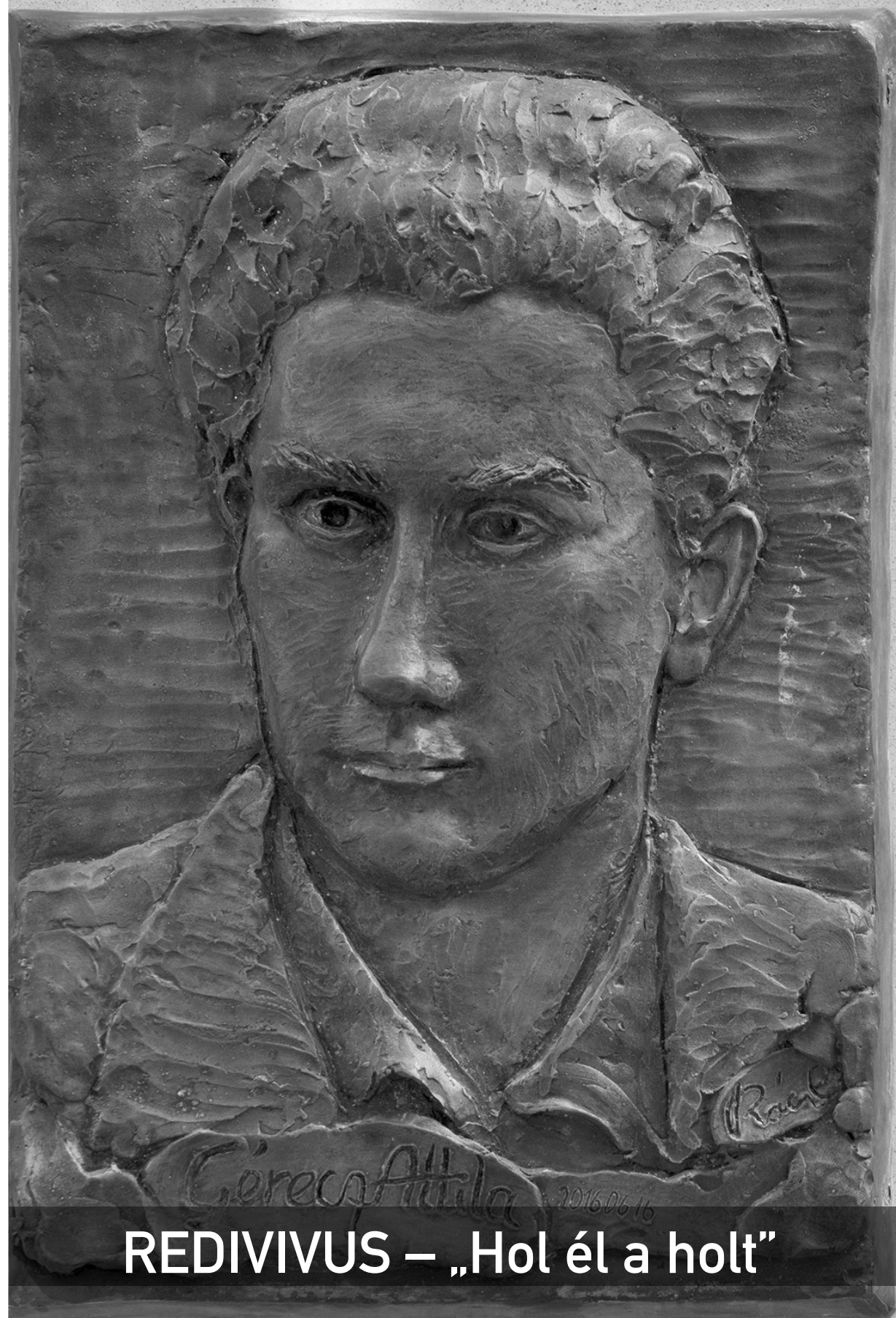
A harmadik, szintén impozáns, további izgalmakat rejtő túraelem a helyi pincészetek borkóstolója. Ennek a megnyitóval régebben egybekötött törzshelye a Rákóczi-pince: ez a térség kora holocén katakombarendszerének egy csarnokszerű kiöblösödése, ahol voltam egyszer, de a dohos hideg és a hosszúra nyúló megnyitó túllépte a túrésküszöbömet. Pedig a rendes túravezetők és irodalmi köszöntőmondók mindig szólnak a barlangtúrát előtt, hogy ne hagyjuk a buszban – szálláson, otthon – a meleg védőruhát, usánkát, muffot, bármilyen uborkagörbítő kánikula is dül a földfelszínen: a pincészet helyi mikroklímája rossz tréfát űzhet azzal, aki úgy gondolja, a nyár az mindenhol nyár. De az is lehetséges, hogy senki más nem fázott a kellemes pincehűvösben, csak én.

A Rákóczi-pince komplexuma mindazonáltal maga az egész földalatti járatrendszer és a felszíni létesítmények együtt, például a kollégium udvara. Tudom, ez sci-fi-sen hangzik, pedig így van. Biztos forrásból tudom, hogy a kollégiumudvar fontos stratégiai bázis, űrállomás és csillagkapu, ahonnan rálátni az ekliptikára: erről még nem tájékoztattak mindenkit, de most itt az idő, hogy lehulljon a lepel. Megfelelő tudatállapotban bárki galaktikus térugrást tehet a Pince Ponton, a részvételi díj ezt a lehetőséget is tartalmazza. Mostanában húsz-harminc évvel ezelőtt rejtélyes körülmények közt eltűnt írók jelennek meg furcsa ragyogásban az udvaron.

Az író-tábor fő helyszíne egyébként a Tokaji Ferenc Gimnázium, amelynek van egy hatalmas és főleg világos, természetes fényű aulája földig érő ablakokkal, ahol húsos levelű, sötétzöld növények élnek akkor is, mikor mi nem vagyunk ott, és ezt megnyugtatónak és komfortosnak érzem. Továbbá tartozik hozzá egy tágas folyosó, ahol ilyenkor egyrészt könyveket, folyóiratokat lehet vásárolni vagy ingyen megkapni pl. a Parnasszus standján, meg talán ott volt még valamikor a Műút, a Kortárs, de már nem vagyok bennük biztos, csak Turciekban. Másrészt ez a folyosó évről évre helyet ad valamilyen kiállításnak is. Például volt 2013-ban Gárdonyi Géza-emlékkiállítás, 2014-ben Író-Kép-Tár címmel Sárny Ákos fotókiállítását láthattuk, ezekre szintén nem nagyon

emlékszem, a 2015-ös Parnasszus-vándorkiállításra viszont igen: a húszéves Parnasszus folyóirat kézzel írt verseik pompás tárlatával örvendeztette meg a szerzőit. Állandó és szükséges emberanyaga még az írótábornak Szentmártoni János, a Magyar Írószövetség elnöke, akiért aggódni szoktunk, hogy széthajtja magát, továbbá Tokaj korábbi és jelenlegi polgármesterei: Májér János, aki valóban egy májer, hogy ebbe a nagyszabású rendezvénybe beleállt és Posta György, akinek hálából nem postán küldjük vissza az emlékkönyvet. Aztán itt vannak az írószövetség egyéb illusztris képviselői, mindenféle híres írók és költők, valamint színészek, akik sokszor a színvonalas programok szállítói is, mint például a Lázár Balázs–Tallián Marianne színészpár, ők például tavaly nagyszerű versszínházi előadással készültek 56-os témában: Gérecz Attila és a füveskerti költők verseit tették elevenné.

És végül hadd emlékezzem meg a Tokaji Írótábor (melynek nevét végre le tudom írni helyesen, mert kedves emberek a Facebookon segítettek megtalálni a klaviatúrán a nagy hosszú í-t) gasztronómiai kvalitásairól is. Egyrészt a kollégium konyháján istenien főznek, pompázatos ételeket kapunk az ebédjegyünkért cserébe. Reggeli is van és vacsora is: ezekről sajnos nem nagyon tudok saját élményűleg beszámolni, de ebédelni ebédeltem, és idén ígérem, vacsorázni is fogok. És hát a fő kulináris attrakció és műélvezet pedig mi más, mint a fogadás az utolsó napon. Ilyenkor át szoktunk sétálni dél körül egy másik közösségi épületbe, a Városi Könyvtárba, amelynek szintén tágas aulájában kiosztják az írótábor díjait, a nagydíjat és a különféle hordódíjakat; aztán Szentmártoni János záróbeszédet mond, és kezdetét veszi a lakmározás. Ez egy nagyszabású állófogadás keretében zajlik, ahol az írók előbb körüldongják és ellepik a hatalmas svédasztalt, majd mindenféle finomsággal megpakolt tányérral a kezükben járkálnak, álldogálnak vagy ülnek a lépcsőn és úgy esznek. Illetve aki ügyes, vagy ügyes barátja van, az megtalálja hátul a folyosóról nyíló kis beugrót, ahol remek asztalokról, a hozzájuk készült remek padokon kényelmesen ülve is lehet enni. Persze itt nem férnek el olyan sokan, mint a svédasztalos teremben, ahol a hivatalos írótáboros képek is készülnek, úgyhogy ha valaki ezeken szerepelni szeretne táplálkozás közben, mégiscsak állva vagy a földön ülve egyen.

REDIVIVUS – „Hol él a holt”

JUHÁSZ FERENC

A festő, akit Simonnak mondanak

„Jó lenne egyszerűen elmenni, Ferenc”,
mondta Simon öregén tántorogva, mosolyogva,
szőrösen, mint egy piros bogáncsvirág,
mint egy nyúlszőr-kalap, galaxis-ág,
tüskevázként a hideg szélben imbolyogva,
nyaka alatt, jobb vállán a mindenség-gyémántkeresztel.
S előtte kúszott súlyos árnya, mint egy meggörnyedt, néma,
lila indigópapírból gyúrt szárnyas gyík, az elmúlás hagyatéka.
S előtte támolygott, bukdácsolt, szájában hab-ecsettel,
véresen, leköpdösve, lehúgyozva, összeverve,
a megfeszítés felé lökdösve, a fény felé gyűrve, keverve,
akit a tenyésző bűn-jaj emberiség aranyingként sose vett fel,
s fején a töviskorona, mint egy csillagkoszorú rendszer,
s ide-oda billent a vér-rojtos rács-arcú fej,
mint a szamárkóró, a sárga gyapjúszőr sapkás kutyatej.
Simon, Simon: hát így fogunk elmenni?
A világpokol csak ennyi, csak ennyi, csak ennyi?
A kereszt-hurcoló kapott-e bőséget inni, enni?
Izsópon véres fogsoráig fölnyújtott ecetes szivacsot.
És semmi elmúlást, semmi ígét, semmi holnapot.
Így lesz tékozlás-őrület, akár a vihar-bagzás tenger,
így lesz emberből az Isten, Istenből az ember.

CSOÓRI SÁNDOR

Van-e a kornak ihlete?

Újabb időkben a kétségbeesés, a tanácstalanság, a közöny lett a mi néphagyományunk. Bárhová megyünk, bárhová vetődünk, a mindennapi élet szálkás eseményei között, ott találjuk a félelmet. A lenyűgöző, magyar népi műveltség helyett a népi fejesztettséget – zene nélkül.

*

Az emberiség a változatos történelmi korokban félelemmel nézett a jövődjé elé. Az általános fölgyorsulás következtében ma már a jelen idő eseményeit is rémülettel nézzük.

*

Néha-néha csak úgy mellékesen kérdezem meg egy-egy filozófus ismerősömtől vagy pályatársamtól, van-e ennek a kornak ihlete, ahogy a reformkornak és az 1848-as időknek volt, vagy például a huszadik század első felének, amikor Európa mindent megújított magában s maga körül. Megújította a nyelvet, új anatómiai formákat eszelt ki magának, sőt új érthetlenségeket is, hogy megbirkózhassék velük. Gondoljunk csak a festészetre, a szobrászatra, a zenére, a mélylélektanra, a magfizikára, az abszurdra, a Semmire, amely kihívta maga ellen a vakmerő tusakodókat.

*

Ha nem cselekszünk semmi fölismérhetőt, egyszer csak elfelejtünk élni.

*

Akárhogyan gondolkodom is magunkról, egyre gyakrabban azt érzem, hogy forradalom érlelődik bennünk. Fanyar és fura forradalom. Hogy sikeres lesz-e vagy sikertelen, el se tudom képzelni. De ha szeretnénk is, akkor se tudjuk már elkerülni.

*

Annyi hazugságot élünk át napról napra, hogy már nem tudunk örülni saját igazunknak sem.

*

A mai magyar Gyurcsány-féle kormányban vannak olyan mutatványos és hétrpróbás emberek, akik a tömeg előtt úgy viselkednek, mint a mosolygós diktátorok; a pénzbarátok között pedig úgy, mint könnyed és laza urak. A mosolyuk ilyenkor megér egy tengerparti részt Horvátországban.

*

A csavaros eszű nagy kópék mindenből tudnak pénzt csinálni: regényből, filmből, hanglemezből, videomocsodákból is, de mély, igaz versekből soha.

Épp annyira nyilvánvaló ez, mint az, hogy az orrszarvú nyakát semmivel se lehet akkorára megnyújtani, mint a zsiráfét.

*

A felvilágosodás mozgékonny évtizedeiben – évszázadában! – az értelem volt a röpitő ereje az európai embernek. Egyre több mai gondolkodó azt ismételteti, hogy a kizsákmányolt értelem láthatóan gyengülő erőforrás.

*

Az európai kultúra lassan olyan kifinomult fogalom lesz, mint amilyen egykor a dilizsánsz, a postakocsi volt. Tudjuk, mit jelentett Hyeronimus Boschtól Picassóig, Csontváryig és Dantétól Ady Endréig és József Attiláig, ma már azonban semmiféle lelkerő és remény nem kötődik hozzá.

*

Mindennap látom a szónokló, nyilatkozó emberek sokaságát vagy a parlamentben vagy a televíziókban. Megtanultak viselkedni a felvevőgépek előtt. Ritkán mélyek, inkább csak szórakoztatóak. Bűntudattal horkanok fel néha magam ellen is: az én felszínes kíváncsiságom tartja őket életben.

Ez a szokatlan, kirakati fecsegés épp olyan megállíthatatlan, mint bizonyos országokban a túlnépesedés.

*

Kortünetnek nevezhető kifakadás a 2008-as Magyarországon. A családfő ingerülten szól oda feleségének:

– Kedvesem, te már a teát is négyfelé akarod vágni nagykésse!

*

Néha-néha magam is végignézem a parlamenti jeleneteket a tévében. Ritkán mondhatok mást, mint azt, hogy napirenden az országos elhülyülés.

*

Az egyik kormányzó párt – könnyen ki lehet találni, melyik –, gyakran felszólítja ellenfeleit, hogy ettől és ettől határolódjanak el, meg attól is. Emlékezetes pillanata volt az országnak az, amikor Kovács László huszonhárommillió román munkavállalóval ijesztgette a magyarokat, ha a lakosság megszavazza a kettős állampolgárságot a határon túl magyaroknak. Ekkor a megnevezetlen párt hallgatott, mint bús kő a gazban. Egyetlen tagja se szólította föl a nemzet szélhámosait, hogy a nyilvánosság előtt soha többé ne jelenjenek meg.

*

Az emberben a metafizika olyan ösztönösen működik, mint például a tüdeje – jelenti ki egybehangzóan a filozófusok.

Szép, emelkedett mondat ez, érdemes volna belékapaszkodni. Csakhogy a tüdők már rég teli van kénnel, szénporral, nikotinnal, a civilizáció sokféle mocskával: mit kezdetünk ezek után a metafizikával?

*

Az embernek az lesz a történelme, amit megcsinál, vagy nem tud megcsinálni életében.

*

A jelen idő semmivel sem cserélhető fel, semmivel sem kárpótolható. Ha holnapra hagyjuk, épp a jövőnkéről maradunk le miatta.

*

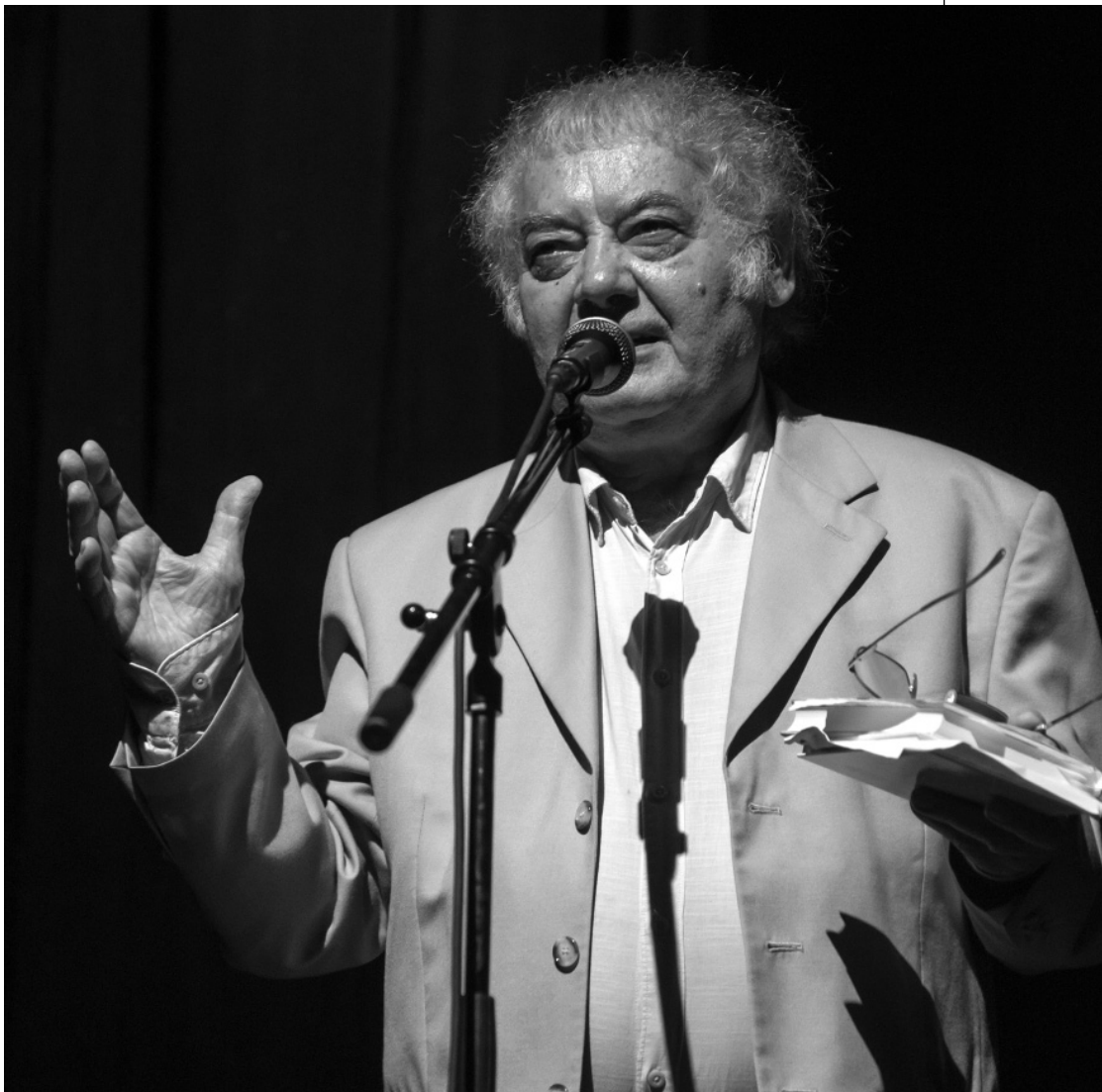
Gondolkodni mindig bajos és nehéz, ítékezni félvállról is könnyebb.

*

Az Isten meghalt – jelenti ki egyértelműen Nietzsche. A hírnök jelentése után az emberiségnek előbb-utóbb saját magával kell majd szembesülnie. Ugyanis nincs más! Nincs harmadik személy. Vajon önmaga ellen lesz-e olyan bátor, mint amilyen Isten ellen volt?

*

Írom ezeket a szertelen gyors jegyzeteket, úgy ahogy элем hozza őket az idő és a belső tusakodás. Most például a csehek jutottak eszembe. Nem a csehszlovákok, hanem a csehek: Jiri Wölker, Vitezláv Nezvál, Jaroslav Seifert, Vladimír Holan és legközelebbi íróbarátunk: Milan Kundera történelmi és lírai világa. Olyan, mint egy közép-európai Camus és Hamvas Béla kereszteződése lenne a stílus által. Természetes, hogy a Benes-

Csóóri Sándor

dekrétumok vacogtató hidege is átsöpör ilyenkor rajtam. Utána máris jön a kőzuhogás a Magas Tátrából, a Csorba-tó lúdbőrös remegése, Ady fájdalmas föltámadása a tó titkaitól. Jön, jön és a lábam alól, kifut a föld. Kapaszkodni szeretnék valakibe: Illyésbe? Németh Lászlóba? Az utóbbiba tudnék talán leginkább. Németh Lászlónak van egy képzeletbeli leírása a csehekről: *Az én cseh utam*. Sőt egy drámája is van a csehek egyik legnagyobb történelmi alakjáról, Husz Jánosról. A mű 1948-ban született, egy évvel az 1947-es párizsi béke után, amely semmivel se volt enyhébb, igazságosabb, mint a trianoni. Úgy tetszik: Sztálinék semmit se okultak Clemanceau-ék felületes és hanyag döntéséből. Pedig okulhattak volna.

Németh László úgy írta meg a drámát, hogy baráti jobbjával nyújthassa át. Egyetlen ócsárló mondatot se rejtett el benne, amellyel nekiesett volna a cseheknek, Husz János máglyára juttatása miatt.

Sorra kérdeztem irodalmár és a színházi világban járatos barátaimat, mit tudnak a Husz-dráma csehországi sorsáról. Szégyenkezve vallották be, hogy semmit. Egyedül Németh Ágnes, az író lánya tudta, hogy csak a németek fordították le, a csehek meg se próbálkoztak soha.

Ez lett a testvériség gondolatából? A közép-európai lét különös összetartozásából?

Ha végiggondolom Németh László több évtizedes igyekezetét, mi magyarok meg is sértődhattunk volna ekkora figyelmetlenségtől. Méghozzá jogosan! De a szellem életébe ne keverjünk soha bomlasztó anyagot! Ha ők, mondjuk, II. Rákóczi Ferencről írtak volna egy regényt vagy Hunyadi Lászlóról egy tragédiát, mi főhajtással emlékeznénk meg róluk.

Azon töprengök itt az íróasztalomnál, hogy milyen nagyvonalú megoldással feledhetnénk el ezt a szépséghibát? Csak egyféleképpen. A Szlovákiában élő magyar színészeknek kellene bemutatniuk a drámát. Kassán vagy Komáromban. És egy jól kiszámított, alkalmas pillanatban, Prágában is bemutatathatnák egyszer. Bizonyos vagyok benne, hogy ott is összejönne annyi magyar, hogy egy kisebb színház még tüntetésből is megtelne velük.

*

Az egymást váltó nemzedékek néma tisztességéhez tartozott eddig, hogy a szülők jobb életföltételt hagyjanak az utódaiknak, mint amilyen nekik jutott életük során.

Ennek az íratlan hagyománynak vége.

A huszadik század eleje óta annyiszor szétverték, tönkretették a megélhetés kereteit vagy egyszerűen kifosztottak mindnyájunkat, hogy szégyenszemre az unokáink *előlegeiből* élünk. A fejünk fölött örvénylő és keringő pénzből.

Csakis a csoda segíthetne rajtunk. Az első számú csoda az lenne, ha mostantól kezdve csupa forradalmár újszülöttet kellene világra hozniuk az anyáknak, hogy eltörölhessék a megterhelt múltat.

HATÁR GYŐZŐ

Vénség börtönében

ezzel is azzal is jól kijutott nékem
nagybeteg párommal vénség börtönében
vénség börtönében időm töltögetem
hol fél nyavalyásan hol egész betegen
behozhatatlanul mindenről lekésve
az elaggás önkínzó semmittevése:
mondanivalótlanság az én gyónásom
megsínylem-szenvedem gyors elkallódásom
ez az idő golyószórója — sörétem:
minden másodperccel magam leterítem
minden másodperce átnyilall belémlő
— belőle periszkóp? nincs belőle kémlő:
öregség feneklett bűvárharangjában
gyökeret eresztek belenőtt a lábam
vélném hogy nekemront: polip-nép hal-árnyak
(vaksi babra ujjbegy izromok rozsdállnak)
más bűvárharangok körbe tengnek pangnak
(maroktelefonja nincs bűvárharangnak)
betegem vizet kér: magatehetetlen
ápolnom pátyolnom: itatnom-etetnem
így hát rab létemnek csepp értelme van még
(emberlövédéknek: mehetnék rohannék!
élni szólalkozni ki lenni szeretne
egyszer utoljára ha felmerülhetne —)
nagybeteg párommal vénség börtönében
ezzel is azzal is jól kijutott nékem
roskadunk roggyanunk. Érintése bársony:
rohadunk egymásnak egymásért — egymáson

HUBAY MIKLÓS

Naplójegyzetek

„TE, ÜLDÖZTETÉSI MÁNIÁS!”

Az agarak kedvelt szavajárása ez. A futó nyúlnak mondják, amikor beérve, a gerincét elroppantják.

DEPRESSZIÓ

A sok feledhetetlen sor között, amely Illyés verseiből az emlékezetemben megragadt, van egy, amelyikről nem tudom, merre is próbáljam keresni az Illyés-összesben. A szövegkörnyezete elhomályosult, a címére nem emlékszem. Ámde az elfeledett versnek ez az egyetlen sora úgy lüktet bennem, ahogy a hipertóniás hallja a véráramot a dobhártyáján.

Baljóslatú ciripeléssel és brummogással. Ez már az, amikor az alvilági rétek tücsökzenéje odabent kezdi el hangicsálni a finálét.

„Ritkítja magát okosan a fajta...”

Valahogy így szól a vers.

Miért is vésődött elmémbe ez az oly karakterisztikusan illyési hangvétellű mondat.

A bennünk lopva lakozó halálvágy talál talán kifejezésre benne?

Világos, hogy egy kollektív öngyilkosság pillanatát idézi a költő. Úgy rémlik, a rovarvilágból. Szabad asszociációval a magyarságra. Szabad asszociációval az emberiségre...

És közbeveti még – rábólintva a világot általunk is mozgató Rációra –, hogy okosan teszi, aki magamagán kezdi a túlnépesedés elleni kampányt.

ADYVAL RÓMÁBAN

Perugiában professzor a sámánokat kutatja, Adyt emlegette. Luciana G. római vil-lájában találkoztunk. Megszerzem a Guillevic- és Gara-válogatta francia Adyt. Megint Lucianánál, nyár-délutáni kerti partin forró ég alatt olvassuk egy kőpadon, úgy, hogy én mondom hozzá magyarul az eredetit. Ebben a társaságban mindenki lóbolond és orientalista, úgyhogy a francia kötet első versét is mindjárt sámánisztikusnak tartják: „*Kipányválták a lelket, mert ficánkolt csikói tűzben...*” L. G., aki háziasszonyi kötelességének tartja, hogy tengeri sirályok villámgyors reflexeivel és sirályhangú sikongatások közt gondoskodjék a kerti utakon szétszéledő vendégei seregéről, elkapja a vers egy sorát, hirtelen elhallgat, figyel. *Az alvó csók-palotát* olvassuk. (J.-L. Moreau nagyszerű fordításában.)

Az *Értől az Óceánig* versben az tetszik nekik, hogy minden szakaszban az Óceán a legutolsó szó. Ezt persze Guillevic csinálta így franciában. De csak evidensebbé tette, ami rejtettebben Adynál már megvolt. Ő is minden szakasz utolsó sorában leírja, hogy Óceán, de csak a legeslegutolsó sorban tűzi ki a sor (a vers) lobogóját:

„S befut a szent, nagy Óceánba.”

Hubay Miklós és Tornai József

KORTÁRSUNK AISZKHYLOSZ,
KORTÁRSUNK SZOPHOKLESZ...

(Az előzőhöz)

Nincs olyan társadalmi, ízlésbeli vagy divatfordulat, amely megszüntetné az emberiség egykori veszedelmeinek emlékvilágát. Az eposz mindig ki volt téve az ízlés és közérdeklődés változásainak. Mégis, a tragédia: Homérosz (leszedett) asztaláról, a morzsákból vehette témáit. Mondhatni: az asztal alatt találta meg azt a kollektív tudattalant, amelynek mélységeiből felszökhetett az örök-aktualitás szférájába.

THALASSA, THALASSA!

(Az előzőhöz)

Sokáig zavart Ady nagy Róma-versében az a szó: „*pulyásan*”. Gondoltam, hogy ezt a szamosháti szót úgy kell érteni, hogy a Róma-alapítók fiatal legénykéek voltak, a nemrég farkastejet szopó ikrek. (Akkik közül Remus az, a játékos Remus, a ledőfött Remus, akivel Ady e versben azonosulni kívánna: „*S alkonyi álom karján akár Remus lehetnék...*”) De aztán, hogy olvastam Pasolinitől a *Ragazzi di vita* regényét („életfiúk” lehetne a tükörfordítása), most már inkább azt gyanítom, hogy Ady őket vette észre: a nyárdélutánonként a Hotel Imperial környékén is sirító, bandázó, motorozó vidám fiatalágot. S följebb, a Via Venetón, s még följebb, a városfal mögött: a Villa Borghese pinea-fái alatt...

Az időtlenség élményéhez – „*be régen élek itt*” – ők a végtelen tenger partmenti habzása, olajos csillogású színjátészó felülete. Ők az örök mindennapok és mindenéjszakák.

MEGVÁLTOTT VASÚTI JEGGYEL

Azok a kifelé menések, azok az elutazások, azok az újra és újra megélt meghalások nem csupán Illésként elszekerezések voltak a Himaláják jégcsúcsai meg a többi Mont Blanc-ember közelébe – a költői örökkévalóságba. Nem. A menekülés képei voltak, rémálomba és kalandfilmbe illő veszélyek közül. Kisvárosi urak körvadászataiból...

1903. szeptember 19-én írja Ady, a börtönből kijövet:

„Nekem nincs itt tókéim, nekem itt nincs sok céloim. Mikor itt megunom a sok piszkot, kivándorolok... De mégiscsak ostoba dolog elgondolni, hogy én itt egy dzsungelben élek. Bottal, tőrrel, csellel, golyóval, megváltott vasúti jeggyel kell védekezniem.”

„SZÁRAZ ÁGON, HALLGATÓ AJAKKAL...”

A múlt századi londoni vásárban még énekelt a koldus.

Madách megírta, hogy azt kántálta: „*Krisztus öt sebére...*”

Burns is megírta, hogy énekszó mellett még mulattak is a vidám koldusok. Burns és Madách után száz évvel is énekeltek még...

Füst Milán kései naplójában jegyzi fel:

„*Koldusoké az ének – ki énekel már másvalaki?*”

Most, ebben a Thatcher asszony szoknyája alól kibújó újabb londoni vásárban csak némán mutogatják csonkaságukat, purdékukat, hű kutyájukat az aluljárókban egyre nagyobb rajokban feltűnedező koldusok...

*

A napról napra naplót vezető írók élete már menet közben (vagy a haláluk után) felrajzolódik a firmamentumra, s egy ideig ott is marad, akárcsak a kondenzcsík a vadászgépek nyomában.

Gide, Valéry, Julien Green, Füst Milán, Márai, Rónay György, Karinthy Cini, Fodor Bandi... Micsoda hadgyakorlat szántotta keresztül-kasul Európa egét ebben a században!

Egyre lenyűgözőbben bontakozik ki a teremtő szellem szakadatlan híradása Claude Roy egymás után sorjázó napló-köteteiből... Már jó másfél évtizede figyelem a költő földi élethalál-harcának folyamatos fel-feltükröződését e napló lapjain.

Röpke, ritka látogatásaim náluk, a Dauphine utcában, segítenek, hogy aztán, amikor már idehaza olvasgatom e vallomásokot, e rímes játékokot – a Mindenség harmóniájának, minden napra kijutó csodáinak hálás szívvel nyugtázott számbavételét – hallani véljem Claude élő szavát és feltűnjék Colette...

1998

MONOSZLÓY DEZSŐ
Apokalipszis

Itt hajnalodott ránk a baj
savanyúszagú perc ölében
hízásra hajlóan kövéren
körénk tekerte hájas puha testét

éreztük nincs menekvés
rejtekhelyeink bűvő magányát
kutató szemű rémek lesték
pillantásunk tekintetüktől összerezzen

a fenyegető lehetlent
valóságunkba fúrva tudtuk
mint bányáomlaskor a fent lent
ég és föld kinyílt alattunk

1996

UTASSY JÓZSEF

Költőnek lenni

Költőnek lenni, gályarabság.
Robot egy képzelt tengeren!
Nem fúj a szél, a drága passzát,
a zátony is csak sejtelem.

Zöldfülűként vonzott a nagyság
meg a hírnév, a szertelen.
Addig ámultam egy havas fát,
véretem fagyöngy szívta el.

Telente rámtört a tavaszvágó:
– Ó, Március, egyetlenem! –
Ki sem fakadtak a barackfák,
már lombjukat sirattam el.

Tudtam, ha pávák remekítik
a délutáni dombtetőt:
ott Isten is jelen van mindig.
És féltem őt, rettegtem őt.

De csak tarka tollat találtam,
s rebegő, rezgő levegőt.

1995

PRÁGAI TAMÁS

A hajnal lovai

Szétszórja november piros bogyóit,
jönnek a nagy lángolások megint,
jönnek a kemény emberek, és
a hegyek fölött képződni kezd
a gumiköd, titátitátitátítá,
az élet ritmusát ontja a hírállomás,
aluljáró a munkába siető,
életét rendbe tenni hiába
igyekvő embert, iáiáiáá ----

komoly verset írni: vagy begyepesedett
vagy nagyon virtuóz elme kell,
a középsernek vége, hiába borultunk
lábai elé, befuccsolt
ez a működésében gátolt termék,
élete peremén kisszerű játszmáit
unja nagyon, de unjuk mi is,
akik nézzük, életünk magaslatairól
a pontnak látszó pont mindenképpen ---

ha ismerném helyzetem, megrengetném
a világot, mert rengésre vár az,
mást sem akar már, mint a rengést,
kényes rugdalózkodást szélesre vetett
szivacságyon, faltól falig,
a végtelen rengés, a szép bűvölet
tarthatja fenn az ágon a termést, és
a szájalom virágát, hajlik a szélben,
és illatát ontja azért, minek, kinek ---

eljött értem a fekete november
piros bogyóival, benőtte a kertet,
a pincegádor fölött összeborult a vad
hajnal pirosával, emészti vérem,
deresre vonja a szőlőt, ólmeleg
csendben hizlalja a haragot,
tehetetlen öklöz, keresi
az utat a hold felé, de elfelejti, hova
indult, mielőtt dobbantana ---

szikráznak bennem az éjfelete lovak,
szerelmem hajnalát tiporják,
fekete mustot iszom, patáik
nyomán levet ereszt az éjszaka,

Prágai Tamás és Turczi István

erdei bor, megerjed a vérben,
jönni kellett volna a hajnal
lovainak, nem értek ide,
az értem küldött hajnal elbitangolt,
az éjszaka teje fekete mámor,

látomás? rengés vizespohárban,
nem is víz, nem is pohár,
értem küldött nappaloknak intek,
tisztán, mint aki rengésben áll,
és meredek repedést ápol befelé,
szétfut a híre a korhelyek között,
menekülnek előle a legvadabbak és
agancsot növeszt ellene az erdő,
hiába minden: tiporják a paták.

KISS DÉNES

Lovaló ütemezés

Lovak a réten robognak
felágaskodnak lobognak
Zászló a fényes lófarok
lóbog bokrosul fellobog

Vágta a mezőn – trappolás
Vágatot váj a vágatás
Patkót koptat a lópata
Patakba toccsan a vasa

Lovak a réten robognak
fölgaskodnak lobognak
Zászló: bokrosul lófarok
Száz ló s csikaja fölnyihog

Szikrázik köves vízmeder
kavics verődik föl ezer
Lovat lovall ki lóra száll
A lovas loho-lóhalál

1997

Ördögszekér

1.

Irgó-pörgő boszorkányszél
Táncol sárga sánta tölsér
Ireg-forog pörög a rög
kerekednek kerge körök
s kunkorodó forgó homok
utva-futva elkanyarog

2.

Boszorkányszél úgy kavarog
miként rögzött pörpatvarok
bukfencező szava gurog
Port kavarván pert kevervén
s csavargatja tekeredvén
agyabugyás agytekervény

1997

VATHY ZSUZSA

Forgácsok

Tudom, csalódást okoz írásom a szerkesztőnek, másra gondolt, amikor arra kért, írjak Lázár Ervinről, lehetőleg olyan történeteket, amelyek közösen eltöltött negyven évünkről, családukról, barátainkról szólnak, vagyis, amiről talán nem tudnak azok, akik eddig csak a könyveiből ismerték meg őt.

Eszembe jutott első találkozásunk a Hungária Kávéházban. Egy Új Írás lapbemutatón sokan ültünk egy nagy, kerek asztalnál, ő pedig, mint megtudtam, lengyelországi ösztöndíjasként látogatott haza néhány napra. Valaki elhozta a Hungáriába, ahol ő, nem akármilyen hangulatban, mindenkinek feltett egy provokatív kérdést, amin mindenki harsányan nevetett, csak az jött zavarba, akit megkérdezett.

Ez volt az első találkozásunk, de nincs szándékomban hasonló történeteket elmondani, viszont nem tudok ellenállni egy másik kísértésnek. Néhány hete jelent meg a szekszárdi Ilyés Gyula Könyvtár kiadásában „A valóság íze” című könyv, Lázár Ervin kötetben eddig meg nem jelent írásából. Természetesen, sokat ismertem már közülük, ezeket jó volt újra olvasni, azonban az írásoknak csaknem felét én se ismertem. Persze, hogy ezekről szeretnék beszélni.

Véletlenül keveredtem Sárszentlőrincbe – írja Lázár Ervin, 1976-ban, a Jelenkorban megjelent írásában –, egyszerűen elcsábított a táj. Aztán hirtelen úgy éreztem, nem lenne semmi értelme ennek az útnak, ha nem keresném meg Barta nénit. Ki volt Bartáné Kobrák Júlianna? Férje, Barta Ignác 1940-ben szegődött Alsórácegresre cselédnek, legkisebb gyerekekük, Jancsi, az ötödik, már itt született.

A beszélgetés a cselédeletről – szinte hihetetlen dolgokat tudat velünk.

Hogyan öltözködtek a cselédasszonyok? Volt két-három „parget” alsósoknya, egy félszárig éró fölsősoknya, blúz, kötény. Misére szövetrohában mentünk – mondja Kobrák Júlianna –, bársonypapucsban. Cipő nemigen volt, tutyi, meg klumpa. És bugyi sem volt, nem viseltünk. Most már öregkoromra rám erőltették a lányaim. – És hol szültek a cselédasszonyok? Kórházban? – Dehogy kórházban! Amikor Pisti, a legkisebb született, meséli Barta néni, éppen répát szedni mentünk. Fele útig se értünk, érzem ám, hogy meglesz a gyerek. Nem szóltam én egy szót se, csak ledobtam a kosarat, meg a kapát, sarkon fordultam, mentem haza. Meg is lett szépen, a szomszédasszonyom ott volt, ő segített. Aztán másnap már fönn voltam.

Az „Utazás egy régi puszta körül” című írásból is fontos dolgokat tudunk meg. „Alsórácegrespuszta – ha valaki nem tudná – a világ közepén fekszik. A világ közepe meg tudvalévón Tolna megyében van.”

Négy lakóház, ugyanannyi istálló, egy magtár, két góré. A négy lakóházból három: hosszú cselédház, a negyedik az intézőlakás. A tizenhét cselédlakás közül csak három vagy négy szoba-konyhás, a többi közös konyhás. „Tengeri hajma” is van minden ablakban, annak a levele megtisztítja a sebet, a keléből kiszívja a gennyet... – Az utazás azzal folytatódik, hogy – mert már az idősek nem élnek – Lázár Ervin felkeresni az egykori cselédek gyerekeit, unokáit. Veszprémben, tízemeletes házban lakik az egyik, testvérét a Fejér megyei rendőrkapitányságon találja meg, ő rendőr alezredes, az egykori kanász fia pedig kocskísérő Fehérváron. – Ezután beszélgetés arról, milyen a puszta után a tízemeletes panelház, milyenek itt az emberek.

Befejezésül pedig az író vallomása következik, akár „szerelmes földrajznak” is nevezhetnénk „Ez a Dunántúl legszelídőbb tája, gőgnék nyomát se lelni benne, inkább

Vathy Zsuzsa

szemérmes, rejtőzködő, a felületes utazó, ha akadna itt utazó, talán egyhangúnak találná, de aki minden bokrárt, domborulatát, szurdokát ismeri, annak varázslatos. Nekem varázslatos.”

A könyv harmadik fejezetének címe – a krupmliszedés, a kukoricapattogtatás után – a „Kortársakról bizalmasan”. Csorba Győzőről, Zelk Zoltánról, Szakonyi Károlyról, Bertha Bulcsuról és másokról szól, nagyobb részük az Élet és Irodalomban jelent meg, a hetvenes évek elején. Nem mindegyiket, de többet olvastam már közülük, mégis, milyen öröm újra olvasni.

A gyerekkorától a Balatonhoz kötődő, vitorlázó, a Balatonért rajongó író, Bertha Bulcsut még nem ismerhettem. De eszembe jut a történet, amit Bulcsu elmondása után nekem is elmesélt Ervin. – Előzménye az volt: a hetvenes évek elején újságíró iskolába jártam én is, és amikor az egyik oktatóra panaszkodtam, elfogadhatatlan mondatáért, Ervinnek eszébe jutott, mit mesélt Bulcsu, feltehetően ugyanerről a személyről. – Újságíró-iskola, heti egyszeri tanítás Budapesten, a MUOSZ-ban. Budapesti hallgatók, pécsiek, szegediek, miskolciak. Bulcsu Pécsről utazott fel Pestre. Hogy milyen műfajt ismertetett, milyen előírásokat látott el magyarázattal az oktató, ki tudja. Elmondta a mondandóját, körülnézett, és megkérdezte: mindenki érti? – A hallgatók bólintottak. Ezután a tanár, nyomatékosan, szinte kiabálva, újra megkérdezte: – Mindenki érti? Biztosan? Vidékiek is? – A pécsi lapnál dolgozó, „vidéki” Bertha Bulcsunak sokat emlegetett története volt ez, magától értetődő kajánsággal, sokszor elmesélte.

És Köves Borka néni! A falu nevét nem tudjuk, de természetesen Tolna megyei. Köves Borka néni, aki sokak szerint nemcsak az időjárással kapcsolatos mondást ismerte, hogy: Mátyás tör, ha talál, ha nem talál, csinál, hanem a falubeliek szerint állította, hogy ő látta is jégtörő Mátyást! Milyen volt, kérdezték tőle? – Fiatalléány volt, mondta, könnyed léptekkel ballagott a kertek alatt. Hajlós somfavesszőt suhogtatott maga körül, rákoppintott a tócsák fagyott arcára, és a nyomában egyszerre kistitött a nap. – Arra is

emlékezett Borka néni, hogy a fiatal legénynek hetyke bajusz ágaskodott az orra alatt. – A falubeliek közül ezt többen megkérdőjelezték. Nagy András azt morogta a határba menet: Hát, a Jégtörő Mátyás még hagyján, de a bajuszt, azt nem hiszem, az istennek se hiszem.

A könyv végéhez közeledve, meg kell még említenünk két írást, a „Dédapám” az egyik. Lázár Ervinék Ferenc nevű unokatestvére kiderítette, hogy Lázár Vilmos aradi vértanú az ő családjuk felmenője. Egész pontosan az ő dédapjuk. Állítólag a dédapa kardja is megvolt neki, de nem vette elő, csak minden évben egyszer, október hatodikán. Ilyenkor legendákat mesélt a hős és bátor Lázár Vilmosról, a legvitézesebb tábormokról, aki egy alkalommal egyedül, egymaga foglalt el egy osztrákok által megszállt hidat, máskor pedig maroknyi csapatával megkergette a császári ármádiát. Mikor Lázár Ervin kutatni kezdett Lázár Vilmos után, kiderült, hogy Lázár Vilmos győztes csatában bizony nem vett részt, viszont résztvevője volt a gyászos emléktű temesvári csatának. Október hatodikán kora reggel, három társával együtt az aradi vár sáncán lelőttek – a többi kilenc akasztása ezután történt –, és amíg a hóhér hatodikán este a kivégzettek holttestét „eladta” – talán a családnak? –, Lázár Vilmos holtteste sohasem került elő. Feltehetően, jeltelen sírban nyugszik az aradi várároknak. – Lehet, hogy az unokatestvér csak kitálalta a dédapaságot? – töpreng Ervin. – Lehet. Sőt, biztos. De tiszta szívből találta ki! Igaz haraggal szokta mondani:

– Vessen ki a föld, Haynau, s téged is, te rohadt Ferenc József! Meg minden hóhért és minden zsarnokot!

Az utolsó rövid írás, amit még szeretnék elmondani, „Heti jegyzet”, 1971. március 6-án jelent meg az Élet és Irodalomban. Semmi kétség, nők napjára íródott, a lap szerkesztői kérhették föl Ervint, hogy a heti jegyzet ezúttal erről szóljon. Szeretettel ez is, mint Lázár Ervin legtöbb ítása, mindenkinek szívből ajánlom.

„Ha minden nőnek, akinek hálával tartozom, egy szál virágot akarnék adni, bízvást felvásárolhatnék egy virágüzletet. S ha mindnek, akit szeretek, arra egy nagyobbacska virágkertet sem lenne elég... Nem tudom, ki hogy van vele, engem minden bajomtól a nők szabadítottak meg, azoktól is, amikbe ők löktek bele. Ezért szeretem a nőket. Meg azért, mert szépek. Szépen tudnak menni, szépen igazgatják a hajukat, szépen néznek csúnyán, szépen veszekednek, szépen szeretnek. S még csak annyit, hogy ez nekem nemcsak nők napján jut eszembe. Mindennap eszembe jut.”

Ezeket akartam megosztani azokkal, akik íróként is szeretik, és szerették ismerősként, barátként is Lázár Ervint.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Provincializmus

Nekem a város Párizs, London -
a szöveget magamban mondom:
vidékre szólítva egy napra,
száműzött lelkem nem akarja
elfogadni e neander-tájat,
csak szorít, fenyeget és fájat,
tízezer éve mind vidéken!
Homérosz korom óta érzem
urbánus lelkem duzzogását,
egy valót s annak égi mását:
nekem a való Torda, Régen
vagy Ninive... már milyen régen,
Jónás koromban kihelyeztek,
hogy nem sikerültek a tesztek,
a bürokraták reáültek,
engem csak Nagyenyedre küldtek
s ha a szerencse nagyon kerget,
megkaptam mondjuk Wittenberget,
kérvények, esszék, beadványok -
azóta is bár Pestet várok
(nem azt, hogy Széphalom vagy Nikla
legyen a poézisnek szikla)
és folyton Arad lesz belőle,
mert Weimart viselt el egy Goethe,
ha Tomis járt Ovidiusnak;
bezzeg mások mindent megúsznak,
vagy végül ők is kiűzetnek
vissza gyomraiba egy cetnek,
bugyraiba egy bő pokolnak,
hol Dante-módra meglakolnak,
mint Hugo Viktor, Puskin Sándor:
vagy lesz belőlünk világvándor,
vagy csücsülünk a puszta földön,
mint ezer kínai elődöm...
Így nem lehattünk oszkárvájdok,
csak pár alkalmi velszi bárdok,
de békítgetni ezzel kár is -
nekem a város London, Párizs.

1995

BORBÉLY SZILÁRD

A Burkolathoz

1.

Ó Burkolat, te látható
kötése vagy magadnak,
a Tér, amely magába zár,
a tojáshéj-anyagnak

a Teste vagy, a Görbület,
amely feltörhetetlen,
a habszivacs közé rakott
elrejtett ismeretlen

beltartalom; kartondoboz
recikleált papírja
hordozza azt, ami Te vagy,
s jelekkel azt tanítja,

hogy óvatosan bánjanak
Veled, bár burkolat vagy,
de benned mégis ott lapul
az ígérete annak,

hogy több vagy Te, mint hordozó,
amelyet majd eldobnak,
mondván, hogy semmi vagy, burok,
midőn kicsomagolnak,

s az újra feldolgozandó
papírgyűjtőbe tesznek,
hol összehajtva fekszel míg,
majd újra megszeretnek.

2.

A burkolat az akadály
A szeretet számára
A dohánybarna papíron
Nem hatol át magába

A burkolandó tartalom
A habszivacsba zárva
És ismeretlen ott lapul
A szeretet talánya

A feltétlen odaadás
A kérdést is kizárja
Hogy mit rejt a csomagolás
A teológiába.

Ajánlás

A csomagolástechnika
az új kor tudománya,
hol annyi féle kis doboz,
s mindegyikben egy nyelv mozog,
vár útra bocsátásra
és mindegyiken van pecsét,
és mindnek is van ára,
és olvasod a cég nevét,
hogy *Herceg & a Társa*.

ARCOK, POÉTIKÁK – 45. Író tábor

MEZEY KATALIN

Arany János és népköltészetünk Atlantisza

Arany János költészetét egy-két kritikus még életében korszerűtlennek minősítette, mondván, hogy lemaradt a legfontosabb világirodalmi áramlatokról, azaz nem értette meg az idők szavát. Azért is volt furcsa és visszatetsző a felvetésük, mert, mint tudjuk, a művészi alkotásoknak nincs előre elkészített tervrajzuk, nincs kivitelezési szabályzatuk, aminek kötelesek megfelelni a szerzők. Minden művészi alkotás meglepetés, amelynek egyedi terve az alkotó fejében születik meg, és pont ez: az eredetiség a művészi alkotás legfontosabb sajátossága. Ez közös benne a technikai és tudományos szabadalmakkal, újításokkal és felfedezésekkel. Ha egy kritikus valamely művészi alkotást vagy példánk szerint egy egész irodalmi életművet korszerűtlennek minősít, akkor az azt is jelenti, hogy nem ismeri el annak egyszeri voltát, eredetiségét.

Tudjuk, hogy nincs két egyforma személyiség, két egyforma alkat, két egyforma ember, mint ahogy két egyformán szóló hangszer sincsen. Ahogy az ujjlenyomatunk egyedi, a lelkünk, gondolkodásunk, tapasztalataink lenyomata is az. Ha erre figyelünk, ha erre hallgatunk, ha ezt fogalmazzuk meg, akkor olyan alapanyagból dolgozunk, amivel rajtunk kívül senki más nem rendelkezik. Ezért van létjogosultsága minden egyes ember, minden egyes személyiség megszólalásának: egyikünk sem lenne képes a másikat maradéktalanul helyettesíteni.

Más kérdés persze az, hogy van-e egy alkotónak kellő képzettsége, nyelvi gazdagsága, szakmai tudása? Tud-e például költői érvénnyel fogalmazni?

Ez utóbbit még legádázabb kritikusai sem vitatták el Arany Jánostól, sőt azt tartották, hogy nagy költői eruditióját korszerűtlen témákra vesztegette el.

De hát mit vétek korszerűtlennek? Hogy például Baudelaire kortársaként nem az individuális létnek, nem „A romlás virágai”-nak lírikusa volt, hanem a népelet témáira, a magyar történelmi és eredettörténelmi legendáriumra „fecsérelte el” alkotó erejét.

Nem nehéz, persze, ezekkel az érvekkel szemben felsorakoztatni Arany János európai kortársai közül mindazokat, akik vele összhangban keresték a korszerű, nemzetközileg elismert irodalmi műveltség felszínét és a még írásbeliségbe nem szervezült, népi-közönségi kultúra mélyrétegei között a kapcsolatot; akik felismerték, hogy – egy 20. századi kifejezéssel élve – „a kollektív tudatalattiban” emberi létünk és tudásunk fontos kincsei őrződtek meg.

A népköltészet és népi hagyomány értékeinek a „hivatalos műveltségbe” való átmentése éppúgy a 19. század nagy szellemi feladata volt, mint a francia forradalom utáni évtizedek európai válságának, a dekadencia kezdeteinek művészi megjelenítése. Olyan hatalmas terep felfedezéséről van szó, amely még száz évvel később is adott feladatot a felfedezésre kész kutatóknak és alkotóknak. Jó példa erre épp a magyar zeneművészet két óriásának, Kodály Zoltánnak és Bartók Bélának, de mellettük sok más nagytalentedű zeneművésznek, komponistának a munkássága – napjainkig bezárólag, vagy még tovább.

Mezey Katalin és Oláh János

Arany János költészetének páratlan képi és nyelvi gazdagsága abból is fakad, hogy alkotókora jelentős évtizedeiben élő kapcsolatban volt a népköltéssel és a népi emlékezettel, és fel akarta hívni rá mások figyelmét is, a „hivatalos” műveltség részévé akarta tenni ezt a kivételesen gazdag forrást. Lehetett volna ez csupán tudományos törekvése, amit szorgalmas gyűjtőmunkával szolgál (mint ahogy szolgálta azzal is). De más nagy alkotókhoz hasonlóan, Arany János is többre volt képes: költészetének ihletforrásai lettek a hagyomány által megőrzött ősi történetek és hírneves személyiségek. Olyan elevenen éltek benne, hogy a mindennapi jelenben is felismerte, átélte és nagy költői erővel megjelenítette az archetípikus helyzeteket, jellemeket. Ezért olvassuk ma is borzongva balladáit, sírva-nevetve hősi vagy groteszk eposzait.

Életműve bizonyítja, hogy az igazi költészet nem az irodalom és a költő magánügye, hanem koroktól és divatoktól függetlenül valamennyiünk „életbe vágó”, közös ügye.

CZIGÁNY GYÖRGY

Két archaikus torzó

(ARANY JÁNOS)

Szemére csukódó nyár a rónák tája,
Innen gondol oda, vagy ott városára:
Duna-víz szagával tölgyekre, szigetre,
Örömet, keservet jövőnkbe vetve.
Sorain, bölcs folyón, ritmusok fénye ring.
Évfordulóin túl fordulnak napjaink.
Rímek illatoznak, mint közeli kertek.
Lépcsők a szavai: az égbe vezetnek.

(KODÁLY ZOLTÁN)

Túrós tésztát evett hús paradicsommal.
Falu ez? A Körönd palotája hogy csal!
„Na, mi az, nem kérdez végül tőlem semmit?”
Bizony meglepődtem szavain szemernyit:
Vacsoráját másfél percig hagyta félbe,
Hogy gyermekkorát és Bachot megidézzé.
Kinek zenéit nem ismerték, unták:
Csak az ő szívébe költöztek a fűgák!

Asztalán a víz, mint kristály józansága.
Beszél a zene s a mennykaput kitarja.

KALÁSZ MÁRTON

Liszt-reminiszcenciák

NONNENWERTH

*Szokolay Sándornak
(1841 augusztusa)*

„Szellem-oligarchánk”: véletlenül,
hisz tudjuk, ki fogalmát, kint ejthette meg?
Kür-játék, derúvel, halkan – Nonnenwerth: Rajna, szigeted
tombolt, e dalárdák, élvek („fatal”),
körben hangoltak. Liszt a zongorán
fönről is jól hallva, a kezdő
hangot minden úgy adta meg, s mintha tűnődve
csupán, rá is, kis kegyeserű, rés-ütemet – beléphetett
bárki méltósággal, ha épp csak bölintünk, s madame,
Lisztre se kényesen, ismét: ma hol sejtse meg.
Rajnai dal dúlta szokott váraink, s üde hegyeket,
„szellem-oligarchánk” aznap: (ha így volt,
hogyan nem jött) – bárki, vélhetett.
Margarethe von Cordier, lánya – rara avis, „gyanít mind nevet”.

NÁPOLY

er Eva Filippini

Mármost ki ül, ott Nápolyban, e partokig se szűnő
hideg novemberi esőn – ki kémked
le a szálloda ablakán, szorongva a homályból
az olcsó kávézó szeszélytelen alvó fényszögéből (a szeméthegey
amúgy elvetve, kint se szépnék szerény kiváltást); talán
egyetlen napsütéses délóra ma Capri
szigetét fürkésző távol hunyorgásunk – az öböl, fönt a városúzó:
busz, évtől ülésén; várva, ki ketten,
a fehér tajték kíméletlenül hódolna, lent: a váré
egyetlen parány hajó, nézd mi vitt volna, ha eljutunk: mire
leereszkedtünk, ringott; zuhogott, s ha úgy vidd –
tüntetve (némán, diákok), épp ne sorvadnunk, ma sodorhat
színen mindent – kedv, mint, kedvesem, így: hisz eljutottunk,
időgyötörtek álma – váratlant tár e hóvihar, hány nap: épp mi
jussunk haza?

TORNAI JÓZSEF

Kulcstalan zárad titka

(P. K. barátomnak)

Hamu és urna vagy, kit úgy szerettem.

Néhány nap elég volt nélküled, hogy szíven-verten
telefonáljak, és ott ülhessek asztalodnál,
csak az én tövises hitem tudja, ki voltál:
példa és mester a hindu misztikában.

Tőled tanultam gyatrán, hogy ők hárman:

Brahma, Visnu és Siva a világgereket meg-
forgatva magyarázza a tudást a kedveseknek.
Mikor újra- és újraszületünk, követjük a Törvényt,
ahogy a darma hatalmául özőnlött szét.

Te magyaráztad el a jógát, önuralmat.

Ittam szavadat, de már elmentél, jaj, nem vagy,
itt hagytál egyedül, nem te akartad.
Minden napom seb-üres és világ-halvány,
barátom. Képed életem utolsó tiszta lapján

szűz lótuszvirág. Hamu és urna vagy, de látom fényed.

Az én halálom? Mikor kulcstalan zárad titka végett
áthasítom az örök éjjelt.

Az olaszországi földrengésre, 2016

Mindegy, sírok vagy térdre esek,
hol vagytok ilyenkor egy-istenek,
hol tanácskoztok, ég-atyáink,
ki játszik százszorosan Káint?

Remegek, úgy gondolok a sok halottra,
kikre most nyelvet öltött ősi pokla
a torzsalkodó aszteroidáknak,
hogyan megmutassák porcelán-ruhánkat.

Vagy nektek ugyanaz az örök káosz,
mint a ritka rend? És törvényetek
rég igazodik a testtelen világhoz,
hogyan úgy ver szét mindent, ahogy megteremt?

Most is mutatunk be nektek áldozatot:
embert, juhok, virágot, lovat
naponta, mindent, ami áldott kapocs:
vagy egy a szentség már és a kárhozat?

Tákolmány a tízezer mindenség
és mindent elsimít tűzáldozatán?
Roncok lepik el a tejutak mentét,
ahol az ember ajándékot kíván.

A romokká dőlt házsorokat látom,
mentő-szándékok kutatnak, él-e még
valaki menekülést kiáltón,
de csak gyilkos fal és tetőcserép.

Éltek-e, istenek, vagy csupán a gyenge
fák parancsolnak: zöldelljetez tovább!
Behunyom a szívem. Mi új nyílhatna benne?
Egyetlen életünk kis déliláb.

ÁGH ISTVÁN

Vissza-távolodás

Ó, a meleg pajtában múltó esős idők,
szabad félálmain, távol a szorgos háztól,
mentás, bükkönyös lustaságom fekvőhelyén,
én a szelíd kamasz, egy egész rétet megkívántam,
s akik sohase szökhettek át a kapun,
csupán a szénaszagot sóhajtozták ábrándjaimban,
vad, petrencés Hetérák, kihívóan és ártatlanul
csábítottak, öngyulladásig magamra hagyva,
így lettek örökkévaló, hisz olyan semmiség,
ami beteljesült, miként eltávozott belőlem,
kiért egy egész életet megadtam volna, még
az sem jelent a pusztá nevénel többet,
nem érdekel már személyük kiléte sem,
és hogy milyenné változtam, az se fontos,
többen por és hamu, de akkor is ugyanazok,
kiket a gyöngybagoly jegyében kigondoltam,
mert ők nem hagynak engem, és hódítani
jönnek, a szerelmes regékből integetnek,
moslékos vödör mellől, az ólak felől,
s kényeztetnek sással és fűselyemmel,
tartják a tetőt, bár éppen akkor szakad
le az első gerenda, mikor kilépek onnan,
csak fundamentum látszik a bozót alatt,
nem kérdezik, mi az ott, én se mondom.

SERFŐZŐ SIMON

Láthatjuk

Fodor András naplóját olvasva

Nem kellett neked asztal,
megtette a térded is,
azon is lejegyezted,
amikre ügyet se vettek mások,
mint elpangó semmiségekre,
amik dehogyan voltak azok.

Mennyi sérelem szisszenéseire fölneszeltél,
meg-megrándulására léleknek, idegeknek,
amelyek mint égbe felnyúló gallyak
rándultak meg.

A szóközök hézagai közt beláthatunk az időbe,
mint ég alján felzúgó szalmatűzbe.
Sorsok hátsó udvarába beláthatunk.

Láthatjuk, akiket látnunk
életükben is érdemes volt,
s azokat, akik féltek a tolladtól,
de félhettek is,
s élniük is kár volt.

PETRŐCZI ÉVA
Iszalag

Távol nyugvó halottainknak

Iszalag, iszalag,
betű-vesztett köveken
fojtogató gyász-szalag,
vagy – más néven – folyondár.

Állunk, süppedt síroknál,
ősök nevét kiböngészni,
zöld fonadékot letépni:
szívszorító próba ez.

Mit adhatunk pornak-csontnak,
azoknak, kik szétoplottak,
mit adjunk sok, régi sorsnak?
Könnyeket, csak könnyeket.

GÁL SÁNDOR

Kilenc táltos pentaton suhogása

*Antall Pitykének
a hatvanadik őszön*

amikor egyetlen nap
egyetlen végtelenné tágul
s e felfoghatatlan távolságban
minden ami megtörtént
újra megtörténhet
kinyílik a szabadság kapuja
s a távolból
előtűnnek egykori lovaim
kilenc táltos
világokat háborúkat megélt
gyermekkori társam
harcokat láttak
ágyúkat vontattak
és halottakkal sebesültekkel
megrakott társzekereket
látomásaim magasán
menetelnek ma is
dűlőutakon poroszkálnak
betartván az örök párhuzamok
távolságát a térben
éjszakák és ágyútűzek
sötétjében
sörényük lobogása
fénylő pentaton suhogás
pataikkal szétrepesztik a bolygót
földkérget morzsolnak semmivé
habzó szügyük
tengerré árad
s tarajlik magasságokká
köréjük himaláják térdepelnek
s orlikukból a kitörő pára
elfedi a felkelő napot
aztán ahogy elvonult
a tűz-áradat pokla
s ahogy a pipacsok
és a lőtt sebek vöröse
eggyé forradt
oda álltak a béke jászla elé

Antall István, Alexa Károly és Zsille Gábor

szilánk tépte combjaikra
rászivárgott a hajnal bíbora
s ekkor egyetlen apunk
újra egyetlen végtelenné tágult
s ma illő megidézni
csillagos homlokukat
szemük mélyén otthonunk mását
szájukban a széna zizegését
mozdulataikban
a szépség csodáját
illik meghallgatni
még egyszer nyerítésüket
a nyerítés félelmetes remegését
valamint
az aknarobbanások között
a csendet

TÓZSÉR ÁRPÁD

Fél nóta

A Kezdet az Egésznek több mint a fele.
Arisztotelész

Gyűlöltem mindig
a butaságot,
nemcsak hogy bántott:
létemben ártott.
A buta embert
(én, a bósz jellem)
úgy vizslattam, mint
személyes ellent.
Úgy éreztem, hogy
szűkíti térem,
elém áll, gátol,
nem enged élnem.

S most? Félművelt vagy,
mondom magamnak
(szertelen szív a
vénülő agynak).
S aztán: de mért bűn
a fél szem, fél láb?
A fél láb még jár,
a fél szem még lát.
S végül: de mit lát?,
bejár, de mennyit?,
mennyi a tér, mit
fél értelem nyit?

Félnótás kérdés,
felel fél nóta,
zakatol föl-le
a libibkóka.
Fél tér is térfél,
eltelt egy élet,
s a Vég is több, mint
fele a Térnek.
Az agy, bár fáradt,
szúrten felejt, és
a fél felejtés
tán Egészsejtés.

TÓTH ÉVA

ÍrótaBORi BORdal

BORdal van
 sördal nincs
 BORivóknak való
 nem sörivóknak
 Balassi tavaszhimnusza
 Tinódi részegeseket feddő éneke
 Csokonai csikóbőrös kulacsa
 Kölcsey Himnusza
 Vörösmarty Fóti dala
 a BORnemissza Petőfi
 a BORissza Ady
 a boldog szomorú Kosztolányi
 kenyere és BORa
 Radnóti BORi notesza
 Berda Tatay Takáts Gyula BORízű szava
 Hamvas BORTudománya
 Hajnóczy halálos mámore
 Homérosz BORSzínű tengere
 amely nem BORvörös
 nem is rosé
 inkább zöld mint a fehér BOR portugálul
 Nálunk a BOR vörös piros fehér
 édes savanyú
 száraz fanyar
 könnyű nehéz
 pezsgő habzó
 must murci újBOR óBOR aszú
 de mindegyik lehet jó
 nem csíger lőre noha
 s akinek jó a BORa
 az JóBORú
 akinek BORbarátja
 BORbíró BORmester BORvendég BORzsák
 BORGulya
 BORbándi BORbála BORcsa BORiska BORka
 TiBOR CtiBOR StiBOR DalibOR GáBOR HáBOR
 BORges BORghese BORgia BORodin BORromini
 BORisz BORics
 BORdy Bella és BORDaberry
 és BORáros
 aki nem BORovicskát BORSzeszt BORvizet BORpárlatot
 hanem ezerjót muskotályost
 olaszrizlinget zöldszilvánit
 hárslevelűt kadarkát

A hegy leve: Borgazmus és társai

badacsonyt szürkebarátot
 somlói juhfarkat egri bikavért
 villányi oportót soproni kékfrankost homoki fehért
 mért
 hordóból demizsonba
 miskakancsóba flaskába korsóba
 csobolyóba könyvalakú butéliába
 kecsketömlőbe kehelybe kupába pohárba
 icce- akó- hektó- vagy literszámra
 BORSzöröcskőn BORSzéken BORneóban
 ZoBORvidéken ZomBORban BORdeaux-ban MariBORban
 Mert a tokaji írotáBOR
 még nem szoBORral
 nem is BORravalóval
 hanem BORral
 jutalmazza a jámBOR
 akár BORos akár BORús
 szó- és betűszaporítókat
 mert BORban az igazság
 igazság van a BORban.

GYŐRI LÁSZLÓ

Keresztlevél

Ugyan ki vagyok? Mit remélhetek?
Mit sütnék rám, miféle bélyeget?
Vagy nem tart számon az én istenem?
Vagy ha számon tart, mit művel velem?
Kezet nyújt, vagy sötétlő, vad nyilat
alkalmilag és pillanatnyilag?
Ki tudja, mit? Olyan lényegtelen.
Születtem, vagyok, ameddig lehet.
Elveszett rég a keresztvelem.

A kín gyűlölete

Nem olyan vagy, mint ők, a többiek.
Leghűbb ellenmelletteid
nem is bírnák ki azt, amit
te viselsz el a többiek helyett.

Nálad a némaság lakik.
Akik elhagytak, ne csöngessenek!
Mintha szűnnél. Jobb is, hogy este lett.
De hogyha ők laknának itt,

elviselnék a te gyötrelmeidet?
Talán már mindhalálodig
harag, fájdalom, vád szorít

ezért a kínért. Gyűlölik:
rabok, a saját foglyaik.
Az éltet, ami addig éltetett.

Sietség

Folyton éjjelre jár. Fél egy. Vagy egy.
Milyen gyorsan múlik az éjszaka!
Le kéne feküdni, aludni. – Eredj
az ágyba már! Aludj! Még van hova
menned, még van hely, ahol lepihenhetsz.
Minek bajmólódsz, hogyha leheverhetsz?
Mire való? Ugyan mit csinálsz,
mit művelsz, te örök éjszakás?
Úgy érzem, mintha örökké sietnék,
késő van, túl késő, valamit még
be kell fejeznem, de a vonatom
hajnalban indul, nem szabad lekésnem.
Ha elalszom is, ezzel álmodom.
Igen, lehet, hogy ez a büntetésem,
de hogy miért, azt meg nem tudhatom.
Munkál az otthon, család, vacsora,
és itt az éjjel örök vicsora,
szélesre húzott szájjal kinevet:
– Én vagyok az éjjel, és te ki vagy?
Jön az utódom, jön a virradat,
és egyszer csak örökre lepihensz,
késeletesd hát a te órádat,
ne ügyelj rám, ugyan hova sietsz?
Tudod egyáltalán, hogy mi a tett,
amit ha bárki megeselekedett,
az megtette, amit meg lehetett.
Mi ez a szólam? Az efféle limlom,
a rend, akármilyen elillan az úton,
útközben a rég nagynak hitt fogalmak
javunkra talán, végleg elillantak.
Éjjelre jár, sötét van odakint.
A végső perc virágát leszakítsd!

FECSKE CSABA

Az idő sara

akkor még boldogok voltunk mondtad
 és így hittem én is voltunk boldogok
 mikor volt az és kik a voltunk akkor
 elvakult a múlt korrup
 az emlékezet de talán kijár nekünk
 ennyi a boldogság amiről sejtelmünk
 sincs hogy az nem mutatja magát
 színről színre csak homályosan látod
 mint békanyálas vízben fölsejlő
 arcod mögötte ki tudja ki bújik meg elmúlt
 évek prizmáin át fölszivárványlik
 valami boldogság illúziók aranyszálaiból
 szótt ruha amit tények
 taposnak az idő sarába

Őszülő

ez a nyár már félig ősz
 vagy egészen az
 én az öreg csősz
 perceimet eregetem a semmibe
 észre se veszem hogy megyek végbe
 a legvégsőbb kébbe

Villanások

Attól, hogy nem nézel tükörbe,
 még ráncos az arcod, az orrod görbe.

*

Bejárhatod az egész világot,
 a hátad közepét akkor se látod.

*

Hol az ég azúr, ott lakott az Úr
 megunta már, inkább a Côte d'Azur

*

Rögeszmék válnak porrá, semmivé,
 egy meggyötört pillanat örökké.

*

Arcomat az idő szorgalmasan szántja,
 sajnos terméketlen ez a sok barázda.

CSONTOS JÁNOS

Utazás

Az utazás a halál tagadása.

Nem a kezdet és nem a vég,
állandó köztes állapot,
felfűzött állomásfűzér,
hosszan kitartott készülődés.

Rugaszkodás, elmozdulás,
áthangolt koordinátarendszer,
a téridő meghódítása,
örök pályamódosulás.

Kimerevített elkésések,
viszonylagos megérkezések,
a kaland mint sorsmetafora,
az út mint életmetafora.

Kipipálandó bédekkerlapok,
nevünkre vett nevezetességek,
törvény és esetlegesség,
kéjvágy és beteljesülés.

A halál az utazás tagadása.

Másikföldi mozzanatok

Ex-támaszponton barangolva
a kerítésen rozsdaplomba

Ímhol nyílik a sok virág
ám hol vannak a katonák

Darlingpontnál megnő a láz mint
csábdrogot szippantod a jázmint

Bondájbícsen oly nagy a lárma
holtaknak örök panoráma

Tengerparti sétány lezárva
óceán-vihar megtépázta

Öngyilkosok sziklája fent
valós veszélyt rég nem jelent

Csak a torkod ki ne szikkadjon
antialkoholista strandon

Ha a szomj végképp meggyötör
Menliben tiszta szőke sör

Szuvenírület ha beránt
nyomott árú a bumeráng

A szétnyitható híd fölött
villákat nem marnak ködök

Selymes szellő a dombgerincen
mint pálma lombja tovasercen

Leégett s kihajtott bozót
tűzistennel ült dáridót

Öböl ölén a szfinx-sziget
le nem festhető senkinek

S nem rekedsz a vadonban árván
visszagördülsz a hídní vállfán

TÓTH ERZSÉBET

Szalad, szalad a nyár

Ez az ágy már megmarad,
a Hold fényezi majd akkor is,
üvegfalán át küldi sugarát hozzám,
szalad, szalad a nyár

elhullnak lenge pipacsok, pillangómályvák,
nagyfejű dáliaák, temetővirágok,
borzas krizantémok veszik át az uralkodást.
Űl majd valaki az ágyam mellett,

és ha sietnie kell valahova,
nem érek rá haragudni már akkor,
párna nem kell, a párnát kigyűröm magam alól,
reggelre mindig a padlóra kerül,

padlóra kerültél kedves mackóm,
padlóra kerültem én is. Gyere mellém,
szerelmünk elment, de előtte takarított,
kiöntötte a háromnapos, dermedt meggyelevelést,

meg ne tudják, hogy rá se néztem,
résnyire nyitotta az üvegajtót, érezzem
a szellőt, mert lustálkodnak a szélangyalok,
hanyagolják a fullasztó betoncellákat.

Ő majd fúj az arcomra, ha megjön
és ha kérem, vagy úgy akarja,
átfújja testem legtitkosabb zugait is
biztosan lesz tartalékvevője.

Az is lehet, hogy teljesen összeverejtékez,
majd szárítgat gyöngéden, lassan
a legpuhább törölközővel
vagy valami ronggyal, ami a kezébe akad.

Akkor már rongyabb leszek a rongynál,
szalad, szalad a nyár, az óra hangosan lapátolja
a percekét hátrafelé, ő meg fészülgeti a hajam,
ami akkor már rövid lesz, úgy képzelem.

LEZSÁK SÁNDOR

Tudósítás a Millenárisról, egy születésnap félkaréjról

Nincs tétje a versnek,
idézi Kányádi Illyést,
aztán hosszan hallgat,
elmerül egy tudatalatti
búvópatakban, és onnan
hozza a versét, borvizes
buborékban tündöklő versét.

(Én közben azt gondolom,
hogy mégsem a négy soros
Helyzetdalt mondom, inkább
azt, hogy Társai elmentek
Meváltót nézni.)

Ülünk a színpadi félkaréjban,
patkómágnés erőterében,
tizenötén, reflektorfényben,
és a közönség várja,
hogy mit hoztunk magunkból,
születésünk évfordulójára:
verset, szöveget, törmeléket,
zúzott életünkől kómorzsát
vagy szemerkélő vasreszeléket.

Aztán Tarján Tamás
bársonyba gyöngyölt szavakkal
kérdézi a 95 éves Borbándi Gyulát,
aki nem válaszol,
és kérdezi újra és újra,
de Borbándi nem válaszol,
némán néz a reflektorfénybe,
előbb elsimulnak,
majd gyűrődnek, remegnek
homlokán a ráncok,
és amikor már azt hisszük,
hogy talán nem is hallotta
a kérdést, a megszólító kérést,
akkor szinte följajdul:

– VAKÍT A FÉNY!
 ÍGY NEM LEHET,
 ÉN ÍGY NEM TUDOK BESZÉLNI,
 NEM LÁTOK SENKIT,
 NEM LÁTOK EMBERI ARCOT,
 NEM LÁTOM A KÖZÖNSÉGET,
 ÍGY NEM TUDOK BESZÉLNI,
 KÉREK EGY KIS SEGÍTSÉGET!

Le kell venni a fényt,
 néz a mennyezetre,
 az ágyúcsöves reflektorokra
 Tarján Tamás,
 és mi is bízhatóan nézzük egymást,
 mert mindig tudjuk a megoldást,
 és valaki már intézkedik,
 valaki mindig intézkedik.
 (Én meg közben azt gondolom,
 hogy Borbándi évtizedeken át
 ült a Szabad Európa Rádió
 müncheni mikrofonja előtt,
 és pontosan látta Magyarországot,
 a Kárpát-medencét,
 a hazáért túlélőket és szenvedőket,
 és még azt is gondolom,
 hogy el kellett volna hoznom
 az Oldalról jönnek a Zenék
 című versemet is.)

A beszédes szünetjelek után
 a balladai és dadai,
 dadaista félhomályban
 Borbándi megszólal,
 világol minden mondata,
 fénycsóvákkal pásztázza a közönséget,
 mellette Pomogáts Béla arca
 szinte ujjong: tessék nagyon figyelni,
 mindent jól megjegyezni,
 mert ez most irodalomtörténet,
 ez most élő irodalomtörténet!

Zalán Tibor mellett ülök,
 és megint kiderül,
 hogy milyen jó barátok vagyunk,
 és miután Zalán elmond
 egy bravúros,
 kőből pattintott haikut,
 azt gondolom, hogy milyen jó,
 hogy nem a négysoros
 Helyzetdalt mondom,

és az Égi Antológiából
Nagy Gáspárt hívom közénk,
hogy üljön az üresen maradt székre,
és a tiszteletére elmondom
az Üdvözlet című versemet,
amiért kaptam Tőle egy szép üzenetet,
és most próbálok hangsúlyozni
minden szót, visszafogni minden könnyű
dallamot,
mert most is van tétje a versnek,
még akkor is, ha „az országúton
végig a szekérrel a négy ökör
lassacskán ballagott.” El.

2014

Gérecz Attila domborművének avatása

ANDRÁS SÁNDOR

alszik

„Alszik. Én nem tudok”, gondolja.
„Jó neki. Nem tudja”, ébred rá.
És az alvás még kevésbé sikeredik. Neki.
„Neki megy, nekem nem. Vajon
mit álmodik? Álmodik? Nem tudom. Nem tudja?”
kérdezi, sajnálja. „Irigylem? Dehogyan,
semmi irigység. Könyv kell, egy kevés whiskey is.”
Felkel. Ilyenkor, tudja, a szesz segít.
„Segít, anélkül, hogy tudná”, jut eszébe,
és mosolygás nélkül is mosolyra derül.
Így él. Most így. Lesz máshogy is, szusszan:
„Most így.” És ezt nem vitathatja tőle el
senki és semmi, csupán a felejtés.
„Miért is emlékeznék, egy hét vagy egy év múlva
erre a semmis éjszakára?” Töpreng:
„Ha feljegyzem, egykor majd úgy olvasom,
mint bármelyik lejegyzett álmot,
mintha más írta volna, egy másik idegen.”
Átnéz az ágy másik oldalára és biccent:
„Jól alszik.” Nézi. „Nem zavarja a fény.
Az ébrenlétem sem. A létem sem ébren”.
Hirtelen elfogja a bizonytalanság.
„Ha álmodik és rólam, akkor se most-rólam.”
Ezen eltöpreng, és becsukja a szemét.

megelégeltem

megelégeltem halottaimat
kéretlen jönnek kopogtatás nélkül
mint akik otthon érzik magukat
kozmosz modortalanság
az elme és a psziché honossá aljasított
elíziumi mezőin ahol se határ se határőr
csak jönnek és betelepедnek
birtokba veszik a tehetetlenségem
nomád martalócok dehogyis vendégek
a kozmosz kiebrudalt tájain
csak belelőgnak a rendezettekbe
hogy teljes legyen az ősi rendetlenség –
bizony mondom megelégeltem őket
ahogyan éjszaka átgázolnak rajtam
csörtetnek sátrat vernek
tüzet is gyújtanak mire fel én a villanyt
és kába bosszúságban várom
hogy elaludhassanak általam bennem
vagy odébb álljanak én pedig ébren
tőprengjek miért is hasadt fel az éjjel

ACZÉL GÉZA

(szino)líra

torzósztár

á

csodálkozom hogy belekezdtem odafeszítve fájós hátam a végtelennek egy szellemi gödör alján ülve félig talán már meghülyülve kevergetem a rutin és az életöszön lírai maradékát gyámoltalanul majszolva hosszan mint vizenyős tekintetű jószág a marharépat a távolodó sorsot és a hozzá örvénylő vágyakat melyekre a reáliák néhány szösze olykor még ráakad de már az éteri lebegés tartja lazán egybe ha magányos fák mögül lassan beindul az este az alkotó bizonytalan figuráját kire már a romlás várható tünete is rájár akár csak a fiatalok éhező átka mikor billen át a másvilágra a rájuk görnyedező a fönről kiszakított fél köbméter helyett ott a temető s ha új tér nyílik esély maradhat némi emléképolásra benézünk a rögök mögé majd utána mielőtt ránk szakadna az apokalipszis s a megszólított ki hisztis arcát mutogatta megadóan indul el a jattrá a múltás angyalához

abbahagy

az irogató újabb ötletével épphogy a kisszobából kiére valamiért rámordul a szűk kanyarban zsémbesedő felesége ettől lendülete megtörik addig úgy vélte költő lehetne akár reggelig de áttételeken érkező jelekkel messze száll kis önbizalma a sorok gondos rendje mint betűk halma szürkülnek szemei alatt a mélyből fölindulva durcásan közeledik a pillanat ő bizony a tortúrát abbahagyja a nyelvi közegnek a hétköznapiakban nincsen anyja árválkodás minden ármánykodás vagy teremtő illúzió a vegetatív szisztéma déltengeri öbleiben vígan lubickolni volna jó kikerülve a sokasodó meddő órát melyek fojtottsága zavart üzenetként szól át az egykor diszkrétén zibongó kertbe s ha az embernek akadna még parányi terve az a fásultságba lassan belevész nagy álmokhoz az ihlet már kevés íveléshez túl súlyos a tapasztalás a lenti lézengő különben sem madár hogy ikaroszként a gyanútlanokkal fölrepüljön

KUKORELLY ENDRE

Szív–Szondi sarok (7/7., 9.,
11., 13., 15., 17., 19., 21., 23.)

befordul a sarkon és
összeszorul a szíve
nézi a házakat az
utcát összeszorul a szíve
két cigány torokhangon
vitatkoznak összeszorul a szíve
megáll a falnak dől be
szívja a levegőt összeszorul a szíve
fiatal pár kézenfog
va mennek nézi őket és összeszorul a szíve
lát egy öregembert meg
egy nem olyan öreget a sarkon összeszorul a szíve
egy nő kijön a boltból
és számolgatja az aprópénzét összeszorul tőle a szíve
az emeleti ablak
ban báméskodó kislányt pötttyös fejkendőben és összeszorul a
szíve
egy siető fiatal
férfit lohol a járdán és egy könyvben lapozgat összeszorul tőle a
szíve

PETŐCZ ANDRÁS

Tokaj szőlővesszein

Mint tudjuk, a költő és a macska.
A költő a magasban. Meg a Kastély.
Ezek a kellékeink.

A költő macska nélkül nem költő.
A Kastélyban szomorúan bolyong.
Helyét nem leli.

Nincs Kastély, nincs macska,
legfeljebb aranyszínű bor van.
Meg a szomjúság.

Tokaj szőlővesszein, mondja a költő.
Szemében szomorúság és vágyakozás.
Csillog, ha csillog.

Mindannyiunkban ott van az elpusztított idő.
Háborús helyzetben, örökké háborúban.
A macska kilépett a Kastély ajtaján.

Tokaj, nektár, szőlő és vágyakozás.
Valamiféle Éden, ami, mikéntha Kastély.
Adj nekünk kegyelmet, Mindenható.

PAPP TIBOR

egy kupa kupa kupa

csillagos sliccét gombolja az este
szavad fösvényebb a reggeli féynél
ige nélkül kong mondatod harangja
    altaló és keltető szavak
    most mindenki fasírozott
    rímed kilóg az alsónarágból
    melltartó nélkül kérek szonetteket
    alkonyi nótát ungnak a csatahajók
nincs igazuk de gyöngyház szavakkal
azé lesz ő akinek van hozzá kicsi ríme
    mint a vizehagyott folyó medre
    szmokingban és reménykalappal
    öszvér özvegy ösztönös őslény
    reszelőzékeny almák ökle
    kő ha kövön marad
    ő övön
    fű fűvön
    ló lovon
    kő kövön
    hó havon
    fül fülön
    tó tavon
    lő lövön
    tő tövön
kezeslábas nélküli gerjedelemmel
meleg nyáladban a nyelvemmel

„FIATALOK” az Író táborban

ZSILLE GÁBOR

Tokaji Író tábor

Egy évben született velem, hetvenkettőben.
Egyívásúak vagyunk, azazhogy egészen
stílszerűen fogalmazva: egyívásúak.

Az ő bölcsője Tiszaladányban ringott, míg
az enyém Pesten. Születésem öröme
apám tokaji bort vett a sarki közértben.

Egy palack tokaji aszú volt, ötputtonyos.
Tizennyolcadik születésnapomra sűrű
esszenciává érett. Azzal koccintottunk.

Huszonhat évesen hallottam először az
író táborról: Hubay Miklós biztatott,
kóstoljak bele az élménybe. Nagy naivan

úgy képzeltem, fülledt sátrakban táboroznak
az írók, Hubay mellett szendereg Benyhe;
Turczy és Orbán Ottó hosszan vacakolnak

egy cövekkkel, Petőcz a szalonnasütésre
készül, és vannak nők is, költőnők, szenvednek
a szúnyogoktól. Ilyesmiket képzeltem én.

Aztán jöttek író táboros nyarak, és sok
minden történt. Volt, hogy kihívtak, és kezembe
nyomták a nagydíjat; tartottam előadást

lengyelekről; időztem félrészeg társakkal
teraszokon és pincékben; egy este pedig
majdnem megvert néhány helyi neandervölgyi.

A legeslegjobb az volt, mikor '15-ben
a záró napon már mindenki elment, és csak
hárman maradtunk hátra: Boldogh Dezső, Simon

Adri és én, és hatalmasat fürödtünk a
Tiszában, három költő lebegett a vízben.
Na, akkor érkezett Adri az életembe.

LÁRAI ESZTER
Tokaj 15

(2002)

Most ne foglalkozzunk azzal
hogy ez a gólyák által legsűrűbben lakott város
se a fecskék tokajias fészekrakás művészetével
se a turista csalogató pofás házikókkal
a jólfésült belvárosi utcácskákkal
se szép terével jó borával
se a szőlőbodros lankákkal
se a Bodrog buja partjával
Foglalkozzunk inkább a végekkel:
áll ott a városszélen egy ütött-kopott zsinagóga
valaha volt kertpázsítja kutyavizelde ma
tőszomszédságában egy ázó-fázó keresztény templom
kiütve sokszínű szeme betörve fejbűbjébe
még a keresztje is elhagyta
együtt merengenek a múltba
egész jól megférnek
a meztélábas pusztulásban

(2017)

Most ha itt jársz úton-járó
csak e versben találsz romokat
bár volt már árvíz három is tán
ami egyszer itt felépül
előbb-utóbb mind megszépül

VÖRÖS ISTVÁN

Hérakleitosz ablaka

Nem nézhetsz ki kétszer
ugyanazon az ablakon. –
Ha az ablak az, amit rajta
keresztül látunk.

Nem nézhetsz ki egyszer
sem ugyanazon az ablakon. –
Ezt hívják börtönnek.
Nem nézhetsz ki
a metróablakon. –
Mert nem látsz semmit.
Börtönszituációban
élünk.

Nem nézhetsz ki
a repülőablakon. – Mert nem
az ablak mellett ülsz, és
a szomszédodat ugyan nem
érdekli a látvány, szándékosan
lepedőnyi újságot olvas, de a
helycserét persze nem ajánlja
föl. Te meg nem is
mered kérni.

Az ablakon át talán a szabadságot
pillanthatnánk meg. De elsőre
senki se veszi észre.

Petri kérdései 1978-ból

Ki vagyok én a magam tényleges tapasztalataiban?

Ezt hagyjuk! Ezt jobb, ha tényleg hagyjuk.

Nem akarok világos portét összerakni magamról, 20 évesen el is határoztam, hogy abba hagyom a naplórást.

Az én az valaki te. Az valaki ők.

Belelátni a másik fejébe. Hátha ott vagyok én. Írni éppen a nem-én megismerésének kedvéért kell.

Kinek a nevében beszélek?

Úristen! Hát ez volt a baj.

Sose gondoltam rá, hogy kéne valakinek a nevében beszélni. A magam nevében beszéltem, annak ellenére, amit az előbb mondtam.

Vagy épp abból következően?

Van egy pont, amikor az ember nem tud már végiggondolni valamit, vagy a plafont fogom a tenyeremmel, vagy a két lábam van a földön.

Azok nevében beszélek,

akik tenyérrrel a plafonra támaszkodva (nehezedve? csimpaszkodva?)

lábukkal fél méterrel a padló fölött lebegve (vagy azért járva?) élnek.

Na de kik ők? Eddig magamról se tudtam.

Hogyan beszélek? Mi módon beszélek?

Most már nyilvánvaló: A levegőbe!

Nagyinterjú

– *Van Isten?*

Nincs. De mindig volt
és mindig lesz.

– *Van ember?*

Van. De nem mindig volt
és nem mindig lesz.

– *Akkor sose találkozhatunk?*

Most soha. De nem mindig
volt így. És nem mindig lesz.

– *Lesz-e, amikor az idő
nem most-pozícióban áll?*

Egyszer majd azt hisszük,
hogyan volt.

Egyszer már azt hittük,
hogyan lesz.

– *Egyszer? Ez már
legalább kétszer.*

Kétszer nincs. Az előbb
ugyanarról beszéltem
kétféleképp.

– *Akkor Isten is
kétféleképp van?*

Mondtam már, hogy nincs.
Kétféleképp.

– *Lesz?*

Annál azért hamarabb.

– *Volt?*

Nem olyan régen!

– *A soha múlt idő?*

Talán.

PAPP-FÜR JÁNOS

ismeretlenül

mintha már jártam volna nálad. te a nevemen szólítottál mint aki ismer. zavart az hogy ismeretlenül tegezek de semmiképpen nem akartad elárulni nekem a nevedet. a szegeket eldugtad valahová és mielőtt beléphettem volna oda ahol azóta is bújkálsz be kellett dugnom a fülem, hogy ne halljam azokat a hangokat ami miatt elrejtetted az utolsó sebeidet. kezeidet hátul kulcsoltad össze s úgy sétálgattál föl-alá akár a fegyencek. pedig tőled kaptam a legnagyobb és talán az egyetlen visszavonhatatlan ígéretet a szabadságra. ettől a pillanattól kezdve nem hiszek neked csak bízok abban hogy igazat mondasz. talán jobb is így mert akiben hisznek az soha nem hal meg és aki hisz az csak reménykedik abban hogy egyszer ő is képes megtapasztalni a halált.

homokvár

derékbátort ígéreték szálkái a körömágy alatt,
gennyesednek, összegyűlnek.
homlokodon felragyog az éjjeli lámpa zuhogó fénye,
mintha egész éjjel fóliasátor alatt izzadtad volna az éjszakát.
lemoshatatlan emlék, akár az indigópapír nyoma a könyökön.
csak nagyon nehezen vajúdtad meg a reggelt,
ahol a világosban már nem nyomott agyon a bűn árnyéka,
csak érezni lehetett, ahogy felveszi alakod teljes kiterjedését.
megkönnyebbülten fellélegeztél,
s úgy tisztultál meg az éjszaka maradékaitól,
mint amikor lefűjják a fánkról az odatapadt porcukrot.
még héha összefutunk.
de mint egy véletlen találkozás az utcán egy idegennel,
akiről csak akkor jut eszünkbe, hogy jól ismerjük,
amikor már rég elfordult mögöttünk a sarkon.
a legszebb látvány a nyárban
egy játszótér váratlan felkacagása arcodon,
de mire odaérek, elmos minden várat az eső,
s épp olyan tehetetlenül várok rád egy padon,
akár egy homokozóban felejtett kislapát.

egy nap esztétikája

itt állok éppen abban az ajtónyitásban ahol visszaadtam neked a kulcsokat verejtékes kezedet kinyújtottad azon a kegyetlen résen amin keresztül évek alatt kiszivárogtam belőled ráncolt homlokkal hunyorgok még előttem állsz szemembe csap a Nap félig behúzott bőrrönd a tekintetem most is valahol hátul a kertben ülhetsz talán épp azon a hintaágyon melynek árnyéka azóta is lemoshatatlanul befedi az egész arcomat és ahol a legutóbbi tavasz még a hajadba gabalyodva homlokomra hordta a rügyeket s fülbevalóként viselted az üvegtálon megmaradt bordó cseresznyeszemeket már észre sem veszed hogy a legelső rózsát nem metszi le senki de az évek óta száradót féltve őrizteted azt hiszed lefelé lógatva örökre megmarad azt sem veszed észre hogy gyakrabban megáll a hinta hogy nem viszi már olyan magasra a lendület azt sem hogy valaki kiszállt mellőled mint egy stoppos utas aki egy éles kanyarban eltűnik az úttal együtt így nem látsz át a kerítésekben nem látod hogyan növi be a gaz az elhagyott szomszéd telkeket hogyan rozsdáll el a körhinta a játszótereken és ütemes nyikorgása hozzátartozik az életedhez mint egy évek óta fel nem húzott falióra hallgatása ami azóta is áll mióta elvesztettem benned fontosságomat nem mersz kiállni a kapuba nehogy a megkövült lábnyommaimban újra kopogjanak lépteid és nehogy észrevedd azt hogy a halszagú és eperillatú piac helyén csillogó ablakú pláza nőtt a lángosos telkére ahol zsebkendőddel olya sokszor óvatosan megtörölted a számat átépítették a teret újrafestették a padunkat de mi kimaradtunk minket elfelejtettek felújítani baseball sapka helyett kalapban ballagok a térkövezett sárgára mázolt templom felé te fekete kendőben oly könnyedén közelítesz akár az angyalok a halálba indulók elé mindketten gyászolunk de nem a saját közös szeretteinket megállsz megállok egymásra nézünk rájövünk hogy hiába kutatjuk zsebeinkben a régi kertkapu kulcsait ahol az őszülő fák alatt magára hagyottan leng a nyikorgó hintaágy és tudjuk hogy tavasz már nem jön de talán egyetlen egy őszt még mindketten kaphatunk felszedem a földről a lehullott cseresznyeszemeket eltörölöd a poros üvegtálat titokban megnézed benne magad hogy vajon szépnek látlak-e még lemetszem a bokorról a legutolsó rózsát leülök melléd és féltve a hajadba tűzőm elvirágzott arcukon elszáradnak a megkövült barázdák közé hullott rügyek így múlik el minden addigi amiről sokáig nem is akartunk hallani

KÜRTI LÁSZLÓ

virágot a méhek

ahogy a siker után kezdesz el szaglászni,
ott adod fel a boldogság reményét.
de a boldogságot ott csenték el tőled,
ahol még eszednél sem voltál.
van néhány együgyű, virágzó
kis semmi, gyűjtögetni nem tud,
nem érti a harcot. köszöni,
betölti, átlengi a létet. te pedig
töltögetsz számlák, pohár sört ki.
keserű, túlhabzó, áfa képes bt-k.
okos vagy, méhecske, büszke,
ha dicsérnek. végül is, minden úgy
van jól ahogy töltöd. ameddig
fölhabzik, vagy valaki biztos.
összad be a rezsit és azt
a pár évet! dongjanak híveid,
virágot a méhek!

ORAVECZ PÉTER

1980

Vannak elsüllyedt és vannak átépített atlantiszok.
Zugló centrumában, az Egressy út
és a Nagy Lajos király útja sarkán,
a „Kínai büfé” táblával jelzett elkerített térben
egy lebontott presszó kontúrjai derengenek.
A feketét üvegpohárban adják, a kockacukrot
– ami fehér, mégsem így hívják, pedig könnyebb
volna kimondani – folyton elkunyeráljuk.
A melegszendvicshez ferdén vágott,
hosszú kenyérszeletek sorakoznak a pulton.
Hamisítalan kispolgári gótika.
A környék egyetlen hűtőpultjában
franciasaláta, kaszinótojás, tormástekercs,
aszpikos szendvicsek, hogy nézni is tereh.
A falak üvegből, mint a pálmaházban,
nyáron nyitva hagynak egy térdig érő ablakot.
Kimegyünk az ajtón, aztán bemászunk az ablakon,
hogy az ajtón át távozhassunk, s mindezt azért,
hogy újra bejöhessünk az ablakon.
Közben a beszédet gyakoroljuk, barátkozunk egy szóval.
A *szemvics* egy rendhagyó, egyes szám első
személyű varázsige. Kimondva annyit tesz:
dolgom van, jó hogy itt vagyok.
Pohárcsörgés, sercenő gyufák,
apró harangnyelvként csilingelő mokaáskanalak.
Dauerolt frizurák franciakertjében
olcsó táncdalok füstje kavarg.

LACKFI JÁNOS

A stadionnál

1.

A stadionnak betonkövén ültem,
s láttam, hogy felhőz a szotyolahéj.
Alig hallottam, hogy a bírónak hűtlen
anyját gyalázza a nézőkaréj.
Mint tudatom, ha túl sokat iszom,
bősz, lázas örvény volt a stadion.
Mint zsíros ösztön, hogyha lángra lobban,
nem fogja vissza semmiféle gát,
úgy torlódott, gyűlt, zsongott egyre jobban
a tömeg, és köpdöste sósavát.
S mint derék anya hülye gyerekét,
az ellentábort vérbe szidta még.
És elkezdett az idő cseperészni,
síp harsant, és a futball csordogált.
Én meg mint aki szkafanderbél nézi
a marslakót, bámultam a csatát:
lábszag, izzadság, reklámok, zselé,
legjobb úton voltunk az izgalmak fele.
A mérkőzés folyt, mennyi önös érdek,
politikusi győzni akarás,
kisemberi düh, piszkos nyereségnek
vágya munkál titkon s még annyi más...
Tárgul az idő, kilencven perc telik
zuhanásig, mennybemenetelig.

2.

Én úgy vagyok, hogy már anyám méhében
 mecs ütemére lengettem két karom,
 Dedapáim gólöröme a vérem
 felkorbácsolja s velük káromkodom,
 ha mellé megy a ziccer, s mit nem látnak,
 én nézem az ő szemükkel tovább,
 fújtak, fűjjoltak, szelíden anyáztak,
 s belém sajdul pár ősi bunda-vád.
 Angol hat-hármat, német kettő-hármat
 sikoltva éreznek idegeim.
 Látom, amit ők csak fülükkel láttak,
 s vetítettek képzelet vásznain.

3.

Cigány, arab, néger? A stadionban,
 nem számít, csak vad ultra dob banánt.
 A perdítés, a pöccintés, a bomba
 szédülete egyként mámorba ránt.
 Ha a focista mezt fog vagy lerántja
 egyik másikat, ha mind gólöröm
 hevében fetreng eleven gúlában,
 a csók, ölelés nagy, örök körön
 az első szerelmig vinne vissza
 s az anya-gyengédségig, s meg azon
 túl, az ősrobbanásnak tiszta
 szeretkezéséig ringat vakon.

A világ stadion, és mind a harc itt
 a történelmet visszatükrözi,
 népek diadalkiáltása hangzik,
 ez még jégkorszak előtti mozi:
 a túlélésért vagy továbbjutásért
 egymás torkát harapja el dinó,
 ember, madár, farkas, s ki átért
 a túlpartra, felnyerít, mint a ló.

... Csak szurkoló vagyok. Kakaskodáson,
 gyilkos becsúszáson felszisszenek.
 Áttetsző játék, ez az ideálom,
 s megrészegít egy szép labdamenet.
 Háborúzás helyett a gladiátor
 arénában ma labdát szelídít,
 s ritkábban ver asszonyt, pulyát a bátor,
 ha sötét dühét kitombolta itt.

BOLDOGH DEZSŐ
 Áttetszi napját

Mennyi szín és mennyi évszak
 a fél világ meg ellenem
 (kies vidék sápadt rémlak
 hol bujkálgatott szellemem)

Bujkált ahol csak a por van
 ó voltalók és összesek
 embereim a seholban
 és homlokom megett

Ó én lelőtt repülőim
 és lengeteg trapézok
 és valóság te fertelmes
 te lélek mélyi cél-ok

Minden egy kettő névleges
 minden űr és megszokás
 hamis csillag ébredés
 álomtalan állomás

Áttetszi napját holdi fény
 átbotorkál egy sark-körön
 a túlélő földi lény
 akivel nem ósködöm

Bejárta ő is vermeim
 küzdenie hát velem kell
 ős-koroknak őserdein
 lából át az álom-ember

Boldog ország

Már épül a boldog ország
tengerlakó leszel itt
élni-halni most botorság
szemmel verni valakit
hősi múltak gombfoci-kór
egy rabindranath tagore vers
rajzani kezd mint amikor
agyhullámokat terelsz
szigetcsücske áldomás trón
rád bámulnak a félvakok
párszik párzanak s egy platon
kiskedvesével andalog
és ti és ti banki luvnyák
nyákosliget páskom idill
a temetőket elhazudják
kari bá minden sövényt kinyír
nyomokban a föld nedvei
szagos mügét keress velem
szomszédodat a szél lengeti
tetovált nője reménytelen
romanovok híres bajszát
kapirgálják vadgalambok
ki látott ily túlélőhajszát
fémszívű fiúk kötnek el egy tankot
napnyugati fura ármány
könnyű sikoly ver ma fel
ellenségét kicsinálván
kopogtat a rossz haver
színtelen záp égi tükre
mázolja a valót pedig
fulladni a holdezüstbe
hamuzgatni reggelig

PAYER IMRE

Törékeny hajnal

Tágulni kezdett a hajnal.
De alázuhantam
a körültekintés cserepeire.

Életem a hajnal pótlásával telik.
Ez lett a pecsétje.
Várom.

Az ugrásra készség vagyok.
Morajban kondulás.
Sistergő hallgatás.

A hajnal dobog a fa törzsében.
A kutya szívében,
Az ember lélegzetében.
A világot mondja, tartóztatja.
Az ég boltozatában
törékeny jelenlét.

Lánghullám

Álnok kovász. a sötétség meddő tetteiben.
Lánghullám.
Sziklák mélyén meleg remegés.
Lassan hullámzó madárszárny.
Madár vagy angyalszárny
verdes a porban.
Patkányok, vakondokok sorsa
nyomott fájdalomban.
A betű halálában
– kihűlő rettenetében.

Fehér függöny

A fehér függönyt a szél
folyamatosan befújta a szobába.
Légies lobogással rám borult. Beburkolt.
Nem életharcok útján,
nem a soha be nem gyógyuló tragédiákéban.
De a közzjáték lebegésében.
Ismeretlen arc
emlékét, reményét hallva.
Mosolyos lebegésben.
Így is lehet. Itt lenni még.
Fehér függöny-lobogásában.

Itt

Szürke háttér előtt sötét alakok mozognak.
Szólítom őket. Nem felelnek.
Jézus nagyon közel vagy túl távol.
Hideg eső csap arcomba,
tekeredik a nyakamra.
Itt nincs se dél se éjfél.
Itt örökre alkony, pirkadat,
Mint akit elgáncsoltak,
itt hogyan futná be a kört?
Itt egybehuppan mélység és magasság,
Itt huzatban remélek.

BAK RITA

Tüskés csöndben

Tüskés csöndben fekszel.
Takargatod megszabdalt,
sebes, kivörösödött melled.
A legsebezhetőbb pillanatban
fekete, kemény csomó lebeg a monitoron –
elesésről nincs szó,
csak majdnem elviselhető kínokról.
Felbuksz a csalódásból,
tested tökéletes szobor
villogó piros sebbel
megbélyegezve.
Léted kitárulkozás.
A kertben
sündisznók futkosnak,
elmenekülnek
a hangos, egészséges
kacsák elől.

Nyári nap

Beszabályozott hőmérsékletben,
meghatározott mozdulatokkal,
előre kiszámolt lépésekkel
közeledik a nyár.

Ha nem reked meg
végleg valahol-
hirtelen meglátod:
űzött óriásként
fullasztó nyugtalanságot
vonszol magával.

Egy pillanatra úgy érzed
Csak egy lépés a tóig-

Széljegyzetek

Nem keresem,
belebotlom.

Lapátolok,
a föld keménysége
agyonnyom.

Eltévedek,
elveszítem.

A víz színeivel
mázolták be az eget.
Szürke, zavaros
és fehér.

NYILAS ATILLA

Állapotfrissítés

(„Az ékesszólásról” tételei)

I.

Közelebb mentem hozzá,
és kisebbnek látszott.
Eltávolodva tőle újra nagyobbnak.
Így jártam Kosztolányival, Pilinszkyvel.
Magammal meg pont fordítva.

II.

A kijózanító gondolatok is jól jönnek olykor,
de a megrészegítőekre szomjazik mindenki.
Talán mert a részegség kijózanít.
A világ igazabb arcát mutatja.
Igyunk a teljes kijózanodásra.

III.

Nem merek a barátomnak üzleti ajánlatot tenni,
mert tartok tőle, hogy megették a szívét a disznók.
Ahogy ezt átgondoltam, végül úgy éreztem, éppen
én lehetek az, akinek megették a szívét a disznók,
sőt én ettem meg a sajátom s a barátom szívét.

IV.

A vágyad csak akkor teljesül,
ha már lemondta róla.
De nem elég magadban mondogatni,
és közben titkon számítani rá:
tényleg és teljesen le kell róla mondanod.

V.

Fejem fölemelem. Kikapcsoltam,
de most már újra látok.
Hallani kezdek.
Megszólok: hát itt vagyok,
ismét ebben az avatárban.

VI.

Nyakamon maradt a megromlott áru.
Pedig milyen szép volt ez az áru.
De túl drágán adták, és nem mertem alkudni.
Aztán úgy leértékelték, hogy nem hagytam ott,
noha akkor már kezdett szaga lenni.

VII.

Zárva az egyik tálban,
bontva a másik tálban,
köztük szűkül a szájam —
így pereg éjen át a
tökmag homokórája.

OLÁH ANDRÁS

hibajelentés

összekucorodva menekültél
az ajtócsapódás előtt
irtózva fogtad be a füledet
hogy ne halld a lépcsőházból
visszaszűrődő léptek csattogását
– azt hitted elmekórtani eset vagyok
pedig csak maradt időm
elrontani a szerelmünket –
a hirtelen ránk törő szavak
aljas játékot úztek velünk
hibát hibára halmoztunk
s most ott állsz a magányos szobában
ahol anno fölvetted a vallomásomat
azóta átfestted a szobát
és lecserélted a sápadt függönyöket
de a falon a képek a régi nevünkön szólítanak
– egykor a tenyeremből olvastad ki
de egyre inkább hinnem kell
hogy tényleg te voltál a múltamban
az egyetlen releváns elem
de a tehetetlen test a morális önzés
súlyától néha kibillen s az emlékek
bennünk emésztetlenül őrlődnek tovább

modern kori vízözön

mikor Noé is eldobta a szekercét
faragni lehetett a csöndet
a nőknek – kik a vitorlát fércelték –
szemükbe száradtak a könnyek

hagyva a bárkát egy kocsmába ment
hol árpasört vedeltek az ácsok
„bizalmi választ a szakszervezet” –
hírlett – *„s meghirdették a szrájkat”*

a pultnál könnyűvérű nő könyökölt
gyönyört ígért kínálta testét:
*„ne foszd meg magad kéjtől s örömtől
tedd szebbé az utolsó estét”*

az asztalok mellett pusmogtak tovább
a végről mely másnap beköszönt
de remélték: az alkotmánybíróság
jogsértőnek ítéli majd a vízözönt

a tévében az ellenzéki pártok
az Úr jogát vitatták éppen
és szórtak a kormányra sűrű átkot
amiért egy bárka sincs még készen

SZÉKELYHIDI ZSOLT
Át- és átköltve

Ó, Szívem,
más másvilág ez,
másnap.
Átitatott, könnyedén viruló
kutakodás az ember-
irodalomban,
ki- és belecsavart emlékek
retró üvegpocharak
üledékes fenekén.
Ide érkeztünk.
Jöttünk lenni itt.
Ajj, Angyalom,
ez az a borozó,
ahol úgy szól
a rock és úgy
a költők,
mint sehol máshol
az élő világon.
Beszédük éjjeli elegy:
tegnap és ma
forgó folyamata.
Ültükben mosolygásuk
egymás arckarimája,
fogsoruk tényleg
görbülni látszik,
léptük haza húzós
és súlyos kell legyen.

A gyomrom
se fáj már.
Nézd, itt vannak
sorban a költők!
Bemutatlak nekik.

Drágám: a költők!
Költők: Virágom!
A ma élő irodalom-
emberek szívesen
rendelnek
mindenféle italt,
és hozzánk szegődnek,
folyik a bor be a pohárba,
folyik a bor
a levegős beszéd közé.
Türelmetlenül száraz a száj,
jajj, csuklunk és ránevetünk.

Ma élő költő akarok lenni,
 mondom a költőknek,
 nézek Virágomra,
 felállok hirtelen.
 Mert a költők
 gondtalan ivók,
 szavalom,
 mert a költők
 hangtalanul
 feszülő ívek
 a világ légkörén.
 Milyen szépek,
 mondom Virág felé
 fordulva, nekik.

Egy nevetve
 szól: dehát te is
 költő lennél, hiszen tudom.

Az én költőségem,
 – ingó szavakkal
 lendülök – veszett
 verscsurga
 el nem mosogatott,
 retró üvegpoharak
 ujjlenyomatos
 oldalán.
 Fordulok hévvel,
 fejem leborul,
 részegen, úgy,
 igazából dőlök
 bele a költők döbbenten
 feszülő karjaiba.
 Virág vizet fog,
 nyakon önt
 kedvesen, hirtelen.

Mondom később
 a hajnali Tiszán
 elmerülve:
 mit nem adtam volna
 egy jó üveg roséért
 a szép kortyú költőkkel,
 egy nótáért fémhúros gitárokkal,
 egy éjszakáért itt, a pikkelyes vízszagban.
 Ó, Drágám, ugye, jó itt?

Nem szólsz.
 Víz csobog.

LÁZÁR BALÁZS

H. úr beszélye az O. nevű lányhoz

Menj kolostorba vagy kuplerájba,
szívem, mint szegény Dánia, zárva,
s vércsepp a cseppnek cellatársa.
Na ne kezd, ne kend az egészet másra,
ha nem értesz semmit, hát hallgass apádra!
Ne szűzkurválkodjál itt tovább nekem,
vagy bújjunk ágyba, ez a szerelem!?
Azt mondják, miattad lettem bolond.
Maradjunk abban, így lettél cinkosom.
Igen. Tényleg érted, nem is tagadhatom,
hülyék közt én voltam a legnagyobb barom.
S bár nagyjelenetünk még rendezőre vár
nézünk egy ország, színpadunk e Vár.
Olcsó jelmezek, ócska díszlet-világ,
öldben veszélyes húsevő virág.
Üres lap a szövegekönyv minden oldalán,
szerepünk néma, melodráma-magány.
Tátogunk bután, mint partra vetett halak,
nem játszanék már, de nem tudom ki vagy:
van úgy, hogy halálunk az, mi élni hagy.

KIRÁLY FARKAS

parton

Idő –
egy villa-
ülnek mások
Az Idő – vagyis
gyűjt. Tigrisszem

Nem más ez itt,
tő. Kéményseprő-
a fátum... Emyi

A padon, öregúr képeben, az
vagy a Történelem. Rácsilíngel
mos: ezeréves, fapados. A padra
is, gazdát cserél egy szép kavics.
akibe bűjt –, hosszú Marlboróra
– mondja karcosan –, szerencsét hoz
majd, biztosan.

csupán egy kő. Lóhere-helyettesít-
szurrogátum. A sors – talán maga
mind egy csikos kőben.

Egy kék meg zöld
beszélgetésben.

VASS TIBOR

A király beszéde
Tolcsváról, Tokaj (ejtsd:
Toké) irányába
Tokéletes hangvers
kánonokra

Az El, Kondor, pláza idejéből

ÁssáToké, asszonyaiToké. FalaiToké.
ElszállToké, fáklyáToké. ÁrulhassáToké.
SzavaToké, szavazToké. BabéroToké.
SápadozToké, sétálgatToké. SiratjáToké.

FönntartjáToké, föltámadToké. FúrToké.
IndulaToké, írjáToké. IrtózToké.
ÁztaToké, átkozódnoToké. SzemgolyóToké.
RontanáToké, rubrikázToké, ruháToké.

BocsássáToké, bókoljaToké. BolyongToké.
LophatToké, lubickolToké. BúgjaToké.
IfjúságToké, igyáToké. ImádjáToké.
BorzadjaToké, bosszulToké. TehervonaToké.

HalljáToké, hányhatToké, hányódToké.
TopogToké, torkóToké. TöviskoszorúToké.
TáncolToké, tapsolToké. NyugalmaToké.
HátaToké, hátráltaToké. HazafutToké.

CicázToké, cikázToké. CivakodToké.
KacagToké, kacsingatToké. AkasszáToké.
KipusztítanáToké, királyoToké. HallhatToké.
NagyságToké, nyálaToké. KakálToké.

BántanáToké, bástyaToké. BelátnáToké.
HívToké, híztaToké. MájaToké.
RagadozToké, ragaszkodnáToké. RágódToké.
AdósságToké, aggódásToké. HódoljaToké.

HarapToké, harmóniáToké. ZúgásóToké.
ZászlóToké, zuhanásóToké. HarsogjáToké.
VadálláToké, vagdálnáToké. VágyaToké.
HaladToké, hallgatToké. KívánjáToké.

CsituljaToké, csorgatToké. ElgázolnáToké.
KoronáToké, körülálljáToké. KoszorúzzaToké.
DugjáToké, édesanyáToké. LázadozToké.
PanaszolToké, poharaToké. PályáToké.

CúnyoljáToké, gyomroToké. JóslaToké.
JajgatToké, játszóToké. HabzsolToké.
LármázzaToké, látjáToké. TagadjáToké.
SzózaToké, szúrjaToké. MúlásóToké.

RikácsolToké, ringToké. RohannáToké.
MorogToké, mosolygásToké. HurrázzaToké.
SzájaToké, szakadozToké. SzállToké.
Húhóztoké, hullanáToké. DáridózzaToké.

KárpáToké, karszToké. ViváToké.
AlkotnoToké, álmondáToké. ÁlmodnáToké.
SzobáToké, szoknyáToké. KiabálToké.
VígságoToké, virágozzaToké. SzolgáljáToké.

JószágToké, jutalmaToké, juthatToké.
RángatToké, rangóToké, rázzaToké.
ÁsToké, átallnáToké, átállnáToké.
HazudtaToké, hervadásToké, hiúságToké.

TrónóToké, tudhatnáToké, tulajdonóToké.
SzámítóToké, szánjáToké, szapuljáToké.
OszToké, osztozToké, poharazToké.
HasaToké, hasznoToké, hatalmaToké.

LearatToké, leborulToké, lobogjáToké.
ZúgolódosáToké, zuhogásóToké, zúzzaToké.
SzétszaladToké, szíToké, szivarToké.
HuncúToké, húsoToké, húzzaToké.

AlászállhatToké, alázatToké, áldjáToké.
UralkodToké, uszítsáToké, utánzaToké.
KolduljáToké, konyítjáToké, koponyáToké.
VoltaToké, volnáToké, vonaToké.

MaradToké, marjáToké, martalékoToké.
BújjaToké, bukjaToké, buzogToké.
MulatásóToké, munkáToké, mutassáToké.
MindannyióToké, mivoltóToké, mondaToké.

DalaiToké, divatoToké, dolgoToké.
 ElhullToké, elgyászulToké, elrontjaToké.
 BírálóToké, bírnáToké, bíradalmaToké.
 FelmagasztaljaToké, fitymáljaToké, foltoToké.

GáncsoljaToké, glóriáToké, góliáToké.
 ImádToké, inaToké, írantaToké.
 HagyjáToké, hajbókolToké, hajlékoToké.
 HordáToké, hordjaToké, hortyogToké.

IsszáToké, izgalmaToké, izmoToké.
 TakarjaToké, találkoztoké, tanácskoztoké.
 BontsáToké, boroToké, boruljaToké.
 AludjaToké, állaToké, arcoToké.

LáncóToké, lángoljaToké, lanToké.
 MeglakolToké, megsajnálToké, megsiratToké.
 ÓbégatásóToké, okulásóToké, olvassáToké.
 PazarolToké, pillanaToké, plakáToké.

SopánkodToké, szabjaToké, szablyáToké.
 CsaljaToké, csatáToké, csillogToké.
 VázaToké, végbúcsúToké, versváltozaToké.
 TelesírjaToké, tiporjaToké, titkoljaToké.

KapaszkodToké, kapjaToké, kapkodjaToké.
 BájóToké, bajvívásToké, bánatoToké.
 KihalToké, kimászToké, kipattannáToké.
 SzolgáltatóToké, szólToké, szomorítóToké.

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító, főszerkesztő: Turczy István

Szerkesztik:
Turczy István (vers, tanulmány)
Szöllösi Mátyás (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

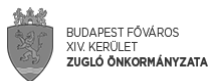
Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczy István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Sokszorosítás: MIPRODUKT Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu